

Štát a právo

Ročník 11

2024

2-3

Vyberáme z obsahu

Spôsobilý dedič

Nečinnosť správcu dane v kontexte otázky žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy a ústavnej sťažnosti

Professional Standards for Individuals Performing Independent Technical Functions in Construction

Štát a právo

State and law

Redakčná rada

Predseda redakčnej rady:

doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD. *Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela*

Podpredsedovia redakčnej rady:

Mult. Dr.h.c. prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc. *Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela*

Členovia:

prof. Dr. habil. Jozef Ciagwa *Wydział Prawa i Administracji Uniwersytet Śląski w Katowicach*

prof. JUDr. Ľubor Cibulka, CSc. *Právnická fakulta Univerzity Komenského*

prof. JUDr. Jozef Králik, CSc., MBA, *Fakulta práva Janka Jesenského, Vysoká škola Danubius*

prof. JUDr. Mojmír Mamojka, PhD., ml. *Akadémia policajného zboru*

prof. JUDr. Igor Palúš, CSc. *Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik*

Mult. Dr.h.c. prof. JUDr. Viktor Porada, DrSc. *Vysoká škola Karlovy Vary*

Prof. Habil. Dr. Gintaras Švedas, *Faculty of Law, Vilnius University, Vilnius, Lithuania*

prof. JUDr. Peter Vojčík, CSc. *Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika*

prof. JUDr. Eduard Burda, PhD. *Právnická fakulta Univerzity Komenského*

dr hab. Celina Nowak, prof. INP PAN, *Polish Academy of Sciences, Institute of Legal Sciences, Warsaw, Poland*

doc. JUDr. Pavel Salák, PhD. *Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brne*

doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. *Vojenský historický ústav*

dr hab. Piotr Szymaniec, prof. PWSZ, *Angelus Silesius University of Applied Sciences in Walbrzych -Walbrzych, Poland*

doc. JUDr. Vladimír Zoubek, CSc. *Policejní akademie České republiky v Praze*

Výkonný redaktor:

JUDr. Aneta Kšenzighová PhD., MBA, *Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela* aneta.ksenzighova@umb.sk

Jazyková úprava:

Mgr. Zuzana Mičková, PhD.

Obsah

Aktuálna judikatúra Súdneho dvora Európskej únie k právu byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (Rozhodnutie vo veci C-569/20, trestné konanie proti IR). <i>Bianka Bilasová</i>	72
Spôsobilý dedič <i>Daniela Gandžalová</i>	81
Vybrané otázky navrhovaných zmien právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným (porovnanie s českým a nemeckým modelom) <i>Radka Kopčová</i>	92
Evropský zatýkací rozkaz – minulosť, prítomnosť a budúcnosť <i>Štěpán Kořínek</i>	112
Zmluva o dielo v kontexte počítačového programu vytvoreného na objednávku <i>Silvia Kratochvilová</i>	130
Zmeny v slovenských daňových predpisoch a ich následky <i>Soňa Kubincová - Tatiana Jamrichová</i>	143
Nečinnosť správcu dane v kontexte otázky žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy a ústavnej sťažnosti <i>Júlia Ondrová - Michal Úradník</i>	156
Professional Standards for Individuals Performing Independent Technical Functions in Construction <i>Joanna Smarż</i>	165
Z vedeckého života Správa o konaní konferencie <i>Lubica Saktorová – Michael Krajňák</i>	178

Aktuálna judikatúra Súdneho dvora Európskej únie k právu byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (Rozhodnutie vo veci C-569/20, trestné konanie proti IR).¹

Bianka Bilasová*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.72-80>

Abstrakt:

BILASOVÁ, Bianka: *Aktuálna judikatúra Súdneho dvora Európskej únie k právu byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní. Rozhodnutie vo veci C-569/20, trestné konanie proti IR.* V prípade nejasností o súlade vnútroštátneho práva s právom EÚ, môžu členské štáty počas vnútroštátneho súdneho konania požiadať Súdny dvor EÚ o interpretáciu príslušných ustanovení práva EÚ prostredníctvom prejudiciálneho konania. Kľúčovú úlohu v zabezpečení konzistentnej aplikácie práva EÚ v členských štátoch zohráva práve Súdny dvor. Tento príspevok sa primárne sústreďuje na výzvy spojené s aplikáciou smernice 2016/343 z 9. marca 2016, ktorá bola prijatá Európskym parlamentom a Radou s cieľom posilniť procesné postavenie osôb podozrivých a obvinených v trestnom konaní. Článok je štruktúrovaný do troch hlavných častí: prvá časť sa zaoberá predstavením sporu vo veci samej a otázok, ktoré boli predložené Súdnemu dvoru Európskej únie. Druhá časť pokračuje analýzou relevantnej judikatúry, smerníc EÚ a procesných záruk, zatiaľ čo tretia časť končí vyhodnotením a interpretáciou rozhodnutia Súdneho dvora.

Kľúčové slová:

Justičná spolupráca v trestných veciach, smernica 2016/343, právo byť prítomný na súdnom konaní, právo na nové súdne konanie, konanie v neprítomnosti.

Current Case Law of the Court of Justice of the European Union on the Right to be Present at the Trial in Criminal Proceedings (Judgment of the Court in Case 569/20, Criminal Proceedings against IR).

Abstract:

BILASOVÁ, Bianka: *Current Case Law of the Court of Justice of the European Union on the Right to be Present at the Trial in Criminal Proceedings (Judgment of the Court in Case 569/20, Criminal Proceedings against IR).* Member State may request a preliminary ruling from the Court of Justice of the EU if there is

* Mgr. Bianka Bilasová, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, externá doktorandka.

1 Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0100/24 „Zavedenie európskych trestných činov do právneho poriadku Slovenskej republiky“.

any uncertainty about whether national law is compatible with EU law during a national court proceeding if there is any uncertainty about compatibility. To ensure that EU law is applied consistently throughout the Member States, the Court of Justice plays a key role. The purpose of this paper is to analyze the challenges associated with the implementation of Directive 2016/343 of 9 March 2016, which was adopted by the European Parliament and the Council to strengthen the procedural rights of suspects and accused persons in criminal proceedings. The article is structured into three main parts: the first part deals with the introduction of the dispute itself and the questions that were submitted to the Court of Justice of the European Union. The second part continues with the analysis of relevant case law, EU directives, and procedural guarantees, while the third part concludes with the evaluation and interpretation of the Court's decision.

Key words:

Judicial cooperation in criminal matters, Directive 2016/343, the right to be present at the trial, the right to a new trial, trial in the absence of the accused person.

Úvod

Základným pilierom každého spravodlivého súdneho procesu je zásada, podľa ktorej „každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom“². Táto zásada, známa ako právo na prezumpciu nevinu je dôležitým aspektom pre dôveru verejnosti v právny systém a systém súdnictva. Zároveň, právo byť prítomný na konaní pred súdom zaručuje obvineným osobám sa aktívne podieľať na trestnom procese. Táto možnosť aktívnej účasti znamená, že obvinené osoby môžu predkladať dôkazy, vypočuť a v prípade potreby spochybníť svedkov a predstaviť vlastnú verziu udalostí. Výsledkom je, že súd musí pri svojom rozhodovaní zohľadniť nie len predložené dôkazy obžaloby, ale musí v rovnakej miere posúdiť aj obhajobu obvineného, aby mohol spravodlivo rozhodnúť o jeho vine alebo nevine. V tomto kontexte Smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinu a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (ďalej aj ako „smernica 2016/343“) predstavuje kľúčový legislatívny akt, ktorý spája tieto dve základné práva do jednotného rámca. Táto väzba medzi uvedenými právami má za cieľ zvýšiť spravodlivosť a rovnosť pred zákonom, čím posilňuje vzájomnú dôveru v justičné systémy členských štátov a zároveň chrániť základné ľudské práva a slobody na území celej Európskej únie.

V zabezpečení ochrany procesných práv počas trestného konania v EÚ zohráva judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (ďalej aj ako „SDEÚ“) kľúčovú úlohu. Na rozdiel od systému Európskeho súdu pre ľudské práva, kde je pred podaním žaloby nutné vyčerpať vnútroštátne opravné prostriedky, SDEÚ umožňuje priame

2 Článok 6 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

podanie žaloby už v priebehu vnútroštátneho konania. Toto umožňuje predbežné monitorovanie a zasahovanie do vnútroštátnych procesov už v ich ranom štádiu, čím sa efektívne posilňuje ochrana procesných práv v členských štátoch EÚ.³ Okrem iného, rozhodnutia SDEÚ zabezpečujú konzistentné vykonávanie právnych noriem EÚ s cieľom predchádzať situáciám, keď by rozdielna interpretácia práva zo strany národných súdov členských štátov mohla viesť k nejednotnému porozumeniu a následnému aplikovaniu európskeho práva. Týmto sa zabezpečuje konzistentný výklad a jednotné uplatňovanie európskeho práva na území celej Európskej únie.⁴

V kontexte trestnoprávných konaní v rámci členských štátov Európskej únie sa vynára komplexná právna problematika týkajúca sa zaistenia procesnej spravodlivosti v situáciách, keď obvinená osoba nie je fyzicky prítomná na súdnom pojednávaní. Tento fenomén predstavuje značnú výzvu pre justičné systémy, keďže je nevyhnutné harmonizovať požiadavky na efektívne vedenie trestného stíhania s neodňateľnými procesnými právami obvinených. Príspevok poukazuje na dôležitosť judikatúry SDEÚ pre harmonizáciu uplatňovania procesných práv v rámci EÚ a jej vplyv na posilnenie dôvery v justičný systém pri rešpektovaní základných ľudských práv a slobôd.

1. Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

Špecializovaná prokuratúra v Bulharsku zahájila trestné stíhanie voči osobe, označenej v rozsudku Súdneho dvora iniciálami „IR“, za podozrenie z účasti na organizovanej zločineckej skupine s cieľom páchať daňové trestné činy. Dotknutej osobe bola obžaloba doručená osobne. Avšak, obžalovaný na adrese, ktorú uviedol ako korešpondenčnú adresu, nebol zastihnuteľný ani v priebehu súdneho konania, ani v čase, keď sa ho špecializovaný trestný súd snažil predvolať. V dôsledku toho, že jeho splnomocnený obhajca sa vzdal obhajoby, bol obvinenému zo strany súdu určený nový obhajca *ex officio*. Novopridelenému obhajcovi sa však s „IR“ nepodarilo nadviazať kontakt.

Po preskúmaní obžaloby súd konštatoval, že táto obsahuje vady, na základe čoho rozhodol o jej zamietnutí a o zastavení trestného konania. V dôsledku toho bola vypracovaná nová obžaloba a zároveň bolo iniciované nové trestné stíhanie. Avšak aj napriek intenzívnym snahám o vypátranie obvineného IR, okrem iného aj s využitím informácií získaných od rodinných príslušníkov, bývalých zamestnávateľov a mobilných operátorov sa orgánom činným v trestnom konaní IR nepodarilo lokalizovať. Táto skutočnosť naznačovala jeho možný útek, čo malo za následok nemožnosť doručiť mu novú obžalobu a efektívne pokračovať v trestnom konaní.

Vzhľadom na opísané okolnosti vnútroštátny súd predpokladal, že konanie by malo pokračovať za neprítomnosti obvineného. Táto situácia však vyvoláva otázky, ktoré sa týkajú zabezpečenia procesných záruk obvineného v situácií, keď sa vyhýba trestnému konaniu po doručení obžaloby, t.j. pred začiatkom súdneho konania. Vnútroštátny súd vo svojej argumentácii tiež poukazuje na možnosť, že obvinený

3 AMBOS, K. *European Criminal Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2018, s. 136.

4 PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016, s. 69.

môže byť vypátraný a zadržaný v inom členskom štáte a na základe európskeho zatykača vydaného bulharskými orgánmi extradovaný späť do Bulharska. V súvislosti s týmito aspektmi vnútroštátny súd poukazuje na nutnosť hĺbkového preskúmania nielen aplikácie smernice 2016/343, ale aj rámcového rozhodnutia 2002/584/JHA o európskom zatykači, predovšetkým z hľadiska procesných záruk a dostupnosti opravných prostriedkov pre obvinené osoby v podobných prípadoch.

Za týchto okolností Špecializovaný trestný súd rozhodol o prerušení vnútroštátneho konania a položil Súdnemu dvoru nasledovné prejudiciálne otázky:

„1. Majú sa článok 8 ods. 2 písm. b) smernice 2016/343 v spojení s jej odôvodneniami 36 až 39 a článok 4a ods. 1 písm. b) rámcového rozhodnutia 2002/584 v spojení s jeho odôvodneniami 7 až 10 vykladať v tom zmysle, že zahŕňajú prípad, v ktorom bola obvinená osoba informovaná o obžalobe, ktorá bola proti nej podaná, v jej pôvodnom znení, a potom v dôsledku svojho úteku objektívne nemôže byť informovaná o súdnom konaní a zastupuje ju obhajca ustanovený *ex officio*, s ktorým vôbec nie je v kontakte?

2. V prípade, ak je odpoveď na prvú otázku záporná:

Je vnútroštátna právna úprava (§ 423 ods. 1 a 5 [NPK]), podľa ktorej proti vyšetrovacím opatreniam vykonaným v neprítomnosti a proti odsudzujúcemu rozsudku vydanému v neprítomnosti nie je prípustný opravný prostriedok, ak sa obvinená osoba po informovaní o pôvodnej obžalobe skrýva, a preto nemohla byť informovaná ani o čase a mieste súdneho konania, ani o dôsledkoch neúčasti, zlučiteľná s článkom 9 v spojení s článkom 8 ods. 4 druhou vetou smernice 2016/343 a článkom 4a ods. 3 v spojení s článkom 4a ods. 1 písm. d) rámcového rozhodnutia 2002/584?

3. V prípade, ak je odpoveď na druhú otázku záporná:

Má článok 9 smernice 2016/343 v spojení s článkom 47 Charty základných práv Európskej Únie priamy účinok?⁵

2. Analýza

Pri posudzovaní návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa Súdny dvor primárne venoval otázkam ich prípustnosti, ktoré sú v tejto veci rozdelené do dvoch kľúčových častí. Prvá z nich sa týka interpretácie článkov smernice 2016/343, zatiaľ čo druhá sa zameriava na ustanovenia rámcového rozhodnutia 2002/584. Vyjadrenia generálneho advokáta, ktoré sú v súlade s postojom Európskej komisie, poukazujú na skutočnosť, že výklad rámcového rozhodnutia nie je pre vyriešenie daného sporu kľúčový, nakoľko vnútroštátny súd aktuálne nerieši otázky spojené s platnosťou alebo aplikáciou európskeho zatykača.⁶ V tejto súvislosti Súdny dvor taktiež poukazuje na relevanciu prejudiciálnych otázok pri rozhodovaní o ich prípustnosti. Súdny dvor môže návrh na začatie konania zamietnuť iba vtedy, ak je evidentné, že

5 Návrh na začatie prejudiciálneho konania zo dňa 30. októbra 2020, ktorý podal Špecializiran nakazatelen säd (Bulharsko) - Trestné konanie proti IR (vec C-569/20).

6 Návrh generálneho advokáta zo dňa 13. januára 2022, IR, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:26, bod 26.

požadovaný výklad práva Únie nemá priamu spojitosť s reálnym kontextom alebo predmetom sporu, resp. ak ide o hypotetickú otázku. Vzhľadom na situáciu, o akú ide vo veci samej, kde vnútroštátny súd vo svojom návrhu nevytlúčil možnosť budúceho zadržania obvineného v rámci iného členského štátu na základe európskeho zatykača, Súdny dvor usudzuje, že táto situácia zatiaľ nenastala a má iba hypotetický charakter. Na základe uvedených skutočností je návrh na začatie prejudiciálneho konania neprípustný v rozsahu, v akom sa týka výkladu rámcového rozhodnutia 2002/584.⁷

Po posúdení prípustnosti prejudiciálnych otázok sa Súdny dvor zamerail na ich obsahovú analýzu. Vnútroštátny súd adresuje svoje otázky Súdnemu dvoru s odvolaním sa na ustanovenia obsiahnuté v § 423 ods. 1 Nakazateľno-procesualen kodeks (Trestný poriadok, ďalej len „NPK“). Toto ustanovenie zakotvuje pravidlo, podľa ktorého sa návrhu na obnovu konania vyhovie, ak ju podá osoba odsúdená v jej neprítomnosti v šesťmesačnej lehote od okamihu, keď sa o tomto rozsudku dozvedela. Avšak toto ustanovenie predpokladá aj výnimky z tejto zásady. Návrh na obnovu konania môže byť zamietnutý, ak odsúdená osoba utiekla po tom, ako jej boli oznámené body obžaloby počas vyšetrovania a zároveň ešte pred dorúčením konečnej obžaloby. Z pohľadu vnútroštátneho súdu to znamená, že návrhu na obnovu konania nebude vyhovie v prípade, keď obvinená osoba nebola informovaná o konaní predbežného pojednania obžaloby, o možnosti zastupovania obhajcom, ani o následkoch svojej absencie.⁸

Vnútroštátny súd prostredníctvom svojich otázok žiada o interpretáciu článkov 8 a 9 smernice 2016/343 v kontexte, či môže byť obvinená osoba, ktorú sa napriek primeranému úsiliu príslušných vnútroštátnych orgánov nepodarilo lokalizovať a ktorá nebola informovaná o konaní proti nej, pričom bola súdená a zároveň aj odsúdená v jej neprítomnosti bez toho, aby po doručení tohto odsudzujúceho rozsudku mohla využiť právo na obnovu konania alebo na prístup k inému rovnocennému opravnému prostriedku, ktorý by umožňoval preskúmanie skutkovej podstaty veci znovu v jej prítomnosti. Zároveň je Súdny dvor Európskej únie vyzvaný k vyjadreniu sa k podmienkam, za ktorých je možné umožniť obnovu konania osobe odsúdenej v jej neprítomnosti.⁹

V súvislosti s výkladom relevantných článkov, a to článku 8 a 9 smernice 2016/343, článok 8 ods. 1 ukladá členským štátom povinnosť zaručiť právo byť prítomný na súdnom konaní. Avšak, ods. 2 a 4 tohto článku umožňujú obmedzenie tohto práva pod určitými podmienkami stanovenými smernicou. Článok 9 smernice 2016/343 ďalej stanovuje, že ak bolo právo na účasť na súdnom konaní obmedzené a konanie sa uskutočnilo v neprítomnosti obvinenej osoby bez splnenia podmienok uvedených v článku 8 ods. 2, má táto osoba právo na obnovu konania. Členské štáty sú v tomto prípade povinné zabezpečiť, aby bola obvinená osoba po informovaní o rozhodnutí súdu tiež informovaná o jej práve na nové súdne konanie a rovnako aj

7 Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 19. mája 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 20 – 23.

8 Návrh generálneho advokáta zo dňa 13. januára 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:26, bod 28 - 30.

9 Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 19. mája 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 24 - 25.

o práve podať opravný prostriedok voči rozhodnutiu, ktoré bolo súdom prijaté v jej neprítomnosti tak, ako to vyžaduje článok 8 ods. 4 danej smernice.¹⁰

Článok 8 ods. 2 stanovuje dve kritériá, ktorých splnenie umožňuje členským štátom vydať rozsudok o vine alebo nevine obvinenej osoby, aj keď tá nie je prítomná na súdnom konaní. Prvou podmienkou je, že obvinená osoba musí byť včas informovaná o čase a mieste súdneho konania a musí mať jasno o tom, že jej absencia môže viesť k rozhodnutiu súdu o jej vine alebo nevine v jej neprítomnosti. Druhá podmienka sa týka prípadu, ak si osoba zvolí advokáta, ktorý ju bude na súdnom konaní zastupovať, čím si zabezpečí svoje právo na obhajobu.¹¹ V oboch prípadoch sa predpokladá, že obvinená osoba bola o týchto podmienkach riadne informovaná a svojou absenciou sa dobrovoľne vzdala účasti na konaní, buď explicitne, alebo implicitne, ale jednoznačne. V tomto kontexte Súdny dvor zdôrazňuje, že článok 8 ods. 2 musí byť interpretovaný tak, aby na jednej strane ochránil právo na obhajobu, na druhej strane však neumožňuje, aby osoby, ktoré sa jednoznačne vzdali svojej účasti, neoprávnene bránili účinnému trestnému stíhaniu a riadnemu výkonu spravodlivosti po tom, čo boli v neprítomnosti odsúdené.¹²

Generálny advokát vo svojom návrhu poukazuje na to, že ak obvinená osoba o týchto podmienkach nebola riadne informovaná a orgány činné v trestnom konaní si nespĺnili informačnú povinnosť, mal by sa aplikovať postup stanovený v článku 8 ods. 4 a v článku 9 uvedenej smernice. Tieto ustanovenia zabezpečujú právo na nové súdne konanie alebo iný zákonný opravný prostriedok, ak neboli dodržané procesné záruky.¹³ Súdny dvor v tejto súvislosti zdôrazňuje, že vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej osoba nemá právo na nové súdne konania výlučne z dôvodu, že je na úteku a orgánom činným v trestnom konaní sa ju nepodarilo lokalizovať, je nedostačujúca a je v rozpore s cieľmi smernice 2016/343.¹⁴ Z činnosti týchto orgánov musí byť preukázateľná dostatočná odborná starostlivosť pri pokusoch informovať obvinenú osobu, zabezpečiť jej účasť na súdnom konaní a lokalizovať ju.¹⁵

Samotný výklad pojmu „útek“ predstavuje konanie, pri ktorom sa osoba skrýva alebo usiluje o únik s cieľom vyhnúť sa náročnej, obťažnej alebo nebezpečnej situácii. V daných okolnostiach generálny advokát rozlišuje medzi dvomi skupinami osôb, ktoré sa vyhýbajú trestnému stíhaniu. Do prvej skupiny patria osoby, ktoré sa aj napriek náležitej odbornej starostlivosti zo strany orgánov činných v trestnom konaní nepodarilo vypátrať. Dôvodom je, že tieto osoby vedome podnikli také kroky, ktoré im zabránili byť informované o mieste, čase a následkoch neúčasti na súdnom konaní, čím sa úmyselne vyhýbali výkonu spravodlivosti. V takýchto prípadoch generálny

10 Tamtiež, bod 27 - 29.

11 Návrh generálneho advokáta zo dňa 13. januára 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:26, bod 35 - 37.

12 Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 19. mája 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 35 - 37.

13 Návrh generálneho advokáta zo dňa 13. januára 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:26 bod 38 - 39.

14 Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 19. mája 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 47.

15 Návrh generálneho advokáta zo dňa 13. januára 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:26 bod 56.

advokát navrhuje postupovať v súlade s článkom 8 ods. 3 smernice 2016/343, podľa ktorého majú členské štáty možnosť rozhodnúť o vine alebo nevine obvinenej osoby v jej neprítomnosti a súčasne zamietnuť návrh na nové súdne konanie. Opačný prípad tvorí druhá skupina osôb, ktoré z objektívnych a legitímnych dôvodov, nezávislých od ich vôle, nemali možnosť byť informované o mieste, čase a následkoch svojej neúčasti na súdnom konaní. Pre takéto prípady generálny advokát navrhuje postup upravený v článku 8 ods. 4 druhej vete a článku 9 uvedenej smernice, ktorý obvinenej osobe poskytuje právo na obnovu súdneho konania.¹⁶ S týmto výkladom dotknutých článkov smernice 2016/343 sa stotožňuje aj Súdny dvor, keď vo svojom rozsudku konštatuje, že ak nie sú splnené podmienky uvedené v článku 8 ods. 2 smernice, je potrebné voči obvineným osobám, ktoré sú na úteku, postupovať podľa ustanovení článku 8 ods. 4 tejto smernice. Súčasne zdôrazňuje úlohu vnútroštátneho súdu v overení, či osoba IR spĺňa podmienky pre udelenie práva na nové súdne konanie alebo na iný opravný prostriedok, ktorý by umožňoval opätovné posúdenie skutkovej veci, vzhľadom na dodržanie alebo nedodržanie podmienok stanovených v článku 8 ods. 2 smernice.¹⁷

V kontexte predmetnej veci Súdny dvor ďalej posudzoval, ktorá zo situácií opísaných v článku 8 ods. 2 smernice sa vzťahuje na prípad, o ktorý ide vo veci samej. Obžalovaný IR, ktorému bol pridelený obhajca *ex officio*, s ním nekomunikoval a nevyjadril súhlas s jeho pridelením. V takom prípade sa podľa článku 8 ods. 2 písm. b) smernice 2016/343 nemôže považovať, že bol splnomocneným obhajcom pre zastupovanie IR. Je preto na vnútroštátnom súde, aby na základe vnútroštátneho práva posúdil, či boli splnené podmienky pre poverenie obhajcu. Ako vyplýva z odôvodnenia 37 danej smernice, pre uznanie splnomocnenia je nevyhnutné, aby dotknutá osoba jasne vyjadrila svoj súhlas s takýmto zastúpením. Na základe uvedeného Súdny dvor konštatuje, že posúdenie okolností predmetnej veci by mohlo byť zaradené pod podmienku uvedenú v článku 8 ods. 2 písm. a) tejto smernice.¹⁸

Súdny dvor sa v záverečnej fáze svojho rozhodnutia venoval analýze samotnej obžaloby. Pôvodná obžaloba bola vzhľadom na existenciu vád zrušená a následne, po ich odstránení, bola vydaná nová obžaloba, ktorá však už obžalovanému IR nebola osobne doručená. Súdny dvor preto skúmal, či nová obžaloba predstavuje nové konanie alebo či sa obsah pôvodnej obžaloby zhoduje s novou obžalobou, pričom zdôrazňuje absenciu týchto informácií v spisovom materiáli. Posúdenie obsahu novej obžaloby preto prenecháva na vnútroštátny súd. Poukázal na to, že ak obžaloba obsahovala len formálne nedostatky a nová obžaloba sa obsahovo neodlišuje od tej pôvodnej, a zároveň bola riadne expedovaná na adresu, ktorú IR uviedol ako svoju korešpondenčnú, tieto skutočnosti môžu indikovať objektívne dôkazy o tom, že obžalovaný IR bol adekvátne informovaný o skutočnosti, že sa proti nemu bude viesť súdne konanie. Jeho absencia na uvedenej adrese by sa tak dala vykladať ako úmyselný útek s cieľom vyhnúť sa výkonu spravodlivosti.¹⁹

16 Tamtiež, bod 51 - 56.

17 Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 19. mája 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 48 - 54.

18 Rozsudok zo dňa 19. mája 2022, *IR*, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 55 - 56.

19 Tamtiež, bod 58.

3. Rozsudok

Na základe vyššie uvedených argumentov Súdny dvor (štvrtá komora) rozhodol takto:

„Články 8 a 9 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní sa majú vykladať v tom zmysle, že obvinená osoba, ktorú sa príslušným vnútroštátnym orgánom napriek ich primeranému úsiliu nepodarilo nájsť a ktorej tieto orgány v dôsledku toho neposkytli informácie týkajúce sa konania vedeného proti nej, môže byť súdená a prípadne odsúdená v neprítomnosti, ale v takom prípade musí mať v zásade po oznámení tohto odsudzujúceho rozsudku možnosť priamo využiť právo priznané touto smernicou na obnovu konania alebo na prístup k rovnocennému opravnému prostriedku, ktorý by viedol k novému preskúmaniu skutkovej podstaty veci v jej prítomnosti. Toto právo však možno uvedenej osobe odoprieť, ak na základe presných a objektívnych skutočností vyplýva, že táto osoba získala dostatočné informácie na to, aby vedela, že sa proti nej bude viesť súdne konanie, a ktorá úmyselným konaním a s cieľom vyhnúť sa spravodlivosti zabránila orgánom, aby ju o tomto konaní oficiálne informovali.“²⁰

Záver

V závere tohto príspevku je dôležité zdôrazniť hlavné aspekty prípadu C-569/20, ktorý sa týkal otázky vedenia trestného konania v neprítomnosti obvineného a možnosti obnovy takéhoto konania. Prípád poukazuje na komplikácie, ktoré môžu vzniknúť, keď obvinená osoba nie je fyzicky prítomná na súdnom pojednávaní, a to najmä v kontexte transpozície a aplikácie Smernice 2016/343/EÚ, ktorá kladie dôraz na právo na spravodlivý proces a ochranu procesných práv obvinených, vrátane práva byť prítomný na súdnom konaní.

V prípade C-569/20 stál vnútroštátny súd pred dilemou, ako postupovať v situácii, keď sa obvinenému napriek primeranej snahe orgánov činných v trestnom konaní nepodarilo doručiť obžalobu a zabezpečiť jeho prítomnosť na pojednávaní. Súdny dvor v tejto súvislosti zdôraznil význam náležitej angažovanosti orgánov činných v trestnom konaní pri informovaní obvineného o konaní a jeho právach, ako aj potrebu zaručiť v prípade jeho neprítomnosti na pojednávaní adekvátne procesné záruky. Kľúčová bola tiež možnosť obnovy konania, ktorá dáva obvinenému, ktorý sa až neskôr dozvedel o konaní uskutočnenom v jeho neprítomnosti, možnosť požiadať o revíziu procesu a zabezpečiť tak ochranu svojich práv na spravodlivý proces. Je však dôležité zdôrazniť, že ochrana procesných práv v trestnom konaní nie je absolútna a nesmie byť zneužívaná ako prostriedok k obštrukcii účinného trestného konania a realizácii spravodlivosti. Práva obvineného sú neoddeliteľnou súčasťou spravodlivého súdneho procesu, ale odvolávať sa na tieto práva, ak sa osoba úmyselne vyhýba výkonu spravodlivosti, podkopáva dôveru v právny systém a jeho schopnosť presadzovať právo.

20 Rozsudok zo dňa 19. mája 2022, IR, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401, bod 60.

Literatúra:

- AMBOS, K. 2018. *European Criminal Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2018. 663 s. ISBN: 978-1-107-55213-5.
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Návrh na začatie prejudiciálneho konania zo dňa 30. októbra 2020, ktorý podal Specializiran nakazatelen sād (Bulharsko) - Trestné konanie proti IR (vec C-569/20).
- PIKNA, B. 2016. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. 432 s. ISBN 978-80-7380-611-8.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 19. mája 2022, IR, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:401.
- Z návrhu generálneho advokáta zo dňa 13. januára 2022, IR, C-569/20, ECLI:EU:C:2022:26.

Summary: Current Case Law of the Court of Justice of the European Union on the Right to be Present at the Trial in Criminal Proceedings (Judgment of the Court in Case 569/20, Criminal Proceedings against IR).

This article examines Case C-569/20 of the Court of Justice of the European Union and its significance for the interpretation and application of Directive 2016/343 of the European Parliament and of the Council of March 9, 2016. The case raised questions related to ensuring procedural protections for defendants who avoid criminal prosecution, and it sparked a discussion on how proceedings could proceed without them. In this context, the Court of Justice of the European Union provided an interpretation that underscores the necessity to ensure the right to a retrial or access to an equivalent legal remedy if procedural guarantees were not upheld. The contribution highlights the importance of this jurisprudence for harmonizing the application of procedural rights within the EU and its impact on strengthening trust in the judicial system while respecting fundamental human rights and freedoms.

Mgr. Bianka Bilasová
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: bianka.bilasova@student.umb.sk

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Bianka Bilasová).

Spôsobilý dedič

Daniela Gandžalová*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.81-91>

Abstrakt:

GANDŽALOVÁ, Daniela: *Spôsobilý dedič*. Dedič, ktorý je povolaný dediť, či už zo zákona alebo zo závetu, môže sa svojím konaním vylúčiť z dedenia, čím sa stane nespôsobilým dedičom. Takýto dedič je nespôsobilým dedičom. V predkladanom príspevku poukazujeme na konkrétne dôvody, ktoré robia dediča nespôsobilým dedičom, a sú v Občianskom zákonníku v ustanovení § 469 taxatívne stanovené.

Kľúčové slová:

dedenie, dedič, dedičská nespôsobilosť, dedičské právo, dedičstvo

Eligible Heir

Abstract:

GANDŽALOVÁ, Daniela: *Eligible Heir*. An heir who is called to inherit, whether by law or by will, may exclude himself from inheritance by his or her actions, rendering him ineligible to inherit. Such an heir is an ineligible heir. In this paper, we point out the specific reasons that make an heir incapable of inheriting and are exhaustively listed in the Civil Code in the provision of § 469.

Key words:

inheritance, heir, incapacity to inherit, inheritance law, inheritance

Úvod

Jedným z predpokladov dedenia je, aby tu bol dedič, ktorému patrí niektorý z dedičských titulov, a nie je dedičsky nespôsobilý. To znamená, že okrem smrti fyzickej osoby, existencie majetku zanechaného touto osobou a dedičského titulu je ďalším nevyhnutným predpokladom dedičského nástupníctva existencia spôsobilého dediča. Nie každá osoba, ktorú povoláva zákon alebo závet, môže dediť. Dediť môže iba osoba, ktorá má na to potrebnú spôsobilosť.

1. Dedičská spôsobilosť

Predpokladom nadobudnutia dedičstva určitým dedičom je jeho dedičská spôsobilosť. Rozlišujú sa dva druhy dedičskej spôsobilosti, a to absolútna dedičská

* Prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD., Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra občianskeho a pracovného práva, vedúca katedry. ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8866-4976>

spôsobilosť a relatívna dedičská spôsobilosť.¹ Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že kým absolútna dedičská spôsobilosť má objektívny základ, pri relatívnej dedičskej spôsobilosti sa uplatňujú subjektívne aspekty, a to ako zo strany prípadného dediča, tak aj zo strany poručiteľa. Absolútna dedičská spôsobilosť je daná spôsobilosťou dediča mať spôsobilosť na práva a povinnosti, t. j. právnou subjektivitou v okamihu smrti poručiteľa. Preto, pokiaľ ide o spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením a končí sa smrťou. Túto spôsobilosť musí mať dedič v čase poručiteľovej smrti. Osoba, ktorá v čase poručiteľovej smrti ešte nežije (ešte sa nenarodila) alebo už nežije (neprežila poručiteľa), nemôže dedič. To znamená, že dedičom zo zákona alebo zo závetu sa môže stať len ten, kto sa dožil smrti poručiteľa.

Výnimku Občiansky zákonník pripúšťa len v prípade počatého, ale zatiaľ nenarodeného dieťaťa (tzv. *nascitura*), u ktorého sa v zákone konštruuje spôsobilosť mať práva a povinnosti, ak sa narodí živé (§ 7 ods. 1). Predpokladom dedenia *nascitura* je, že k počatiu došlo ešte pred poručiteľovou smrťou, že sa počaté dieťa aj skutočne narodí živé a že pochádza od zomretého poručiteľa, resp. od jeho potomka – ak ide o prípad dedenia vnuka. Vzhľadom na túto podmienku v dedičskom konaní nie je možné pokračovať, kým sa dieťa, t. j. predpokladaný dedič, nenarodí.²

Keďže k nadobudnutiu dedičstva sa nevyžaduje nijaký nadobúdaci prejav, ale dedič sa stáva vlastníkom poručiteľovho majetku okamihom jeho smrti priamo *ex lege*, bez vlastného pričinenia, nie je potrebné, aby mal dedič i spôsobilosť na právne úkony.³ Stačí, keď má spôsobilosť na práva a povinnosti. Osoby, ktoré nemajú spôsobilosť na právne úkony, musia byť pri právnych úkonoch, ktoré treba urobiť v súvislosti s nadobudnutím dedičstva, zastúpené zákonným zástupcom.

Okrem spôsobilosti mať práva a povinnosti v čase poručiteľovej smrti vyžadujú sa od fyzických osôb ešte aj ďalšie predpoklady, ktoré musia byť splnené, aby mohla táto osoba dedič. U osôb, ktoré dedia zo zákona na základe príbuzenského pomeru, musí príbuzenský pomer v čase poručiteľovej smrti trvať. U osôb, ktoré dedia zo zákona na základe manželského pomeru, sa vyžaduje, aby manželstvo v čase poručiteľovej smrti právne trvalo. Manželia dedia navzájom po sebe, aj keď fakticky spolu nežijú v spoločnej domácnosti. Len ak manželstvo zaniklo rozvodom, resp. bolo vyhlásené za neplatné, a rozhodnutie súdu o tom bolo v čase poručiteľovej smrti právoplatné, nemôže už manžel po poručiteľovi dedič. U iných zákonných dedičov vyžaduje zákon ďalšie skutočnosti, ktoré musia byť splnené v čase poručiteľovej smrti, napr. členstvo v rodine, starostlivosť o spoločnú domácnosť, odkázanosť na výživu a pod.

Podľa nášho právneho poriadku je v zásade spôsobilý dedič každý subjekt, ktorý má v momente smrti poručiteľa spôsobilosť na práva a povinnosti (vrátane *nascitura* za predpokladu, že sa dieťa narodí živé), t. j. má právnou subjektivitu.

1 KNAPOVÁ, M.– ŠVESTKA, J. a kol. *Občianské právo hmotné*. 3. vyd., Praha : Aspi Publishing, s. r. o., 2002, s. 289.

2 PLANK, K. *Občianske právo s vysvetlivkami*. I. zv., Bratislava : Iura Edition, 1997, s. 216.

3 SVOBODA, J. a kol. *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava : Eurounion, s. r. o., 1999, s. 231.

Z tohto hľadiska môže byť dedičom spôsobilým nadobudnúť dedičstvo každá fyzická osoba (§ 7 a nasl. OZ), právnická osoba (§ 19a OZ), ale aj štát (§ 21 OZ).⁴ V prípade, ak má dedičstvo nadobudnúť právnická osoba, je nevyhnutné, aby v okamihu smrti poručiteľa právne existovala. Preto po poručiťovi nemôže dediť právnická osoba, ktorá v čase smrti poručiteľa už zanikla, resp. ešte nevznikla.⁵ Právnická osoba môže byť dedičom len na základe závetu, nikdy nie na základe zákona. Štát má vždy právnu subjektivitu (§ 21 OZ), môže teda dediť, ale len na základe závetu.

Z uvedeného vidieť, že dedenie vyžaduje určitú právnu spôsobilosť u dediča. Pokiaľ ju dedič nemá – nemôže dediť.⁶ Platný Občiansky zákonník pozná niektoré skutočnosti, ktoré vylučujú dedičskú spôsobilosť. Tieto skutočnosti majú za následok dedičskú nespôsobilosť.

2. Dedičská nespôsobilosť

Existencia právnej subjektivity však sama osebe ešte nie je dostačujúca na to, aby sa stal určitý subjekt skutočným dedičom. Dedič ako fyzická osoba sa totiž môže svojím konaním sám vylúčiť z dedenia a stať sa tak nespôsobilým dedičom (relatívna dedičská nespôsobilosť).

Inštitút dedičskej spôsobilosti poznala naša právna úprava aj v minulosti. Tzv. dedičská spôsobilosť znamenala, že delát musel mať spôsobilosť k právam a povinnostiam a nebol nespôsobilý dediť. Nespôsobilý dediť bol ten, kto sa zriekol dedičského práva alebo ho z dedičského práva vylúčil poručiť, resp. bol „nehodný“ dedičského práva. „Nehodný“ dedičského práva bol ten, kto sa previnil proti

4 V období Občianskeho zákonníka z roku 1950 právo dediť priznával zákon každej osobe, ktorá mala spôsobilosť na práva (§ 4 a 18 OZ), a za ďalšieho predpokladu, ktorý spočíval v tom, že jej v tom nebránila dedičská nespôsobilosť podľa § 522 OZ. Dediť mohla teda tak osoba fyzická, ako aj osoba právnická (§ 510 OZ). Právo dediť mal aj česko-slovenský štát, ktorý mohol byť v závete platne ustanovený za dediča.

Ak mala určitá fyzická osoba nadobudnúť dedičstvo, musela v čase poručiťovej smrti byť už nažive, alebo musela byť aspoň počatá. Z § 5 OZ vyplývalo, že dediť môže aj dieťa ešte nenarodené (*nasciturus*), ak bolo v čase poručiťovej smrti už počaté, a ak sa potom živé narodilo. Dedičstvo mohla nadobudnúť iba taká fyzická osoba, ktorá je v čase poručiťovej smrti ešte nažive, t. j. poručiťeľa prežila.

Ak dedičstvo mala nadobudnúť právnická osoba, musela v čase poručiťovej smrti bezpodmienečne existovať, pretože existencia dediča v čase poručiťovej smrti bola nevyhnutným predpokladom nadobudnutia dedičstva. Podľa vtedy platného práva teda nebolo možné za dediča ustanoviť napr. nadáciu, ktorá sa mala podľa závetu ešte len zriadiť.

Čo bolo povedané o dedičovi, platilo primerane aj o odkazovníkovi (§ 537 OZ).

Ďalším predpokladom nadobudnutia dedičstva bolo, aby na strane dediča neboli dôvody, ktoré vylučujú nadobudnutie dedičstva. Týmito dôvodmi boli okrem dedičskej nespôsobilosti aj zrieknutie sa dedičstva a vydedenie.

5 Z uvedeného dôvodu bola úprava zriadenia nadácie závetom veľmi problematická, nakoľko dediť mala nadácia, ktorá ako právny subjekt v čase smrti poručiťeľa neexistovala.

6 KNAPP, V. – PLANK, K. *Československé občianske právo. I. sv. – obecná časť*, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 267; rovnako HOLUB, M. a kol. *Občianský zákoník – komentár*. 1. sv. Praha : Linde Praha, a. s., 2002, s. 557.

poručiteľovi, napr. ohrozoval jeho život, alebo poručiteľovu poslednú vôľu úmyselne zatajil alebo prekazil, aby poručiteľ mohol závet urobiť alebo zmeniť. Nehodný dedič nemohol dediť ani na základe závetu poručiteľa. Ten, kto bol nespôsobilý dedič, vypadol z okruhu možných dedičov, teda akoby v momente nápadu ani nebol živý. Dedičská nespôsobilosť pôsobila *ex offio*, prihliadalo sa na ňu z úradnej povinnosti.⁷

Súčasná právna úprava v Občianskom zákonníku v ustanovení § 469 upravuje podmienky dedičskej nespôsobilosti, bez zreteľa na to, či ide o dedenie zo zákona alebo o dedenie zo závetu. Dôsledkom dedičskej nespôsobilosti je to, že takáto osoba nie je dedičom, a teda ani neprichádza do úvahy prechod jeho práv na iné osoby (napr. deti), tak ako tomu môže byť pri vydedení. Ide o skutočnosti, ku ktorým dochádza *ex lege*. Preto je vylúčená prípadná „dohoda dedičov o odpustení“ tejto prekážky dedenia. Na takúto osobu „dediča“ sa hľadí, akoby neexistovala (viď rozhodnutie NS ČR: 21 Cdo 2537/2010).

Dedičskú nespôsobilosť treba odlišovať od vydedenia v zmysle § 469a OZ, ktoré môže v niektorých prípadoch byť skutkovo zhodné.⁸ Dôvodom pre vydedenie

7 LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Právnická jednota v Bratislave, 1946. s. 129.

8 Poručiteľ môže z dôvodov uvedených v zákone svojho potomka (potomkov) vydediť a tak ich zbaviť subjektívneho dedičského práva. Vydedenie sa týka iba neopomenuteľných dedičov. Vydedenie (*exhereditatio*) je možné charakterizovať ako jednostranný písomný prejav poručiteľa, ktorého obsahové náležitosti upravujú ustanovenia § 476 OZ a § 480 OZ, ktorého dôsledkom je vydedenie neopomenuteľného dediča, prípadne aj jeho potomkov (§ 473 OZ), a to z taxatívne vymenovaných dôvodov v ustanoveniach § 469a OZ, ktoré poručiteľ uviedol v listine o vydedení.

Vydedenie v zmysle ustanovenia § 469a OZ je prejavom vôle poručiteľa, ktorým odníma dedičovi dedičské právo, ktoré by mu inak podľa zákona patrilo. Nevyhnutnou obsahovou náležitosťou tohto prejavu poručiteľovej vôle je výslovné uvedenie dôvodu vydedenia (§ 469a ods. 3, časť vety za bodkočiarkou, OZ). Výpočet dôvodov oprávnených na vydedenie je ustanovením § 469a ods. 1 OZ vymedzený taxatívne. Ustanovenie § 469a ods. 2 OZ umožňuje poručiteľovi, aby spolu s vylúčením najbližšieho potomka z dedičstva tiež výslovne vyjadril vôľu, že dôsledky vydedenia sa vzťahujú aj na potomkov vydedeného, ktorí by inak nastúpili na jeho miesto. Nie je rozhodujúce, či by proti nim samým bolo možné uplatniť niektorý z dôvodov vydedenia (§ 469a ods. 3, časť vety za bodkočiarkou, § 473 ods. 2 OZ).

Podstatou inštitútu vydedenia je vôľové vylúčenie potomka z dedenia, resp. z okruhu dedičov, v dôsledku určitého kvalifikovaného správania, resp. skutočnosti. Vydedenie je jednostranný výslovný prejav poručiteľovej vôle, ktorým sa potomok ako neopomenuteľný dedič zbavuje práva, ktoré by mu inak patrilo podľa zákona. Na vydedeného dediča sa hľadí, ako keby sa smrti poručiteľa nedožil. Poručiteľ môže spolu s prejavom o vylúčení svojho najbližšieho potomka z dedičstva vyjadriť vôľu, že dôsledky vydedenia sa vzťahujú aj na potomkov vydedeného, ktorí by inak nastúpili na jeho miesto. V tomto prípade nezáleží na tom, či by proti nim samým bolo možné uplatniť niektorý z dôvodov vydedenia alebo nie. Záver, či poručiteľ v konkrétnom prípade vydedil svojho potomka aj potomkov vydedeného každého samostatne (§ 469a ods. 1 OZ), alebo či vydedil svojho najbližšieho potomka a vyjadril svoju vôľu, aby dôsledky vydedenia boli vzťahnuté aj na potomkov vydedeného, ktorí by inak nastúpili na jeho miesto (§ 469a ods. 2 OZ), predstavuje skutkové posúdenie veci.

je aj spáchanie úmyselného trestného činu [§ 469a ods. 1 písm. c) OZ]. Zásadný rozdiel dedičskej nespôsobilosti však spočíva v tom, že pre vydedenie sa vyžaduje jednostranný prejav poručiteľa, ktorým vydeduje osobu, ktorá je inak zákonným dedičom poručiteľa, zatiaľ čo dedičská nespôsobilosť je objektívne existujúci stav, pri naplnení ktorého je osoba, ktorá by inak bola dedičom, osobou, ktorá nie je spôsobilá dediť.⁹

Predpokladmi dedičskej nespôsobilosti sú: ten, kto by inak dedil, sa dopustil úmyselného trestného činu a trestný čin bol spôsobený proti poručiteľovi alebo osobám jemu blízkym, ak týmito osobami boli manžel poručiteľa, jeho deti alebo rodičia, alebo ak sa ten, kto by inak dedil, dopustil zavrnutiahodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle.¹⁰

Nespôsobilým dedičom v zmysle § 469 OZ môže byť výlučne fyzická osoba. Len fyzická osoba sa totiž môže dopustiť konania, ktoré je dôvodom dedičskej nespôsobilosti.

Dôvody, ktoré robia dediča nespôsobilým dedičom, sú v Občianskom zákonníku vypočítané taxatívne:¹¹

- a) spáchanie úmyselného trestného činu dediča voči poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom;
- b) druhým dôvodom dedičskej nespôsobilosti je zavrnutiahodné konanie dediča proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle.

Obidva dôvody dedičskej nespôsobilosti, uvedené v ustanovení § 469 OZ sa týkajú tak zákonného dediča, ako aj závetného dediča, a nastávajú bez toho, aby bol potrebný úkon poručiteľa.

Ad a): Podstatou inštitútu dedičskej nespôsobilosti (§ 469 OZ) je zákonné vylúčenie fyzickej osoby, ktorá by inak dedila, resp. mohla dediť, z okruhu dedičov v dôsledku určitého kvalifikovaného správania. Týmto správaním má zákon konkrétne na mysli ako „dopustenie“ sa úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom, tak i zavrnutiahodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle. To znamená, že vznik dedičskej nespôsobilosti nie je viazaný na akékoľvek konanie zo strany poručiteľa, nastáva teda *ex lege* a súd na ňu prihliada z úradnej povinnosti (*ex officio*).¹²

Nespôsobilý dedič nededí, na jeho miesto nastupuje náhradný dedič a hľadá sa naňho, akoby sa smrti poručiteľa nedožil. Nespôsobilým dedičom sa môže stať ktorýkoľvek z dedičov, teda sa nevzťahuje len na napr. potomkov poručiteľa. Ak

9 KRAJČO, I. *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava : Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 86 a nasl.

10 KIRSTOVÁ, K. Platná právna úprava inštitútu dedičskej nespôsobilosti a vydedenia. In *Ars Notaria*, č. 1/2004, s. 17.

11 Vid' ustanovenie § 469 Občianskeho zákonníka.

12 Zákon, z hľadiska predmetu útoku, bližšie nešpecifikuje, ktorý trestný čin zakladá dedičskú nespôsobilosť.

sa dedičská nespôsobilosť týka potomka poručiteľa, tak to nijako neovplyvňuje dedičskú spôsobilosť jeho potomkov.¹³

V prípade nespôsobilosti dediča dediť z dôvodu spáchania úmyselného trestného činu zákon kladie dôraz na úmyselnosť trestného činu, takže nedbanlivostné delikty nemajú vplyv na dedičskú spôsobilosť.¹⁴ To znamená, že v tomto prípade musí byť spáchaný úmyselný trestný čin a musí smerovať proti osobám uvedeným v zákone. Teda aby bolo možné hovoriť o tom, že dedič sa dopustil takéhoto činu, t. j. že spáchal úmyselný trestný čin, musí byť za takýto trestný čin odsúdený, a teda uznaný za vinného. Iná je otázka, ak napríklad z dôvodu amnestie nebude možné skutok prejednať v trestnom konaní.¹⁵ V súvislosti s uvedeným dôvodom, ktorý robí

13 KRIŽAN, M. Úvahy o konkurencii dôvodov vydedenia a dedičskej nespôsobilosti a miere konkretizácie sekundárne vydedených osôb. In *Zborník: Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. Wolters Kluwer, 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 74; rovnako HAMŘÍK, M. Zatajenie majetku poručiteľa dedičmi a jeho právne dôsledky v kontexte dedičskej nespôsobilosti. In *Milníky práva v stredo európskom priestore 2021*. 1. vydanie. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 309; ŠTEVČEK, M.–DULAK, A.–BAJÁNKOVÁ, J. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451–880. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 1641; Rozhodnutie uverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod číslom R 99/2011.

14 FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava : Epos, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2, s. 496.

15 Z judikatúry:

21 Cdo 2537/2010 (NS ČR): Podľa ustanovenia § 469 OZ nededí, kto sa dopustil úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom, alebo zahrnutiahodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle. Môže však dediť, ak mu poručiteľ tento čin odpustil.

Základnými predpokladmi dedenia sú smrť poručiteľa; existencia majetku tvoriaceho dedičstvo po poručiteľovi; dôvod dedenia svedčiaci určitej osobe (t. j. dedičský titul); skutočnosť, že táto osoba poručiteľa prežila, že má záujem byť poručiteľovým dedičom (t. j. dedičstvo neodmietla), že nie je dedičskou nespôsobilosťou v zmysle § 469 OZ a že ani nebola poručiteľom platne vydedená podľa § 469a OZ.

Dedičská nespôsobilosť nastáva zo zákona (*ex lege*); súd (súdny komisár) k nej prihliada z úradnej povinnosti. Je vylúčené, aby sa dedičia „dohodli“, že dedičská nespôsobilosť u niektorého z nich nenastala. Nespôsobilý dedič nededí; hľadá sa na neho, akoby sa smrťou poručiteľa nedožil.

Pre záver o dedičskej nespôsobilosti nie je rozhodujúce, či páchatel bol za úmyselný trestný čin proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom odsúdený alebo nie; prípadne, či zanikla možnosť trestného postihu v dôsledku smrti páchatateľa, premlčania, amnestie, udelenie milosti. Právoplatným rozsudkom trestného súdu o tom, že bol spáchaný trestný čin, a kto tento čin spáchal, je súd v konaní o dedičstve viazaný.

24 Co 35/2001 (MS Praha): Ak bol dedič poručiteľa právoplatne odsúdený pre úmyselný trestný čin proti poručiteľovi, je súd v dedičskom konaní pri posudzovaní tohto dôvodu dedičskej nespôsobilosti (§ 469) viazaný právoplatným rozsudkom, a táto otázka nemôže byť predmetom rozhodovania podľa § 175k ods. 1 alebo 2 OSP, dedičské právo odsúdeného dediča je však v tomto prípade závislé na tom, či mu poručiteľ tento čin odpustil (§ 469 druhá veta), a ak je táto otázka sporná, musí súd postupovať podľa § 175k ods. 2 OSP.

dediča nespôsobilým dedič (kriminálne správanie potenciálneho dediča), je potrebné poukázať aj na názory, podľa ktorých na vznik dedičskej nespôsobilosti postačuje už len dopustenie sa úmyselného trestného činu, cieľom ktorého bol poručiteľ, jeho manžel, deti alebo rodičia.¹⁶ To znamená, že podmienkou nie je právoplatné odsúdenie obžalovaného trestným súdom, avšak v takom prípade sa vyžaduje, aby súd v konaní o dedičstve sám posúdil naplnenie tejto podmienky.

Inak povedané súd je viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal. Zo znenia zákona je zrejmé, že pre dedičskú nespôsobilosť nie je rozhodujúci druh alebo dĺžka trestu, ktorý bol uložený, dokonca nie je významné ani to, že súd prípadne upustil od uloženia trestu. Rozhodujúce je len to, že spáchal úmyselný trestný čin za podmienok uvedených v ustanoveniach § 469 OZ. Ak by obžalovaný bol oslobodený trestným súdom napríklad preto, lebo zanikla trestnosť činu alebo preto, lebo trestné konanie bolo zastavené (napr. v dôsledku amnestie, udelenia milosti, premlčania), súd sám ako predbežnú otázku posúdi, či konanie dediča naplnilo objektívne a subjektívne znaky trestného činu. Takto môže postupovať aj vtedy, keď sa trestné stíhanie ešte vôbec nezačalo, prípadne keď sa trestné konanie ešte neskončilo (viď 24Co 315/1997, MS Praha).

V súvislosti s dôvodom kriminálneho správania potenciálneho dediča, ktorý robí dediča nespôsobilým dedič, je potrebné poukázať na prípad, ak sa potomok pre spáchaný trestný čin stal *ex lege* nespôsobilým dedič podľa § 490 OZ a súčasne bol na základe vôle poručiteľa vydedený. Súhlasíme s názormi, že *de lege lata* neexistuje návod, ako riešiť konkurenciu, a teda ani neexistuje dôvod, pre ktorý by mala byť uprednostňovaná dedičská nespôsobilosť pred vydedením. Prikláňame sa k názorom, že na takúto situáciu sa vzťahujú oba uvedené dôvody s tým, že ako prioritný dôvod, pre ktorý nebude táto osoba dedič, bude vydedenie podľa § 469a OZ, a to z dôvodu uprednostnenia vôle poručiteľa pred následkami, ktoré vyplývajú priamo zo zákona. Má sa za to, že v prípade, ak osoba spáchala taký trestný čin, pre ktorý prichádzajú do úvahy oba uvedené následky, pokiaľ sa na neho vzťahuje

24 Co 315/1997 (MS Praha): Pri posudzovaní, či sa dedič dopustil úmyselného trestného činu, ktorý zakladá dedičskú nespôsobilosť (§ 469 OZ), je súd v konaní o dedičstve viazaný rozhodnutím príslušného orgánu, ak bolo vydané (§ 135 ods. 1 OSP). Ak však také rozhodnutie vydané nebolo (napr. z dôvodu amnestie, premlčania), rieši súd v dedičskom konaní túto otázku ako predbežnú (§ 135 ods. 2 OSP). Otázka, či sa dedič dopustil určitého konkrétneho konania, je otázkou skutkovou a v prípade sporu medzi účastníkmi sa rieši postupom podľa § 175k ods. 2 OSP. Otázka, či takéto konanie je trestným činom, je otázkou právnou a rieši sa postupom podľa § 175k ods. 1 OSP (dnes podľa ustanovení § 192 a nasl. CMP).

Z I (s. 511–512): O tom, že niektorý z dedičov nie je spôsobilý dedič, dozvedá sa štátne notárstvo (teraz súd) od účastníkov konania o dedičstve. Údaje účastníkov v tomto smere je potrebné preverovať podľa obsahu trestných spisov, ak sa tvrdí, že sa dedič dopustil úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom, alebo rodičom, a pokiaľ došlo k odsúdeniu v trestnom konaní. Pokiaľ však táto otázka nemohla byť riešená v trestnom konaní (napr. v dôsledku amnestie prezidenta republiky, alebo v dôsledku premlčania trestného stíhania), potom je nevyhnutné, aby si ju štátne notárstvo (teraz súd v konaní o dedičstve) posúdilo samo pre účely prejednávanej dedičskej veci.

16 Tamtiež, s. 496; rovnako 21 Cdo 2537/2010 (NS ČR).

prísnejší z nich (vydedenie), dochádza priamo ku konzumácii miernejšieho následku (nespôsobilosť dedič).¹⁷

Výpočet osôb, proti ktorým musí smerovať protiprávne konanie dediča, aby malo následky dedičskej nespôsobilosti, je taxatívny, takže spáchanie úmyselného trestného činu proti inému, než kto je uvedený v § 469 OZ, nemá vplyv na dedičskú spôsobilosť dediča. Rodičmi a deťmi poručiteľa treba vzhľadom na ustanovenie § 97 a nasl. ZR rozumieť aj osvojené deti a osvojiteľov poručiteľa.¹⁸

Ad b): Pokiaľ ide o druhý dôvod dedičskej nespôsobilosti, zákon vychádza z toho, že by bolo nezlučiteľné so zásadami dedičského práva, aby dedičstvo nadobudol ten, kto sa snaží navodiť stav, ktorý nezodpovedá vôli poručiteľa. Tohto konania sa možno dopustiť tak za života poručiteľa, ako aj po jeho smrti. V prípade, ak sa tak stalo za života poručiteľa, tento dôvod dedičskej nespôsobilosti môže byť konvalidovaný, a to tak, že poručiteľ dedičovi takýto čin odpustil. Zákon bližšie nevymedzuje pojem „zavrhnutiehodné“ konanie proti prejavu poručiteľovej vôle. Bude teda závisieť od posúdenia konkrétnych okolností daného prípadu, či konanie určitého dediča vo vzťahu k poslednej vôli poručiteľa je zavrhnutiehodné, a teda zakladá dôvod dedičskej nespôsobilosti. V tomto prípade sa nevyžaduje konanie, ktoré by napĺňalo skutkovú podstatu trestného činu alebo prečinu, stačí konanie, ktoré je zavrhnutiehodné z hľadiska dobrých mravov.¹⁹

Zavrhnutiehodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle nespočíva len v tom, že potenciálny dedič poručiteľovi zabránil prejaviť svoju skutočnú vôľu v závete, ale rovnaké následky má také konanie proti poručiteľovej vôli, ktorým by potenciálny dedič poručiteľovi bránil odvolať, zmeniť alebo zrušiť závet, alebo tiež konanie spočívajúce v zatajovaní, zničení, sfalšovaní alebo podvrhnutí závetu, keď dedič listinu obsahujúcu závetnú dispozíciu vydáva za závet poručiteľa.²⁰

Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že o dedičsky nespôsobilého dediča z dôvodu zavrhnutiehodného konania proti prejavu poslednej vôle poručiteľa môže ísť iba v tých prípadoch, kedy sa dedič dopustí konania, ktorým sa snaží vyvolať usporiadanie dedičskej postupnosti v rozpore s vôľou poručiteľa v tomto smere (napr. aby sa určitá osoba stala dedičom, alebo naopak, aby sa osoba, ktorú poručiteľ určil závetom za svojho dediča, dedičom nestala). Zrejme pôjde o všetky druhy fyzického alebo psychického donútenia smerujúceho k zriadeniu závetu určitého obsahu, o konanie, ktorým bolo poručiteľovi zabránené prejaviť svoju skutočnú vôľu v závete, či zriadiť,

17 KRIŽAN, M. Úvahy o konkurencii dôvodov vydedenia a dedičskej nespôsobilosti a miere konkretizácie sekundárne vydedených osôb. In *Zborník: Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. Wolters Kluwer, 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 73 a nasl.

18 LAZAR, J. a kol. *Základy občianskeho hmotného práva. I. zv.*, Bratislava : Iura Edition, 2000, s. 268.

19 SVOBODA, J. a kol. *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava : Iura Edition, 1995, s. 303.

20 Z judikatúry:

18 Co 60/1997 (KS Brno): Za zavrhnutiehodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle, ktoré by privodilo dedičskú nespôsobilosť dediča, nemožno považovať, ak dedič v priebehu dedičského konania tvrdil, že predložený závet poručiteľa je písaný jeho vlastnou rukou, hoci v nadväzujúcom súdnom konaní bolo právoplatne rozhodnuté, že poručiteľ tento závet vlastnou rukou nenapísal.

zmeniť alebo zrušiť závet, ako i o konanie, ktorého cieľom je potlačenie už zriadeného závetu, a to napríklad zničením listiny či zatajenie jej existencie, alebo jej sfalšovaním alebo podvrhnutím. Naproti tomu za konanie proti prejavu poslednej vôle poručiteľa v zmysle ustanovenia § 469 Občianskeho zákonníka nebude možné považovať také konanie dediča, ktorého cieľom bude dosiahnutie stavu, aby závetom povolaný dedič nenadobudol majetok, ktorý by mu inak mal podľa predmetného závetu pripadnúť (napríklad tým, že majetok poručiteľa zatají) bez toho, aby tým bola dotknutá posledná vôľa poručiteľa o okruhu jeho dedičov, pretože takéto konanie nesmeruje proti prejavu poslednej vôle poručiteľa (viď 4Cdo/227/2019 NS SR).

So zreteľom na ustanovenie § 469a pojem posledná vôľa poručiteľa treba vykladať širšie ako len vo vzťahu k závetu. Bude sa preto vzťahovať aj na listinu o vydedení, ktorá nie je obsiahnutá v závete; aj proti tomuto prejavu sa možno dopustiť zavrhnutiahodného konania.

Záver

Pri naplnení uvedených skutkových podstát dedičská nespôsobilosť nastáva priamo zo zákona (*ex lege*) bez ďalšej právnej skutočnosti a trvá dovtedy, kým poručiteľ dedičovi neodpustí. Je potom len vecou rozhodnutia poručiteľa, či spôsobí zánik predpokladu dedičskej nespôsobilosti odpustením (pozri posledná veta § 469 OZ), rovnako je v jeho rukách možnosť vydedenia ktoréhokoľvek z neopomenuteľných dedičov. Vznik predpokladu pre dedičskú nespôsobilosť sám o sebe neznamená, že sa dedičská nespôsobilosť napokon aj uplatní. Odpustenie skutku, ktorý spôsobuje dedičskú nespôsobilosť, môže stav, ktorý predpokladá zákon, zmeniť. Rozhodujúca je vôľa poručiteľa. Súd preto na dedičskú nespôsobilosť prihliada z úradnej povinnosti.

Dedičská nespôsobilosť sa môže týkať tak dediča zo zákona, ako aj dediča zo závetu. Ten, kto sa dopustil konania kvalifikovaného ako konanie zakladajúce dôvod dedičskej nespôsobilosti, nemôže potom dediť zo žiadneho titulu.²¹

Na dediča, na ktorého sa vzťahuje niektorý z dôvodov dedičskej nespôsobilosti, sa hľadá akoby ani neexistoval. Ak ide o dediča zo závetu, jeho dedičský podiel môže pripadnúť náhradnému dedičovi, ak takého poručiteľ v závete ustanovil, inak podiel pripadne dedičom zo zákona. Ak ide o dediča zo zákona, dedičský podiel nespôsobilého dediča pripadá ostatným zákonným dedičom, ak sa neuplatní tzv. reprezentačné právo (*ius representationis*). To znamená, že ak je zákonný dedič nespôsobilý dediť, dedia namiesto neho dedičia, ktorých dedičské právo závisí od toho, či táto osoba dedí alebo nie. Keď je nespôsobilý dedič poručiteľov potomok, jeho dedičský podiel nadobúdajú jeho deti, a ak ich niet, dedia ďalší dedičia nespôsobilého dediča. Poručiteľ však má možnosť odvrátiť uvedené právne následky, t. j. má možnosť odvrátiť dedičskú nespôsobilosť takého dediča tým, že dedičovi takýto čin odpustí.²²

Odpustením sa dedičská nespôsobilosť ruší a dedič sa opäť stáva spôsobilým dedičom. Odpustenie je jednostranným právnym úkonom poručiteľa, pre ktorý zákon

21 BIČOVSKÝ, J.–HOLUB, M. *Občiansky zákonník*. 3. vyd., Praha, 1995, s. 567.

22 KNAPP, V.–LUBY, Š. *Československé občianske právo. II. diel*, Bratislava: Obzor, 1997, s. 187.

nevyžaduje žiadnu osobitnú formu. Môže k nemu dôjsť písomne, ústne i mlčky (konkludentne), vždy však spôsobom, z ktorého je zrejmý poručiteľov úmysel odvrátiť právne následky, ktoré zákon s takýmto konaním dediča spája.

Dedič sa stane opätovne nespôsobilým dedič, ak sa po odpustení znovu dopustí konania uvedeného v ustanovení § 469 OZ.

Existencia (neexistencia) naplnenia predpokladov pre dedičskú nespôsobilosť vo svojej podstate určuje, či určitá osoba je alebo nie je spôsobilá byť dedičom, teda, či určitej osobe patrí dedičské právo. Ak sa táto otázka javí ako sporná, musí súd (notár ako súdny komisár) prejednávajúci dedičstvo postupovať podľa § 194 ods. 1 CMP, teda musí odkázať toho, koho dedičské právo sa javí ako menej pravdepodobné na sporové konanie. Súd v sporovom konaní je však viazaný právoplatným rozhodnutím súdu o spáchaní úmyselného trestného činu voči poručiteľovi alebo osobám uvedeným v ustanoveniach § 469 OZ. V takom prípade sa môže javiť sporné iba to, či poručiteľ takejto osobe spáchanie trestného činu za života odpustil. Zákon nevyžaduje pre odpustenie osobitnú formu. Je to možné urobiť aj neformálne, dokonca konkludentne. Predpokladom odpustenia však je, že poručiteľ o dedičskej nespôsobilosti osoby pred odpustením uskutočnenom za jeho života vedel. Spravidla však bude za odpustenie treba považovať vyhotovenie závetu poručiteľom v prospech takejto osoby, ak k spísaniu závetu došlo až po tom, čo bol skutok uvedený v § 469 OZ spáchaný, a to aj v tom prípade, ak odsudzujúci rozsudok nadobudol právoplatnosť neskôr. Inak je však pre posúdenie dedičskej nespôsobilosti rozhodujúce to, kedy bol spáchaný úmyselný trestný čin, bez zreteľa na to, kedy nadobudol právoplatnosť odsudzujúci rozsudok. Z uvedeného aj vyplýva, že k úmyselnému spáchaniu trestného činu muselo dôjsť za života poručiteľa. Na rozdiel od toho, k zavrhnutiahodnému prejavu proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle môže dôjsť aj po smrti poručiteľa napr. zničením jeho poslednej vôle.

Literatúra:

- BIČOVSKÝ, J.–HOLUB, M. 1995. *Občanský zákoník*. 3. vyd., Praha, 1995.
- FEKETE, I. 2007. *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava : Epos, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2.
- HAMŘÍK, M. 2021. Zatajenie majetku poručiteľa dedičmi a jeho právne dôsledky v kontexte dedičskej nespôsobilosti. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2021*. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021.
- HOLUB, M. a kol. 2002. *Občanský zákoník – komentár*. I. sv., Praha : Linde Praha, a. s., 2002.
- KIRSTOVÁ, K. 2004. Platná právna úprava inštitútu dedičskej nespôsobilosti a vydedenia. In *Ars Notaria*, č. 1/2004, s. 17.
- KNAPP, V.–LUBY, Š. 1997. *Československé občianske právo. II. diel*, Bratislava : Obzor, 1997.
- KNAPP, V.–PLANK, K. 1973. *Československé občianske právo. I. sv. – obecní část*, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973.
- KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol. 2002. *Občianske právo hmotné*. 3. vyd., Praha : Aspi Publishing, s. r. o., 2002.
- KRAJČO, I. 2016. *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava :

- Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6.
- KRIŽAN, M. 2022. Úvahy o konkurencii dôvodov vydedenia a dedičskej nespôsobilosti a miere konkretizácie sekundárne vydedených osôb. In: *Zborník: Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. Wolters Kluwer, 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 74.
 - LAZAR, J. a kol. 2000. *Základy občianskeho hmotného práva. I. zv.*, Bratislava : Iura Edition, 2000.
 - LUBY, Š. 1946. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Právnická jednota v Bratislave, 1946.
 - PLANK, K. 1997. *Občianske právo s vysvetlivkami. I. zv.*, Bratislava : Iura Edition, 1997.
 - SVOBODA, J. a kol. 1999. *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava : Eurounion, s. r. o., 1999.
 - ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451–880. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015.

Summary: Eligible Heir

Incapacity to inherit is a special category that can only apply to natural persons and is regulated by law only in relation to succession. Incapacity to inherit occurs by law (*ex lege*); the court (court commissioner) takes it into account (*ex officio*). Under Section 464 of the Civil Code, a person who has committed an intentional crime against the deceased, his or her spouse, children or parents, or a reprehensible act against the expression of the deceased's last will, does not inherit. However, he can inherit if the deceased has forgiven him for this act. An unfit heir does not inherit and is looked upon as if he did not live to see the death of the deceased.

prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta, Katedry občianskeho a pracovného práva
Komenského 20,
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: daniela.gandzalova@umb.sk

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Daniela Gandžalová).

Vybrané otázky navrhovaných zmien právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným (porovnanie s českým a nemeckým modelom)

Radka Kopčová*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.92-111>

Abstrakt:

KOPČOVÁ, Radka: *Vybrané otázky navrhovaných zmien právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným (porovnanie s českým a nemeckým modelom)*. Právna úprava obchodných spoločností sa na Slovensku od 90. rokov nijakým významným spôsobom nezmenila. Predložený legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností by mal preto priniesť podstatné zmeny v právnej úprave obchodných spoločností tak, aby sa právna úprava obchodných spoločností priblížila zahraničným, moderným právnym poriadkom. Autor analyzuje a hodnotí navrhované zmeny budúcej právnej úpravy vybranej obchodnej spoločnosti – spoločnosti s ručením obmedzeným, ako najpopulárnejšej obchodnej spoločnosti na Slovensku. Zmeny hodnotí v komparácii s dvomi vybranými zahraničnými modelmi, a to českým a nemeckým obchodným právom. V článku sa autor zamerá na vybrané právne inštitúty spoločnosti s ručením obmedzeným, a to: a) Spoločnosť s ručením obmedzeným ako kapitálová spoločnosť, b) Základné imanie spoločnosti s ručením obmedzeným, c) Vklad spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným, a d) Počet zakladateľov spoločnosti s ručením obmedzeným. Autor záverom vyjadruje svoje postoje k navrhovaným zmenám a uvádza návrhy *de lege ferenda*.

Kľúčové slová:

spoločnosť s ručením obmedzeným, kapitálová spoločnosť, základné imanie, vklad spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným, zakladatelia spoločnosti s ručením obmedzeným.

Selected Issues of the Proposed Changes to the legal Regulation of Limited Liability Companies (Comparison with the Czech and German Legal Regulation)

Abstract:

KOPČOVÁ, Radka: *Selected Issues of the Proposed Changes to the legal Regulation of Limited Liability Companies (Comparison with the Czech and German Legal Regulation)*. The legal regulation of commercial companies in Slovakia has not changed significantly since the 1990s. This is also why the proposed new legal regulation of commercial companies aims to get closer

* JUDr. Radka Kopčová, PhD. LL.M., Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave, Ústav súkromného práva, odborná asistentka. ORCID <https://orcid.org/0009-0000-0930-4543>

to modern foreign legal systems. In the contribution, the author analyzes the proposed changes in the future legal regulation of limited liability companies in Slovakia. In doing so, he compares the current and future proposed legislation with selected foreign legal systems. Specifically, Czech commercial law and German commercial law. They serve as a model for the creation of new legal regulation of business companies in Slovakia. In the contribution, the author analyzes only the following legal institutes: a) A limited liability company as a capital company; b) The share capital of a limited liability company; c) Deposit of a partner of a limited liability company; d) Number of founders of a limited liability company. In the conclusion, the author expresses his position on the proposed changes and presents *de lege ferenda* proposals.

Key words:

Limited Liability Company, capital company, the company's share capital, company founder's contribution to the company, number of company founders.

Úvod

Právna úprava obchodných spoločností na Slovensku je upravená v §§ 76-260 Zákona č. 513/1991 Zb. (Obchodný zákonník).¹ OBZ sa od roku 1991 novelizoval takmer 50-krát, no právna úprava obchodných spoločností sa vo všeobecnosti od 90. rokov nijak výraznejšie vpred neposunula. Aj preto má navrhovaná nová právna úprava obchodných spoločností za cieľ priblížiť sa zahraničným, moderným právnym poriadkom. Navrhované zmeny v zmysle predloženého legislatívneho zámeru rekodifikácie práva obchodných spoločností by mali priniesť podstatné zmeny v právnej úprave obchodných spoločností v OBZ.² Súčasná právna úprava obchodných spoločností sa podľa navrhovaných zmien zúži a bude obsahovať najmä spoločnú právnu úpravu kapitálových spoločností. Tá sa bude týkať predovšetkým povinností a zodpovednosti členov orgánov obchodných spoločností, práv a povinností spoločníkov obchodných spoločností, pravidiel ochrany kapitálu a veriteľov obchodných spoločností a osobitných povinností obchodných spoločností a ich štatutárnych orgánov vo vzťahu k hroziacemu úpadku obchodnej spoločnosti.³ Snahu o zlepšenie v novom prameni práva obchodných spoločností vidíme najmä v odstránení duplicitnej právnej úpravy obchodných spoločností a v zabezpečení jednotného výkladu pomocou zavedenia rovnakých právnych inštitútov, pri ktorých sa vo vzťahu k právnym formám obchodných spoločností vyžaduje osobitná úprava. V zmysle predloženého legislatívneho zámeru sa v rámci všeobecnej právnej úpravy obchodných spoločností budú zmeny týkať najmä *kapitálových* právnych foriem

1 ďalej iba „OBZ“.

2 MS SR: Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, [online], 2021, [cit. 30.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Legislativny-zamer-ZoOSaS_2021.pdf>, (ďalej iba ako „Legislatívny zámer“), s. 13.

3 Tamtiež.

obchodných spoločností, medzi ktoré právna teória zaraďuje aj *spoločnosť s ručením obmedzeným*, ktorej sa v predloženom príspevku bližšie venujeme.⁴

Spoločnosť s ručením obmedzeným, ako jedna z foriem obchodných spoločností na Slovensku, je upravená v §§ 105-153 OBZ. Keďže právna úprava spoločnosti s ručením obmedzeným je pomerne rozsiahla, zameriame sa len na jej vybrané právne inštitúty, ktoré sa týkajú samotného vymedzenia spoločnosti s ručením obmedzeným v systéme práva, a využitím metódy vedeckého skúmania podrobne analyzujeme proces jej založenia. Aplikáciou metód jazykového a gramatického výkladu reflektujeme na navrhované zmeny v budúcej právnej úprave tejto formy spoločnosti na Slovensku a vo veľkej miere porovnáваме súčasnú právnu úpravu s navrhovanou právnou úpravou. Metódu komparácie a sumarizácie vo veľkej miere využívame aj pri porovnaní a hodnotení slovenskej právnej úpravy v porovnaní s dvomi vybranými zahraničnými právnymi poriadkami, a to česká a nemecká obchodno-právna úprava spoločnosti s ručením obmedzeným. V kontexte s príkladnými modelmi metódou syntézy hodnotíme navrhované zmeny nasledovných vybraných inštitútov:

1. Spoločnosť s ručením obmedzeným ako kapitálová spoločnosť.
2. Základné imanie spoločnosti s ručením obmedzeným.
3. Vklad spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným.
4. Počet zakladateľov spoločnosti s ručením obmedzeným.

1. Spoločnosť s ručením obmedzeným ako kapitálová spoločnosť

Spoločnosť s ručením obmedzeným je síce zaraďovaná ku kapitálovým spoločnostiam, no v právnej teórii prevláda názor, že nejde o čisto kapitálovú spoločnosť ale o kapitálovú spoločnosť s prvkami osobnej spoločnosti.⁵ Súčasná právna úprava spoločnosti s ručením obmedzeným totiž vykazuje niektoré zo znakov osobných obchodných spoločností, napríklad:

- i. počet spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným je obmedzený tak, aby sa zabezpečila ešte možnosť ich účasti na osobnom riadení spoločnosti, ak o to prejavia záujem;
- ii. každý zo spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným môže mať iba jeden obchodný podiel;
- iii. prevoditeľnosť obchodných podielov v spoločnosti s ručením obmedzeným je obmedzená;
- iv. existencia ručenia spoločníkov (aj keď len v obmedzenom rozsahu).⁶

4 Spoločnosť s ručením obmedzeným je síce právnou teóriou zaradená ku kapitálovým spoločnostiam, no vykazuje aj niektoré znaky typické pre osobné obchodné spoločnosti. Viac v ďalšom výklade (pozri: KUBÍČEK, P. a kol. *Obchodné právo*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021. s. 138).

5 Porovnaj: SUCHOŽA, J. - HUSÁR, J. a kol. *Obchodné právo*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009, s. 317; OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2008, s. 169.

6 Porovnaj: MATT, T. *Einflussnahmerechte des GmbH-Gesellschafters im Vergleich zum Aktionär der AG*. Essen : University of Applied Sciences, 2017, s. 21.; KUBÍČEK, P. a kol. *Obchodné právo*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021, s. 138.

Ad. ii.) každý zo spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným môže mať iba jeden obchodný podiel;

V novej právnej úprave obchodných spoločností má byť spoločnosť s ručením obmedzeným kreovaná ako primárne kapitálová spoločnosť.⁷ Posilnenie kapitálových prvkov spoločnosti s ručením obmedzeným by mali spočívať najmä v zásadných zmenách týkajúcich sa inštitútu *obchodného podielu*. Obchodný podiel predstavuje práva a povinnosti spoločníka a im zodpovedajúcu účasť na spoločnosti. Podľa súčasnej právnej úpravy ust. § 114 ods. 1 a 2 OBZ sa výška obchodného podielu určuje podľa pomeru vkladu spoločníka k základnému imaniu spoločnosti a každému spoločníkovi prislúcha iba jeden obchodný podiel. V prípade, keď spoločník preberá záväzok na ďalší vklad (napríklad pri zvyšovaní základného imania), nevzniká mu nový obchodný podiel, ale zvyšuje sa jeho pôvodný obchodný podiel v pomere zodpovedajúcom výške ďalšieho vkladu. Rovnako aj v prípade, keď spoločník nadobudne ďalší obchodný podiel (napríklad z titulu zmluvy o prevode obchodného podielu), nebudú tomuto spoločníkovi prislúchať dva obchodné podiely, ale pomerovo sa zvýši jeho pôvodný obchodný podiel.⁸ Navrhuje sa *upustiť od tejto zásady jednotnosti obchodného podielu*, ktorá predstavuje jeden zo znakov typických pre osobné obchodné spoločnosti. Spoločníci tak budú môcť mať viacero obchodných podielov súčasne, s ktorými budú môcť osobitne disponovať (budú samostatným predmetom prevodu, prechodu a bude na nich možné zriadiť samostatné záložné právo). Upustenie od zásady jednotnosti obchodného podielu *vnímame pozitívne*, nakoľko jednotnosť obchodného podielu môže v súčasnosti v praxi vyvolať problémy, a to najmä v súvislosti so zriadením záložného práva na obchodný podiel. Problém by vyvstával v prípade, pokiaľ by spoločník (majiteľ obchodného podielu, ktorý je zaťažený záložným právom) nadobudol neskôr ďalší obchodný podiel. V zmysle už uvedeného ust. § 114 ods. 2 OBZ môže mať spoločník iba jeden obchodný podiel, a tak by sa oba obchodné podiely zlúčili do jedného obchodného podielu. Takýto obchodný podiel by tak síce bol zaťažený záložným právom, avšak záložná zmluva by sa nevzťahovala na jeho celú časť, ale iba na tú časť obchodného podielu, ktorý spoločník nadobudol neskôr (napríklad jeho novým vkladom). V českej právnej úprave sa, podľa nášho názoru správne, upustilo od zásady jednotnosti obchodného podielu a podľa ust. § 135 ods. 2 ZOK⁹ spoločník môže vlastniť viacero podielov a to aj rôzneho druhu, pokiaľ to dovoľuje spoločenská zmluva. Rovnako tak v nemeckej právnej úprave sa zásada jednotnosti obchodného podielu neuplatňuje.¹⁰

Ad. iii.) prevoditeľnosť obchodných podielov v spoločnosti s ručením obmedzeným je obmedzená;

Ďalším zo znakov osobných obchodných spoločností, ktoré vykazuje spoločnosť s ručením obmedzeným je *obmedzená prevoditeľnosť obchodných podielov*

7 Legislatívny záměr, s. 19.

8 BAŇACKÁ, L. Prevoditeľnosť obchodného podielu. In *Bulletin slovenskej advokácie*, 2009, č. 3, s. 10-18.

9 Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) ďalej iba ako „ZOK“.

10 § 33 ods. 2 GmbHG.

v spoločnosti. Po vzore českej právnej úpravy sa spoločnosť s ručením obmedzeným bude môcť podľa novej slovenskej právnej úpravy rozhodnúť, že obchodný podiel inkorporuje do formy cenného papiera.¹¹ V ZOK sú formou tohto inkorporovaného cenného papiera *kmeňové listy*. Možnosť inkorporovať obchodný podiel do kmeňových listov však musí podľa českého obchodného práva spoločenská zmluva priamo umožňovať a možno ju aplikovať iba na také obchodné podiely, pri ktorých nebola nijako obmedzená či inak vylúčená ich prevoditeľnosť.¹² Predpokladáme, že v novej slovenskej právnej úprave spoločnosti s ručením obmedzeným tomu bude obdobne. Neobmedzená prevoditeľnosť obchodného podielu predstavuje podľa nás zároveň aj jeden zo základných znakov kapitálových obchodných spoločností. Aj napriek tomu, že český zákonodarca stanovuje v uvedenom ustanovení podmienku pri prevoditeľnosti obchodného podielu („ak spoločenská zmluva neustanovuje inak“), dôležité je, že tento podiel je možné previesť bez následku na existenciu spoločnosti ako takej. Pri osobných obchodných spoločnostiach by takáto skutočnosť mala za následok zánik spoločnosti.

V súčasnom OBZ sa takáto navrhovaná právna úprava spoločnosti s ručením obmedzeným najviac približuje ustanoveniam o jednoduchých spoločnostiach na akcie. Jednoduchá spoločnosť na akcie je spoločnosť, ktorej základné imanie je rozvrhnuté na určitý počet akcií s určitou menovitou hodnotou.¹³ S akciami jednoduchej spoločnosti na akcie sú spojené práva akcionára ako spoločníka podieľať sa podľa zákona a stanov spoločnosti na jej riadení, zisku a na likvidačnom zostatku po zrušení spoločnosti s likvidáciou (§ 220i ods. 1 OBZ). Stanovy spoločnosti jednoduchej spoločnosti na akcie môžu obmedziť alebo vylúčiť prevoditeľnosť akcií alebo niektorých druhov akcií spoločnosti (§ 220k ods. 1 OBZ). Podľa novej právnej úpravy si tak spoločníci v spoločnosti s ručením obmedzeným budú môcť tiež upraviť práva spoločníka spojené s cenným papierom.¹⁴

Ad. iv.) existencia ručenia spoločníkov (aj keď len v obmedzenom rozsahu).

Spoločnosť s ručením obmedzeným patrí historicky k novším formám podnikania na Slovensku, no v súčasnosti je práve tento druh obchodnej spoločnosti využívaný (nie

11 V práve obchodných spoločností ČR bolo zavedenie kmeňových listov v spoločnostiach s ručením obmedzeným jednou z najvýraznejších zmien v rámci ZOK, keďže pôvodný český Obchodný zákonník povoľoval podiel v podobe cenného papiera iba pre akciovú spoločnosť (porovnaj zákon č. 513/1993 Sb., § 61 ods. 1).

12 §§ 137, 138 ZOK.

13 § 220h ods.1 OBZ (Jednoduchá spoločnosť na akcie, ako samostatná forma obchodnej spoločnosti, v sebe obsahuje prvky akciovej spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným. V zákone je jednoduchá spoločnosť na akcie systematicky zaradená až za ustanovenia akciovej spoločnosti a nie za ustanovenia spoločnosti s ručením obmedzeným, čo vypovedá o jej väčšej naviazanosti na ustanovenia týkajúce sa akciovej spoločnosti (v zákone nájdeme aj zakotvenú zásadu subsidiarity s akciovou spoločnosťou, podľa § 220h ods. 3 OBZ „Ak sa v tomto diele neustanovuje inak, použijú sa na jednoduchú spoločnosť na akcie primerane ustanovenia piateho dielu tejto časti zákona o akciovej spoločnosti.“).

14 Pozn. autora: Právna forma jednoduchej spoločnosti na akcie sa nenavrhuje prevziať do novej právnej úpravy obchodných spoločností.

len u nás) najčastejšie. Je tomu tak najmä pre jej celkovo nízku kapitálovú náročnosť a skutočnosť, že má privilegium „obmedzeného ručenia“.¹⁵ Ako uvádza Kubíček, existencia ručenia spoločníkov, aj keď len v obmedzenom rozsahu, je jedným zo znakov charakteristických pre osobné obchodné spoločnosti.¹⁶ Podľa ustanovenia §105 ods. 1 OBZ je spoločnosť s ručením obmedzeným definovaná ako spoločnosť, ktorej základné imanie tvoria vopred určené vklady spoločníkov. Jednotliví spoločníci ručia v spoločnosti s ručením obmedzeným za záväzky spoločnosti len do výšky svojho nesplateného vkladu zapísaného v obchodnom registri (§ 106 OBZ). Spoločnosť ako taká zodpovedá za porušenie svojich záväzkov celým svojím majetkom. V otázke povinnosti ručenia za záväzky nedôjde v novej právnej úprave k zmenám. V zmysle legislatívneho zámeru bude spoločnosť s ručením obmedzeným kreovaná ako primárne kapitálová spoločnosť so základným imaním, ktorá zodpovedá za svoje záväzky celým svojím majetkom a ktorej *spoločníci*, ktorí si splnili svoje vkladové povinnosti, *neručia za záväzky spoločnosti*.¹⁷ V tomto ohľade máme za to, že súčasný status quo sa nijak zvlášť nezmení a spoločnosť s ručením obmedzeným si aj naďalej ponechá prvenstvo ako najobľúbenejšia forma obchodnej spoločnosti na Slovensku, a to (aj) vďaka privilegiu obmedzeného ručenia.

2. Základné imanie spoločnosti s ručením obmedzeným

Ako sme uviedli, spoločnosť s ručením obmedzeným je najobľúbenejšou formou obchodnej spoločnosti na Slovensku. Jedným z dôvodov, prečo je tomu tak, je celková *nízka kapitálová náročnosť* pri jej založení. Popularite spoločnosti s ručením obmedzeným ako jednej z foriem podnikania môže ešte viac dopomôcť aj navrhované zníženie povinne vyžadovaného *základného imania*.

V súčasnej právnej úprave je minimálna hodnota základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným stanovená na 5000 eur. Základné imanie tvoria peňažné a nepeňažné vklady spoločníkov, pričom hodnota vkladu každého zo spoločníkov musí byť aspoň 750 eur. Na založení spoločnosti sa môže každý spoločník zúčastniť iba jedným vkladom vyjadreným kladným celým číslom. Výška jednotlivých vkladov spoločníkov môže byť určená aj rozdielne a ich celková hodnota (súčet) musí súhlasiť s hodnotou základného imania spoločnosti.¹⁸ Nová právna úprava by mala vyžadovať nižšie základné imanie pri založení spoločnosti s ručením obmedzeným ako súčasných 5000 eur. Podľa legislatívneho zámeru sa zvažuje prevziať niektorý zo zahraničných modelov, do úvahy prichádza najmä český a nemecký model.¹⁹

Podľa českej právnej úpravy, ustanovenie § 142 ZOK určuje minimálnu výšku vkladu na 1 Kč, pokiaľ spoločenská zmluva neurčí, že je výška vkladu vyššia. V zákone sa ďalej uvádza, že výška vkladu môže byť pre jednotlivé podiely stanovená rozdielne. Minimálna hodnota vkladu spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným tak

15 Porovnaj: POSCHMANN, T. *Die Unternehmensgesellschaft (UG) Vor- und Nachteile, Gemeinsamkeiten und Unterschiede zur GmbH*. Berlin : GRIN Verlag, 2020, s. 8.

16 KUBÍČEK, P. a kol. *Obchodné právo*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021, s. 146.

17 Legislatívny zámer s. 19.

18 § 108 ods. 1 a § 109 OBZ.

19 Legislatívny zámer, s. 20.

v ZOK nie je vyslovene uvedená.²⁰ Ak by nová slovenská právna úprava vzala do úvahy český model, požadované základné imanie spoločnosti s ručením obmedzeným by sa tak znížilo z pôvodných 5000 eur na 1 Euro. Legislatívny zámer vychádza v tomto prípade z názoru, podľa ktorého požadovaná výška základného imania pri bežných obchodných spoločnostiach nie je dostatočnou ochranou veriteľa, ale predstavuje značnú záťaž pre zakladateľa obchodnej spoločnosti a je nevýhodou v súťaži oproti podobným formám obchodných spoločností zakladaných v iných štátoch.²¹

Nemecká právna úprava, naopak, stanovuje niekoľkonásobne vyšší počiatkový kapitál potrebný na založenie spoločnosti s ručením obmedzeným (GmbH).²² Základné imanie spoločnosti s ručením obmedzeným je podľa ust. § 5 ods. 1 Zákona o spoločnostiach s ručením obmedzeným („GmbHG“) najmenej 25 000 eur.²³ V momente založenia spoločnosti musí byť toto základné imanie minimálne do polovice (čiže aspoň 12 500 eur) splatené na účet spoločnosti, ktorá musí mať možnosť s týmito prostriedkami voľne disponovať. Od roku 2008 je však možné v Nemecku založiť si aj tzv. „mini spoločnosť s ručením obmedzeným“ (z nem. „Mini-GmbH“), ktorá je najčastejšie využívaná práve malými začínajúcimi podnikateľmi, ktorí si nie sú istí, či sa im v podnikaní bude dariť alebo nie, prípadne nie sú pri založení spoločnosti schopní splatiť povinné základné imanie ako pri klasickej GmbH.²⁴ Oficiálny názov tejto spoločnosti znie „Unternehmersgesellschaft (haftungsbeschränkt)“ alebo skrátené „UG (haftungsbeschränkt)“, ktorý sa dá voľne preložiť ako spoločnosť podnikateľov (obmedzené ručenie), pričom uvedený dodatok v zátvorke sa musí vždy uvádzať spolu s názvom spoločnosti.²⁵ Treba zvýrazniť, že *nejde o jednu z foriem kapitálových obchodných spoločností*, UG s ručením obmedzeným je len akýsi variant klasickej GmbH.²⁶ V zákone sa nezmieňuje jej minimálne základné imanie, čiže sa pri jej založení nepredpokladá žiaden kapitál.²⁷ Práve kvôli absentujúcemu predpísanému

20 ELIÁŠ, K. Základní jmění společnosti s ručením omezeným a jeho změny. In *Právní rádce*, 1990. č. 9.

21 Legislatívny zámer, s. 19.

22 Nemožno si mýliť s UG (Haftungsbeschränkt), ktorej sa budeme venovať v ďalšom texte. Porovnaj: POSCHMANN, T. *Die Unternehmersgesellschaft (UG) Vor- und Nachteile, Gemeinsamkeiten und Unterschiede zur GmbH*. Berlin : GRIN Verlag. 2020, s. 14.

23 Zákon o spoločnostiach s ručením obmedzeným v revidovanom znení uverejnenom vo Federálnom vestníku zákonov, časť III, klasifikačné číslo 4123-1, ktorý bol naposledy zmenený a doplnený článkom 9 zákona z 22. februára 2023 (Federálny vestník 2023 I č. 51). Ďalej iba ako „GmbHG“.

24 WILMSCHEN, J. *Die Rechtsform der Unternehmersgesellschaft (haftungsbeschränkt) im Rahmen der Existenzgründung*, Duisburg : GRIN Verlag, 2009. s. 16.

25 § 5a ods. 1 GmbHG (ďalej iba ako „UG s ručením obmedzeným“).

26 Nemecká obchodnoprávna úprava pozná len 2 formy kapitálových spoločností – akciová spoločnosť - z nem. die AG (Aktiengesellschaft) a spoločnosť s ručením obmedzeným – z nem. die GmbH (Gesellschaft mit beschränkter Haftung). Bližšie pozri: POSCHMANN, T. *Die Unternehmersgesellschaft (UG) Vor- und Nachteile, Gemeinsamkeiten und Unterschiede zur GmbH*. Berlin : GRIN Verlag. 2020, s. 14.

27 Rsp. 1 euro, nakoľko každý zo spoločníkov musí pri založení spoločnosti vložiť peňažný vklad, ktorý musí byť vyjadrený celým kladným číslom (UG s ručením obmedzeným môže založiť minimálne 1 osoba = 1 euro).

základnému imaniu takejto spoločnosti majú UG s ručením obmedzeným v nemeckej obchodnej praxi zlú povest' a sú považované za nedôveryhodné. V právnej teórii sa tiež uvádza, že tieto spoločnosti majú dokonca ťažkosti so získaním pôžičky, a to aj napriek osobnej zodpovednosti štatutárneho orgánu.²⁸ Zákon preto ukladá UG s ručením obmedzeným povinnosť podať návrh na vyhlásenie insolvenčie v prípade, ak je spoločnosť platobne neschopná alebo predĺžená pod hrozbou trestnoprávnej zodpovednosti.²⁹ K ďalším povinnostiam UG s ručením obmedzeným patrí povinnosť vytvorenia si rezervného fondu, do ktorého si spoločnosť musí pravidelne vkladat' až štvrtinu ročného zisku. Túto rezervu nie je možné vyplácať jednotlivým spoločníkom ako podiel na zisku. Možno ju použiť len na: (a) navýšenie kapitálu = imania spoločnosti; (b) kompenzovanie deficitu zisku v roku zúčtovania, pokiaľ nie je krytý ziskom preneseným z predchádzajúceho roka; alebo (c) vyrovnanie prenesenej straty spoločnosti z minulého roka. Pokiaľ sa UG s ručením obmedzeným podarí postupným navyšovaním dosiahnuť alebo presiahnuť imanie 25 000 eur (suma zodpovedajúca minimálnemu základnému imaniu potrebného na založenie GmbH v zmysle § 5 ods. 1 GmbHG), môže sa takáto UG s ručením obmedzeným pretransformovať na klasickú GmbH.³⁰

V rámci novej slovenskej právnej úpravy založenia spoločnosti s ručením obmedzeným sa v zmysle legislatívneho zámeru zvažuje s najväčšou pravdepodobnosťou prevziať český alebo nemecký model. Pokiaľ sa budeme inšpirovať českým modelom, právna úprava sa v ohľade založenia spoločnosti s ručením obmedzeným výrazne nezmení, zo súčasných 5000 eur sa požadované základné imanie spoločnosti s ručením obmedzeným zníži na 1 Euro. Pokiaľ sa prikloníme k nemeckej právnej úprave, bude potrebné presnejšie stanoviť, akú formu nemeckej spoločnosti s ručením obmedzeným si vyberieme za vzor.³¹ Inšpiráciou pre novú právnu úpravu založenia spoločnosti s ručením obmedzeným je aj nemecký model postupného dopĺňania základného imania z dosiahnutých hospodárskych výsledkov pri dočasnom zákaze vyplácania podielov na zisku. Ako odkazuje legislatívny zámer, kompenzuje sa tak prístup k obmedzeniu rizika podnikania spoločníka vytvorením spoločnosti s ručením obmedzeným s minimálnymi nákladmi postupným vytváraním kapitálovej zainteresovanosti spoločníka na obchodnej spoločnosti bez nutnosti vytvárať rezervný fond.³²

V prípade, ak si pre novú právnu úpravu založenia spoločnosti s ručením obmedzeným vezmeme za vzor nemecký model, bude dôležité si v prvom rade ujasniť, či si podobne ako Nemci ponecháme „klasickú“ spoločnosť s ručením obmedzeným v súčasnej podobe a popri nej umožníme začínajúcim podnikateľom variant „malej s.r.o.-čky“ bez kapitálovej záťaže s minimálnym povinným základným imaním, alebo, podobne ako Česi, len znížime základné imanie terajšej spoločnosti

28 JÄGER C. - HEUPEL T. *Management Basics - Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre – dargestellt im Unternehmenslebenszyklus*, Nemecko : Springer. 2019. s. 153.

29 § 15a InsO, § 266a StGB.

30 § 5a ods. 3 GmbHG a § 57c GmbHG.

31 Buď klasická GmbH alebo UG ručením obmedzeným (v legislatívnom zámere to nie je výslovne uvedené).

32 Legislatívny zámer s. 20.

s ručením obmedzeným z 5000 eur na 1 euro. Ak by sme sa v tomto ohľade priklonili k nemeckej právnej úprave, treba si podľa nášho názoru položiť otázku, či by takýto model zníženia kapitálovej záťaže pri založení spoločnosti s ručením obmedzeným mal, reflektujúc na súčasnú právnu úpravu, zmysel. V Nemecku je minimálne základné imanie pri založení GmbH stanovené na 25 000 eur, pričom v momente založenia spoločnosti musí byť toto základné imanie minimálne do polovice (t.j. aspoň 12 500 eur) splatené na účet spoločnosti, ktorá musí mať možnosť s týmito prostriedkami voľne disponovať. Ide teda o sumu 5x vyššiu ako je tomu u nás na Slovensku. Takýto, relatívne vysoký, počiatočný kapitál predstavuje aj pre samotných veriteľov lepšiu záruku dôveryhodnosti a solventnosti danej spoločnosti. Na Slovensku je minimálna hodnota základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným 5000 eur. Pred podaním návrhu na zápis spoločnosti do obchodného registra sa musí každý peňažný vklad splatiť najmenej vo výške 30 %. Nepeňažný vklad musí byť splatený v plnom rozsahu ešte pred zápisom spoločnosti do obchodného registra. Celková hodnota vkladov, či už peňažných alebo nepeňažných, musí predstavovať pred zápisom do obchodného registra aspoň polovicu zo zákonom ustanovenej minimálnej výšky základného imania (t. j. aspoň 2500 eur).³³ Je to iba pätina z povinnej hodnoty, ktorá musí byť splatená v momente založenia spoločnosti s ručením obmedzeným podľa nemeckého práva. V nemeckej obchodno-právnej úprave má preto zmysel popri klasickej GmbH, ktorá je z pohľadu kapitálovej náročnosti pomerne náročná, poskytnúť začínajúcim podnikateľom možnosť založenia si „malej GmbH“, pre ktorú postačuje základné imanie 1 euro. Je potrebné sa však zamyslieť nad skutočnosťou, že za 15 rokov svojej existencie majú UG s ručením obmedzeným v nemeckej obchodnej praxi zlú povesť a sú z pohľadu veriteľov považované za nedôveryhodné. A je tomu tak najmä kvôli ich absentujúcemu predpísanému základnému imaniu.³⁴

Myslíme si, že netreba ignorovať skutočné kapitálové potreby spoločností v prospech jej čo najlacnejšieho založenia. Medzi *hlavné funkcie základného imania* patrí *poskytnúť spoločnosti skutočný majetok v počiatočnej fáze*, aby sa spoločnosť mohla čo najlepšie etablovať na hospodárskej súťaži, aby bola schopná pokryť svoje fixné náklady (ako prenájom obchodných priestorov a pod.), a aby mohla úspešne zvyšovať svoje investície. Vyššie imanie obchodnej spoločnosti zvyšuje jej konkurencieschopnosť na hospodárskej súťaži a dôveryhodnosť zo strany veriteľov. Zároveň sa tak zlepšuje podnikateľské prostredie ako také. Zakladatelia spoločnosti s minimálnym imaním si musia tiež zväžiť, že spoločnosť bez kapitálu má aj svoje marketingové nevýhody, prípadne môže mať takáto spoločnosť problémy so získaním pôžičky.³⁵

33 § 111 ods. 1 OBZ.

34 Aj z toho dôvodu si väčšina úspešných UG s ručením obmedzeným navýši imanie aspoň do výšky 25 000 eur a zmení svoje postavenie na klasickej GmbH (upozorňujeme, že v takomto prípade nejde o zmenu právnej formy ako takej, keďže UG s ručením obmedzeným de facto je GmbH, na ktorú sa len vzťahuje niekoľko osobitných ustanovení v GmbHG). Blížšie pozri: JÄGER C. - HEUPEL T. *Management Basics - Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre – dargestellt im Unternehmenslebenszyklus*. Nemecko : Springer, 2019. s. 153.

35 Porovnaj: MIRAS, A. *Die neue Unternehmergeellschaft: UG (haftungsbeschränkt) und vereinfachte Gründung nach neuem Recht* ; mit Formularteil. 2. Vollständ. überarb. Auflage. München : C. H. Beck, 2008. s. 17 – 21.

Za ďalšie dôležité funkcie základného imania právna teória často uvádza jeho *garančnú a zabezpečovaciu funkciu*.³⁶ Zabezpečovacia funkcia základného imania v kontinentálnej Európe vyplýva z obchodných smerníc, ktoré vyžadovali reálne vytvorenie a udržanie základného imania. Od tejto povinnosti sa časom upustilo, keďže prax ukázala, že základné imanie je nespoľahlivým ukazovateľom platobnej schopnosti obchodnej spoločnosti.³⁷ Základné imanie predstavuje statickú veličinu, nemení sa v závislosti od hospodárskych výsledkov spoločnosti, ale k jeho zmenám dochádza na základe rozhodnutí riadiacich orgánov spoločnosti. Údaj o výške základného imania obchodnej spoločnosti neodzrkadľuje aktuálnu hospodársku situáciu v spoločnosti, a preto ani nemá dostatočnú vypovedaciu schopnosť o skutočnom finančnom stave spoločnosti.³⁸ Aj keď sa základnému imaniu pripisuje veľká váha, realitou na Slovensku je, že začínajúci podnikatelia si základné imanie vytvárajú len za účelom splnenia si zákonnej povinnosti alebo si ho vytvárajú len fiktívne. Preto si myslíme, že základné imanie by malo v prvom rade poskytnúť začínajúcemu podnikateľovi potrebné finančné prostriedky na zabezpečenie riadneho vykonávania podnikateľskej činnosti a malo by odzrkadľovať aj rozsah jeho podnikateľského zámeru. Nestotožňujeme sa preto s názorom, že 1 euro postačuje akémukoľvek podnikateľovi na jeho podnikateľský zámer. Vychádzajúc aj z hodnotenia 15-ročnej obchodnej praxe právnej existencie UG s ručením obmedzeným, sú tieto „1-eurové spoločnosti“ považované v nemeckej spoločnosti za nedôveryhodné a aj z toho dôvodu sa väčšina z týchto podnikateľských subjektov snaží po dovŕšení potrebného kapitálu zmeniť status na klasickú GmbH.

Myslíme si, že zníženie základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným nie je správna cesta k zlepšeniu podnikateľského prostredia na Slovensku. Súčasných 5000 eur (príp. 2500 eur)³⁹ je v porovnaní s nemeckým modelom pomerne nízky kapitál pre začínajúceho podnikateľa. A reflektujúc na počet existujúcich spoločností s ručením obmedzeným vo vzťahu k iným obchodným spoločnostiam na Slovensku môžeme konštatovať, že spoločnosti s ručením obmedzeným sú aj napriek nastavenej súčasnej minimálnej výške základného imania veľmi obľúbené a zakladateľov ich povinný kapitál pri výbere formy podnikania neodrádza. Preto sa neprikláňame k názoru, že súčasná výška základného imania predstavuje značnú záťaž pre zakladateľa obchodnej spoločnosti.⁴⁰

Čo sa týka finančnej záťaže jednotlivca – jedného zo zakladateľov spoločnosti s ručením obmedzeným, slovenský obchodný zákonník na rozdiel od českej a nemeckej právnej úpravy ustanovuje aj *minimálny vklad* každého spoločníka do spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorý musí byť v zmysle ustanovenia § 109

36 PATAKYOVÁ M. et al. *Obchodný zákonník a komentár*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 138 s. 1

37 ČERNÁ, S. Přehodnotí Evropa přístup k základnímu kapitálu? In *Právní rozhledy*, 22/2005, s. 816.

38 SUCHOŽA, J. - HUSÁR, J. a kol. *Obchodné právo*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009, s. 321.

39 2500 eur predstavuje polovicu zo základného imania 5000 eur, ktorú je potrebné splatiť pred podaním návrhu na zápis spoločnosti do obchodného registra (§ 111 OBZ).

40 Legislatívny zámer, s. 19.

ods. 1 OBZ aspoň 750 eur. Pri zápise spoločnosti do obchodného registra musí byť každý peňažný vklad splatený aspoň 30 %. Celú hodnotu vkladu je spoločník povinný splatiť v lehote ustanovenej zákonom alebo určenej spoločenskou zmluvou. Podľa § 113 od. 1 OBZ je najneskoršia zákonná lehota 5 rokov od vzniku spoločnosti, prípadne od vstupu spoločníka do spoločnosti alebo od prevzatia záväzku na nový vklad. Čiže berúc do úvahy jednotlivca – jedného zo zakladateľov spoločnosti s ručením obmedzeným, pri založení spoločnosti môže činiť jeho počiatočná investícia do spoločnosti iba 225 eur (30% z 750 eur). Väčšinu spoločností s ručením obmedzeným na Slovensku tvoria tzv. „jednoosobové“ spoločnosti. Popularita spoločností s ručením obmedzeným založených práve jednou osobou je dôkazom toho, že súčasná právna úprava povinného minimálneho základného imania nie je dôvodom, ktorý by všeobecný záujem o tento typ obchodnej spoločnosti odrádzal.

3. Vklad spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným

Základné imanie spoločnosti tvoria vklady spoločníkov. Podľa zákonného znenia § 59 ods. 1 OBZ je vkladom spoločníka súhrn peňažných prostriedkov („peňažný vklad“) a iných peniazmi ocenených hodnôt („nepeňažný vklad“), ktoré spoločník vkladá do spoločnosti a podieľa sa nimi na výsledku podnikania spoločnosti. Peňažným vkladom tak podľa zákonného znenia sú určité peňažné prostriedky, ktoré spoločník vkladá do spoločnosti. Za nepeňažný vklad sa považujú iné peniazmi ocenené hodnoty – majetok, ktorého hospodárska hodnota sa dá určiť. Môže to byť akákoľvek peniazmi ocenená *hodnota*, ako napríklad hnutelné a nehnuteľné veci, podnik alebo jeho časť, cenné papiere, pohľadávky, práva či iné majetkové hodnoty ako práva duševného alebo priemyselného vlastníctva. Tento majetok pritom vôbec nemusí súvisieť s predmetom podnikania danej spoločnosti. Základné imanie predstavuje vždy iba peňažné vyjadrenie súhrnu vkladov spoločníkov do spoločnosti, a preto sa nepeňažné vklady a určenie ich peňažnej sumy vždy musia uviesť v zakladateľskom dokumente spoločnosti. Hodnota nepeňažného vkladu sa určí znaleckým posudkom, ktorý musí obsahovať aj opis nepeňažného vkladu a spôsob jeho ocenenia. Pri cenných papieroch musí obsahovať údaj o tom, či jeho hodnota zodpovedá emisnému kurzu upísaných akcií splácaných týmto vkladom alebo hodnote prevzatého záväzku na vklad do spoločnosti.⁴¹

Zákon obsahuje aj negatívne vymedzenie vkladu, podľa § 59 ods. 2 OBZ vklady spočívajúce v záväzku *vykonať prácu alebo poskytnúť služby* sa zakazujú. V novej právnej úprave obchodných spoločností, pokiaľ ide o predmet vkladu do spoločností s ručením obmedzeným, predpokladá sa zotrvanie na súčasnej právnej úprave a nepredpokladá sa ani umožnenie vkladu do základného imania vo forme prác a služieb.⁴² V niektorých európskych krajinách je však aj takáto forma vkladu umožnená: napríklad podľa francúzskej právnej úpravy je možné splácať vklad prevedením určitého „výkonu“, ktorý je presne špecifikovaný v zakladateľskom

41 VOJČÍK, P. Nepeňažný vklad do obchodnej spoločnosti. In *Právny obzor*, 81, 1998, č. 6; porovnaj: § 59 ods. 3 OBZ.

42 Legislatívny zámer, s. 19.

dokumente, a za ktorý sa považuje vykonanie práce alebo poskytnutie služby; podľa talianskej právnej úpravy môžu vklad tvoriť všetky aktíva, ktoré majú hospodársku hodnotu – t. j. za vklad za implicitne považuje aj vykonanie práce alebo poskytnutie služby.⁴³

V nemeckej právnej úprave sa povinná forma vkladu odlišuje podľa toho, o aký typ spoločnosti s ručením obmedzeným ide. V klasickej GmbH môžu základné imanie tvoriť peňažné vklady (z nem. „*Geldbetrag*“) aj nepeňažné vklady (z nem. „*Sacheinlage*“).⁴⁴ Čo sa týka oceňovania *nepenažného vkladu*, v Nemecku platí úplne odlišný princíp jeho oceňovania, či už v porovnaní so slovenskou alebo s českou právnou úpravou. Pokiaľ sa do spoločnosti vkladá nepenažný vklad, musí byť v zakladateľskom dokumente presne stanovený predmet tohto nepenažného vkladu a jeho započítanie na obchodnom podiele určitou menovitou hodnotou. Podľa ustanovenia § 5 ods. 4 GmbHHG spočíva tiež povinnosť doloženia tzv. „*správu o založení spoločnosti*“⁴⁵, v ktorej spoločníci dokladajú tzv. „*podstatné okolnosti*“ preukazujúce primeranosť hodnoty nepenažného vkladu, ktorý sa má započítať do obchodného podielu. Ide kvázi o určenie hodnoty nepenažného vkladu samotným spoločníkom, ktorý v tejto správe dokladá primeranosť jeho ohodnotenia. Oproti slovenskej a českej právnej úprave sa tak *nevyžaduje znalecký posudok* o hodnote nepenažného vkladu. Pokiaľ by bol nepenažný vklad v správe o založení spoločnosti umelo nadhodnotený, podľa nemeckej právnej úpravy môže súd odmietnuť zapísať takúto spoločnosť do obchodného registra.⁴⁶

Pre UG s ručením obmedzeným však platí odlišná právna úprava a podľa § 5a ods. 2 GmbHHG sú nepenažné vklady pre takúto spoločnosť *ex lege* zakázané. V prípade, ak sa v novej slovenskej právnej úprave uzákoní navrhované zníženie základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným na 1 euro (podľa českého modelu „jednokorunovej s.r.o.-čky“ alebo nemeckého modelu UG s ručením obmedzeným), máme za to, že bude potrebné upraviť aj *formu vkladu* pri takejto forme spoločnosti, t. j. či budú môcť základné imanie tvoriť peňažné aj nepenažné vklady (podľa českej právnej úpravy) alebo iba peňažné vklady (podľa nemeckej právnej úpravy UG s ručením obmedzeným).

Na rozdiel od slovenského (a aj českého) zákona, nemecká právna úprava zakotvuje aj formu peňažného vkladu, a to, že menovitá hodnota každého obchodného podielu musí znieť na celé eurá.⁴⁷ Peňažný vklad v GmbH a rovnako aj v UG s ručením obmedzeným tak *nemôže byť tvorený eurocentami*.⁴⁸

43 HILPOLD, P. - PERATHONER, Ch. – STEINMAIR, W. *Die Reform des italienischen Gesellschaftsrechts*. 1. Auflage. Innsbruck : Innsbruck University Press, 2006, s. 22.

44 § 5 ods. 4 GmbHHG.

45 Z nem. „*der Sachgründungsbericht*“.

46 § 9c ods. 1 GmbHHG (porovnaj: § 59 ods. 3 OBZ).

47 § 5 ods. 2 GmbHHG.

48 Porovnaj: Slovenská právna úprava ani v spoločných ustanoveniach (§ 59 OBZ) a ani v ustanoveniach o spoločnosti s ručením obmedzeným nevymedzuje formu peňažného vkladu. Forma peňažného vkladu je stanovená jedine v právnej úprave jednoduchej spoločnosti na akcie, podľa ktorej menovitá hodnota akcií sa vyjadruje v eurocentoch alebo v kombinácii eur a eurocentov, pričom hodnota základného imania jednoduchej spoločnosti na akcie musí

V českom právnom poriadku je základná právna úprava vkladu zakotvená v spoločných ustanoveniach pre všetky obchodné spoločnosti spoločne. V časti zákona o spoločnostiach s ručením obmedzeným sú ďalej upravené niektoré ustanovenia vkladu týkajúce sa tejto spoločnosti. Podľa spoločnej právnej úpravy v § 15 ods. 1 ZOK sa vkladom rozumie peňažné vyjadrenie hodnoty predmetu vkladu do základného imania obchodnej spoločnosti, v akciovej spoločnosti sa vklad označuje ako menovitá hodnota akcie. Predmet vkladu je v zákone definovaný ako *vec*, ktorú sa spoločník alebo budúci spoločník zaväzuje vložiť do obchodnej spoločnosti (vkladová povinnosť) za účelom nadobudnutia účasti v spoločnosti alebo zvýšenia účasti spoločníka v spoločnosti. Vkladovú povinnosť je podľa § 15 ods. 3 ZOK možné splniť splatením v peniazoch („peňažný vklad“) alebo vnesením inej peniazmi oceneľnej veci („nepeňažný vklad“).⁴⁹ Česká úprava tak, podobne ako slovenská či nemecká, rozoznáva dva druhy vkladov, a to peňažné a nepeňažné vklady. Rovnako tak je v § 17 ods. 3 ZOK negatívne vymedzené, že nepeňažný vklad nesmie byť vo forme prác alebo služieb. V osobitnej právnej úprave spoločnosti s ručením obmedzeným je stanovená minimálna výška vkladu na 1 Kč. Ustanovujú sa tiež jednotlivé povinnosti súvisiace s vkladovou povinnosťou spoločníkov (či už vo forme peňažných alebo nepeňažných vkladov).⁵⁰

Čo sa týka pojmového vymedzenia predmetu vkladu, v slovenskej právnej úprave je vkladom spoločníka súhrn peňažných *prostriedkov* (ďalej len „peňažný vklad“) a iných peniazmi oceneľných *hodnôt* (ďalej len „nepeňažný vklad“). Podľa českej právnej úpravy je predmetom vkladu *vec*. V zmysle ZOK, vkladovú povinnosť je možné splniť splatením v peniazoch (ďalej len „peňažný vklad“) alebo vnesením inej peniazmi oceneľnej *veci* (ďalej len „nepeňažný vklad“).⁵¹ Máme za to, že slovenská právna úprava pojmového vymedzenia predmetu vkladu je vhodnejšia oproti českej, a to vzhľadom na absenciu legálnej definície pojmu *vec* v slovenskom právnom poriadku. *Vec* považujeme za jeden z predmetov občianskoprávných vzťahov. (Predmetom občianskoprávných vzťahov sú *veci*, živé zvieratá, a pokiaľ to ich povaha pripúšťa, *práva* alebo *iné majetkové hodnoty*).⁵² Za *vec* sa tak nepovažujú práva alebo iné majetkové hodnoty, ktoré bývajú práve častým predmetom nepeňažných vkladov pri založení spoločnosti (napríklad know-how, práva duševného a priemyselného vlastníctva).

Ak by sme v novej právnej úprave pristúpili k úpravám pokiaľ ide o formy vkladov v spoločnosti s ručením obmedzeným, porovnávajúc nemeckú a českú právnu úpravu môžeme zhrnúť nasledovné základné rozdiely:

- a) Pri vložení nepeňažného vkladu sa podľa českej (aj slovenskej) právnej úpravy jeho hodnota určí znaleckým posudkom. V zmysle nemeckej právnej úpravy sa znalecký posudok nevyžaduje – spoločníci majú povinnosť doložiť

byť aspoň 1 euro. (§ 220i ods. 2 OBZ, §220 ods. 2 OBZ).

49 JOSKOVÁ, L. - PRAVDOVÁ, M. - DVOŘÁKOVÁ, E. *Nová společnost s ručením omezeným - právo - účetnictví – daně*. 3. vyd. Praha : Grada, 2018. s. 240.

50 § 142 ods. 1 a nasl. ZOK.

51 Porovnaj: § 57 ods. 1 OBZ a § 15 ods. 1 a ods. 3 ZOK.

52 § 118 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“).

správu o založení spoločnosti, v ktorej spoločníci sami dokladajú podstatné okolnosti preukazujúce primeranosť hodnoty nepeňažného vkladu, ktorý má byť započítaný do obchodného podielu.⁵³

Hodnotením oboch prístupov k oceňovaniu nepeňažných vkladov môžeme konštatovať, že slovenský a český model sa javí ako „objektívnejší“. Na druhej strane vyhotovenie znaleckého posudku nepochybne predstavuje ďalšie náklady pri vzniku spoločnosti a môže predstavovať zbytočné preťaženie pri zakladaní spoločnosti, najmä v prípadoch kedy sa zakladatelia nevedia dohodnúť na výbere znalca. Otázka skutočnej objektívnosti je tiež na mieste, keďže pri oceňovaní majetkov sa dajú jednotliví znalci do značnej miery ovplyvňovať.⁵⁴ Podľa nemeckého modelu pri umelom nadhodnotení menovitej hodnoty nepeňažných vkladov spoločníkov zakročí súd a môže odmietnuť zapísať spoločnosť do registra. Nemecký model šetrí náklady spoločníkov pri založení spoločnosti, keďže sa nevyžaduje doloženie znaleckého posudku nepeňažných vkladov pri založení spoločnosti a aj z časového hľadiska je „rýchlejší“.⁵⁵ Tiež si myslíme, že nemeckým modelom sa zároveň predchádza prípadným nezhodám zakladateľov pri výbere znalca, ktorý má určiť hodnotu nepeňažného vkladu.

- b) Podľa českého obchodného práva možno aj v „1-korunových s.r.o.-čkách“ zložiť pri ich zakladaní nepeňažný vklad. V nemeckom obchodnom práve je možné „1-eurovú s.r.o.-čku“ založiť iba peňažným vkladom (nepeňažný vklad pri UG s ručením obmedzeným je *ex lege* zakázaný).⁵⁶

V tejto otázke sa prikláňame k nemeckému modelu a nemyslíme si, že „malé s.r.o.-čky“ je vhodné zakladať pomocou nepeňažných vkladov. Ako sme uviedli v bode a) vyššie, vyhotovenie znaleckého posudku nepeňažného vkladu predstavuje ďalšiu zbytočnú finančnú záťaž pre spoločníka, ktorý, dá sa predpokladať pri výbere tohto typu spoločnosti, nedisponuje veľkým peňažným kapitálom. Rovnako tak si myslíme, že 1 euro, ako minimálne základné imanie, nepredstavuje finančnú záťaž pre akéhokoľvek podnikateľa.

- c) Čo sa týka formy peňažných vkladov, česká právna úprava neustanovuje formu peňažného vkladu tak, ako je tomu v nemeckej právnej úprave. Podľa GmbHG menovitá hodnota každého obchodného podielu musí znieť na celé eurá.⁵⁷

53 Porovnaj: § 59 ods. 3 OBZ; § 143 ods. 1 ZOK a § 5 ods. 4 GmbHG.

54 Určenie peňažnej sumy, v akej sa nepeňažný vklad započítava, v zjavnom nepomere k skutočnej hodnote vkladateľného majetku môže mať za následok absolútnu neplatnosť zmluvy o vložení nepeňažného vkladu (Rozsudok NS SR, sp. zn. 4 Obo 125/2003).

55 Pôvodne mali registrové súdy v Nemecku povinnosť dôkladne preskúmať zakladateľskú dokumentáciu spoločností s ručením obmedzeným s cieľom zistenia, či nedošlo hoci aj k menším nadhodnoteniam nepeňažných vkladov. Viedlo to však k zbytočným preťahom pri zakladaní spoločností a zisťovanie bolo vyhodnotené ako neefektívne vo vzťahu k jeho prínosom a zaťaženi súdov. Bližšie pozri: MEYER-LANDRUT, J. - MILLER, F. - NIEHUS, R. J. *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG) einschließlich Rechnungslegung zum Einzel- sowie zum Konzernabschluss: Kommentar*. Nemecko : De Gruyter. 2014. s. 142-143.

56 Porovnaj: § 142 ods. 1 a nasl. ZOK a § 5a ods. 2 GmbHG.

57 § 5 ods. 2 GmbHG.

V novej právnej úprave obchodných spoločností by bolo podľa nášho názoru vhodné právne zakotviť formu peňažného vkladu na celé eurá. Myslíme si, že by sme sa mohli v tomto smere inšpirovať nemeckým právom, ktoré pozitívnym spôsobom určuje peňažný vklad v spoločnosti s ručením obmedzeným.⁵⁸

4. Počet zakladateľov spoločnosti s ručením obmedzeným

Podľa slovenského obchodného práva môže spoločnosť s ručením obmedzeným založiť *minimálne* jedna osoba a spoločnosť môže mať *najviac* 50 spoločníkov.⁵⁹ Väčšinu spoločností s ručením obmedzeným na Slovensku však tvoria spoločnosti, v ktorých vystupuje len jeden spoločník.⁶⁰ Ustanovenie § 104 ods. 2, 3 OBZ tak zakotvuje ako minimálnu, tak aj maximálnu hranicu počtu jej zakladateľov. Žiadna iná z obchodných spoločností na Slovensku pritom nemá právne zakotvenú maximálnu hranicu počtu zakladateľov.⁶¹ Keďže nám ako vzor pri budúcej právnej úprave obchodných spoločností na Slovensku slúži český a nemecký model, uvedieme dva možné varianty právnej úpravy stanovenia počtu zakladateľov spoločnosti s ručením obmedzeným:

V českej právnej úprave obchodných spoločností nenájdeme zakotvený minimálny a maximálny počet zakladateľov v paragrafovom znení každej zo spoločností osobitne tak, ako je tomu v OBZ. V spoločných ustanoveniach pre obchodné spoločnosti

58 Porovnaj: § 5 ods. 2 GmbHG.

59 § 104 ods. 2, 3 OBZ.

60 Ako sa uvádza v Legislatívnom zámere (s. 5), obmedzené ručenie jediného spoločníka za záväzky spoločnosti s ručením obmedzeným spolu s odlišným daňovým a odvodovým režimom vedú k masívnemu využívaniu tejto formy obchodných spoločností. Prítomné je časté ignorovanie pravidiel chrániacich majetok obchodných spoločností (rozdeľovanie majetku spoločnosti spoločníkom, tunelovanie spoločnosti), či zlyhávanie zodpovednostných mechanizmov (najmä zodpovednosť členov orgánov spoločnosti za spôsobenú škodu). Preto je potrebné zamyslieť sa, ako zabrániť špekuláciám zo strany spoločníkov v spoločnostiach s ručením obmedzeným, ktorí zneužívajú režim obmedzeného ručenia jediného spoločníka. V novej právnej úprave obchodných spoločností považujeme za potrebné adekvátne nastaviť povinnosť spoločníkov niesť zodpovednosť za záväzky z podnikateľskej činnosti. Tým by sa posilnila dôveryhodnosť spoločností s ručením obmedzeným ako taká, zlepšilo by sa postavenie ich veriteľov, čo by v konečnom dôsledku priaznivo ovplyvnilo celé podnikateľské prostredie na Slovensku.

61 podľa § 76 OBZ „*Verejnou obchodnou spoločnosťou je spoločnosť, v ktorej aspoň dve osoby podnikajú pod spoločným obchodným menom a ručia za záväzky spoločnosti spoločne a nerozdielne všetkým svojím majetkom*“; podľa § 93 ods. 1 „*Komanditná spoločnosť je spoločnosť, v ktorej jeden alebo viac spoločníkov ručí za záväzky spoločnosti do výšky svojho nesplateného vkladu zapísaného v obchodnom registri (komanditisti) a jeden alebo viac spoločníkov celým svojím majetkom (komplementári)*“; podľa právnej úpravy akciovkej spoločnosti § 162 ods. 1 „*Spoločnosť môže založiť jeden zakladateľ, ak je zakladateľ právnickou osobou, inak dvaja alebo viaceri zakladatelia.*“ Čo sa týka jednoduchej spoločnosti na akcie, v zmysle § 220h. ods. 3 sa na ustanovujúci počet zakladateľov použije ustanovenie akciovkej spoločnosti.

sa vyslovene uvádza, že kapitálovú spoločnosť môže založiť jediný zakladateľ.⁶² Najvyšší povolený počet zakladateľov sa v spoločných ustanoveniach neuvádza a neuvádza sa ani v osobitnej právnej úprave spoločnosti s ručením (§ 132 a nasl. ZOK). Podľa českej právnej úpravy tak spoločnosť s ručením obmedzeným môže založiť minimálne jedna osoba a môže mať neobmedzené množstvo spoločníkov.

Obdobne je tomu aj v nemeckej obchodnoprávnej úprave. Rozdiel oproti českej zneniu spočíva v tom, že počet zakladateľov je v § 1 GmbHG konkrétne uvedený pre spoločnosti s ručením obmedzeným, a to nasledovne: „*Spoločnosti s ručením obmedzeným môžu byť založené jednou alebo viacerými osobami v súlade s ustanoveniami tohto zákona na akýkoľvek zákonný účel.*“⁶³

Či už sa v tomto ohľade prikloníme k prvému (českému) alebo k druhému (nemeckému) variantu stanovenia počtu zakladateľov, podľa nášho názoru by sa v budúcej právnej úprave obchodných spoločností malo upustiť od zákonného ustanovenia maximálneho počtu spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným a v novej právnej úprave obchodných spoločností by spoločnosť s ručením obmedzeným mala mať *neobmedzený počet zakladateľov* tak, ako je to v okolitých štátoch. Myslíme si, že aj napriek tomu, že spoločnosti s ručením obmedzeným sú vo väčšine prípadov tvorené menším počtom zakladateľov, zákonné stanovenie povinnosti maximálneho počtu zakladateľov v spoločnosti s ručením obmedzeným môže predstavovať určitú nevýhodu slovenských spoločností s ručením obmedzeným v hospodárskej súťaži oproti podobným formám obchodných spoločností zakladaných v zahraničí.

Záver

Zamerali sme sa na niektoré z otázok navrhovaných zmien právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným. V prvej kapitole sme zadefinovali spoločnosť s ručením obmedzeným ako kapitálovú spoločnosť a v nasledujúcich troch kapitolách sme postupne analyzovali inštitút základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným, vkladovú povinnosť spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným a minimálnu výšku jednotlivých vkladov spoločníkov, ako aj obmedzenie počtu zakladateľov v spoločnosti s ručením obmedzeným. V každej kapitole sme pritom v prvom rade definovali základné pojmy, uviedli sme súčasnú súvisiacu slovenskú právnu úpravu a navrhované zmeny podľa legislatívneho zámeru, a následne sme pomocou metódy komparácie využili českú a nemeckú právnu úpravu vybraných otázok navrhovaných zmien právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným. Každá kapitola záverom obsahuje názory autora k vytýčeným otázkam vybraných navrhovaných zmien, kritické zhodnotenie súčasnej a navrhovanej právnej úpravy reflektujúcej na český a nemecký model, ako aj návrhy *de lege ferenda*.

Zamerajúc sa na vybrané inštitúty spoločnosti s ručením obmedzeným, v komparácii s českým a nemeckým modelom konštatujeme nasledovné závery:

62 § 11 ZOK

63 § 1 GmbHG

V novej právnej úprave spoločnosti s ručením obmedzeným by mali byť eliminované jej znaky osobnej spoločnosti obdobne ako je to v nemeckom alebo v českom modeli. V tej súvislosti by sa malo *upustiť od zásady jednotnosti obchodného podielu*, ktorá predstavuje jeden zo znakov typických pre osobné obchodné spoločnosti. Spoločníci by tak mali viacero obchodných podielov súčasne, s ktorými by mohli osobitne disponovať (budú samostatným predmetom prevodu, prechodu a bude na nich možné zriadiť samostatné záložné právo). Súčasná jednotnosť obchodného podielu môže v praxi vyvolať problémy, a to najmä v súvislosti so zriadením záložného práva na obchodný podiel. Problém môže vyvstať v prípade, pokiaľ by spoločník (majiteľ obchodného podielu, ktorý je zaťažený záložným právom) nadobudol neskôr ďalší obchodný podiel. V zmysle už uvedeného ust. § 114 ods. 2 OBZ môže mať spoločník iba jeden obchodný podiel, a tak by sa oba obchodné podiely zlúčili do jedného obchodného podielu. Takýto obchodný podiel by tak síce bol zaťažený záložným právom, avšak záložná zmluva by sa nevzťahovala na jeho celú časť, ale iba na tú časť obchodného podielu, ktorý spoločník nadobudol neskôr (napríklad jeho novým vkladom). V českej ani v nemeckej právnej úprave sa takáto zásada jednotnosti obchodného podielu neuplatňuje.

Čo sa týka výšky minimálneho základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným, reflektujúc na hlavné funkcie základného imania si myslíme, že jeho zníženie nie je správna cesta k zlepšeniu podnikateľského prostredia na Slovensku. Netreba ignorovať skutočné kapitálové potreby spoločnosti v prospech jej čo najlacnejšieho založenia. Medzi hlavné funkcie základného imania patrí *poskytnúť spoločnosti skutočný majetok v počiatočnej fáze*, aby sa spoločnosť mohla čo najlepšie etablovať v hospodárskej súťaži, aby bola schopná pokryť svoje fixné náklady (ako prenájom obchodných priestorov a pod.), a aby mohla úspešne zvyšovať svoje investície. Vyššie imanie obchodnej spoločnosti zvyšuje jej lepšiu konkurencieschopnosť na hospodárskej súťaži a tiež zvyšuje dôveryhodnosť zo strany veriteľov. Zároveň tak to má dopad na lepšie podnikateľské prostredie ako také. Ako uvádzame v texte príspevku, spoločnosti bez kapitálu môžu mať značné nevýhody aj zo strany tretích subjektov, napríklad marketingové, prípadne môžu mať problémy so získaním pôžičky, ako je tomu v Nemecku pri UG (haftungsbeschränkt).

V otázke formy vkladov spoločníkov do spoločnosti sa prikláňame k nemeckému modelu a nemyslíme si, že „malé s.r.o.-čky“ je vhodné zakladať pomocou nepeňažných vkladov tak, ako je tomu v českom modeli. Tiež by podľa nášho názoru bolo vhodné právne zakotviť formu peňažného vkladu na celé eurá (myslíme si, že by sme sa mohli v tomto smere inšpirovať nemeckým právom, ktoré pozitívnym spôsobom určuje peňažný vklad v spoločnosti s ručením obmedzeným).

Podľa ustanovenia § 105 ods. 3 ObZ: „*Spoločnosť môže mať najviac 50 spoločníkov.*“ Ani v českej, ani v nemeckej právnej úprave zákon neurčuje maximálny počet spoločníkov v obchodných spoločnostiach tak, ako je tomu na Slovensku. Myslíme si preto, že by sa malo upustiť od zákonného limitovania počtu spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným, keďže to môže predstavovať nevýhodu pri zakladaní slovenských spoločností s ručením obmedzeným v hospodárskej súťaži oproti podobným formám obchodných spoločností zakladaných v zahraničí.

Literatúra:

- BAŇACKÁ, L. 2009. Prevoditeľnosť obchodného podielu. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2009, č. 3, s. 10-18.
- ČERNÁ, S. 2005. Přehodnotí Evropa přístup k základnímu kapitálu? In *Právní rozhledy*, 22/2005. Praha : C. H. Beck. 2005. s. 816 – 823.
- ELIÁŠ, K. 1990. Základní jmění společnosti s ručením omezeným a jeho změny. In *Právní rádce*, 1990. č. 9.
- HILPOLD, P. - PERATHONER, Ch. – STEINMAIR, W. 2006. *Die Reform des italienischen Gesellschaftsrechts*. 1. Auflage. Innsbruck : Innsbruck University Press, 2006. 327 s. ISBN 978-3-7255-5286-3.
- JÄGER, C. – HEUPEL, T. 2019. *Management Basics - Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre – dargestellt im Unternehmenslebenszyklus*. 2019. Nemecko : Springer. 404 s. ISBN 978-3-658-11229-5.
- JOSKOVÁ, L. – PRAVDOVÁ, M. – DVOŘÁKOVÁ, E. 2018. *Nová společnost s ručením omezeným - právo - účetnictví – daně*. 3. vyd. Praha : Grada, 2018. 240 s. ISBN 978-80-2472-633-5.
- KUBÍČEK, P. - ŠKRINÁR, A. - NEVOLNÁ, Z. - KOLKUSOVÁ, R. - ĎURICA, M. 2021. *Obchodné právo*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021. 398 s. ISBN 978-80-7380-731-3.
- MATT, T. 2017. *Einflussnahmerechte des GmbH-Gesellschafters im Vergleich zum Aktionär der AG*. Essen : University of Applied Sciences, 2017. ISBN 978-33-4686-346-1.
- MEYER-LANDRUT, J.- MILLER, F.- NIEHUS, R. J. 2014. *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG) einschließlich Rechnungslegung zum Einzel- sowie zum Konzernabschluss: Kommentar*. Nemecko : De Gruyter. 2014. 1886 s. ISBN 978-31-1090-377-5.
- MIRAS, A. 2008. *Die neue Unternehmergesellschaft: UG (haftungsbeschränkt) und vereinfachte Gründung nach neuem Recht ; mit Formulareteil*. 2. Vollständ. überarb. Auflage. München : C. H. Beck. 147 s. 2008. ISBN 978-3-406-61394-4.
- OVEČKOVÁ, O. a kol. 2012. *Obchodný zákonník*. Komentár. 3. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2012. 1182 s. ISBN 978-80-80-434-8.
- SUCHOŽA, J. - HUSÁR, J. a kol. 2008. *Obchodné právo*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 317 s. pozri aj: Ovečková, O. a kol. 2008. *Obchodný zákonník*. Komentár. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2008. 1100 s. ISBN 978-8-080-782-90-0.
- PATAKYOVÁ, M. et al. 2010. *Obchodný zákonník a komentár*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010. 1199 s. ISBN 978-80-7400-314-1.
- VOJČÍK, P. 1998. Nepeňažný vklad do obchodnej spoločnosti. In *Právny obzor*, 81, 1998, č. 6.
- WILMSCHEN, J. 2009. *Die Rechtsform der Unternehmergesellschaft (haftungsbeschränkt) im Rahmen der Existenzgründung*, Duisburg : GRIN Verlag, 2009. ISBN 978-3-640-73571-6.
- MS SR: Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, [online], 2021, [cit. 30.10.2023]. 26 s. Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Legislativny-zamer-ZoOSaS_2021.pdf
- Rozsudok NS SR, sp. zn. 4 Obo 125/2003.

- Zákon č. 513/1991 Zb. (Obchodný zákonník).
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodných spoločnostiach a družstvách (zákon o obchodných korporáciách).
- Zákon o spoločnostiach s ručením obmedzeným v revidovanom znení uverejnenom vo Federálnom vestníku zákonov, časť III, klasifikačné číslo 4123-1 (Federálny vestník 2023 I č. 51) („GmbHG“).
- Trestný zákon v znení zverejnenom 13. novembra 1998 (BGBl. I s. 3322), ktorý bol naposledy zmenený a doplnený článkom 1 zákona z 26. júla 2023 (BGBl. 2023 I č. 203) („StGB“)

Summary: Selected Issues of the Proposed Changes to the Legal Regulation of Limited Liability Companies (Comparison with the Czech and German Legal Regulation)

Summarizing the most important proposals of the *de lege ferenda* in the matter of the recodification of the law of commercial companies in Slovakia, focusing on selected institutes of limited liability companies, the author states the following:

In the new legal regulation of the limited liability company, its characteristics of a personal company should be eliminated, similarly to the German or Czech models; In this context, the principle of the uniformity of the business share, which is one of the characteristics typical of personal business companies, should be abandoned. The partners would thus have several business shares at the same time, which they could separately dispose of (they will be a separate subject of transfer, transition and it will be possible to establish a separate lien on them). The current uniformity of the business share can cause problems in practice, especially in connection with the establishment of a lien on the business share.

Regarding the amount of the minimum share capital of a limited liability company, reflecting on the main functions of the share capital, we think that its reduction is not the right way to improve the business environment in Slovakia. The real capital needs of companies should not be ignored in favor of establishing it as cheaply as possible. The main functions of share capital are to provide the company with real assets at the initial stage, so that the company can establish itself in the competition as best as possible, to be able to cover its fixed costs (such as renting business premises, etc.), and to be able to successfully increase its investments. A higher capital of a trading company increases its better competitiveness in the economic competition and also increases the credibility of the creditors. At the same time, it has an impact on a better business environment as such. As we mention in the text of the post, companies without capital can also have significant disadvantages from third parties, for example marketing, or they can have problems obtaining a loan, as is the case in Germany with UG (haftungsbeschränkt).

Regarding the form of shareholders' contributions to the company, we lean towards the German model and do not think that „small limited liability companies „ should be established using non-monetary contributions, as is the case in the Czech model. Also, in our opinion, it would be appropriate to legally enshrine the form of monetary

deposit in whole euros (we think that we could be inspired in this direction by German law, which positively determines the monetary deposit in a limited liability company). According to the provisions of § 105 par. 3: „The company can have a maximum of 50 partners.“ Neither in Czech nor in German legislation does the law determine the maximum number of partners in business companies, as is the case in Slovakia. We think that the legal limitation of the number of partners in a limited liability company should be waived, as this may represent a disadvantage when establishing Slovak limited liability companies in economic competition compared to similar forms of business companies established abroad.

JUDr. Radka Kopčová, PhD. LL.M.
Paneurópska vysoká škola v Bratislave
Fakulta práva, Ústav súkromného práva
Tomášikova 20
Bratislava
Slovenská republika
e-mail: radka.kopcova@paneurouni.com

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Radka Kopčová).

Evropský zatýkáací rozkaz – minulost, přítomnost a budoucnost

Štěpán Kořínek*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.112-129>

Abstrakt:

KOŘÍNEK, Štěpán: *Evropský zatýkáací rozkaz – minulost, přítomnost a budoucnost*. V rámci představeného příspěvku se budeme zabírat evropským zatýkáacím rozkazem jako trestněprávním nástrojem, který je založen na presumpci vzájemné důvěry mezi členskými státy, jež stojí jako klíčové východisko zásady vzájemného uznávání. Z retrospektivního hlediska bude ukázáno, že EZR prošel postupem času několika turbulentními vlnami. Jedna z klíčových otázek se bude týkat situace, jestli je možné ignorovat EZR z důvodu rizika nerespektování základních práv a svobod jednotlivců. *Pro futuro* se bude vhodné zamyslet nad (ne)potřebou a (ne)zbytností modernizace mechanismu EZR, a to nejen z formálního hlediska přechodu z rámcového nařízení na směrnici, ale i materiální tak, aby více odpovídal požadavkům současné ochrany základních lidských práv a svobod. Příspěvek je rozdělen do dvou kapitol, kterým předchází úvodní pojednání a uzavírá resumé. První kapitola pojednává o EZR z pohledu retrospekce, přes současný stav až k budoucímu vývoji. Druhá kapitola se zabývá polemikou nad potřebou a nezbytností reformace EZR. Příspěvek má za cíl poukázat na turbulentní vývoj EZR s hledáním odpovědi, jestli je zapotřebí reformace či modernizace EZR.

Klíčová slova:

evropský zatýkáací rozkaz, Evropská unie, vzájemná důvěra, členské státy, trestní právo

The European Arrest Warrant – Past, Presence and Future

Abstract:

KOŘÍNEK, Štěpán: *The European Arrest Warrant – Past, Presence and Future*. In this contribution we are going to deal with an European arrest warrant as criminal law instrument which was established on the principle of mutual trust between member states, and that as a key default of the principle of mutual recognition. In the retrospective point of view the European arrest warrant went through many turbulent waves over time. One of the fundamental questions will concern a possibility to ignore an EAW due to violation of fundamental rights and freedoms of individuals. It will be appropriate to consider about need(less) and (un)necessary of modernization of EAW mechanism *pro futuro*, not only the formal aspects of transition from framework decision to direction, but the

* JUDr. Mgr. Bc. Štěpán Kořínek, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, externí doktorand; ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3973-3805>

material aspects of the requirement on proper protection of the fundamental rights and freedoms. The contribution is divided into two chapters with introduction and conclusion too. The first chapter is about the EAW in retrospect, despite the current state, to the potential future developments. The second chapter deals with a discussion over the need and necessary of EAW reformation. This contribution aims to presenting a turbulent development of the EAW with searching for answer if we really need a reformation or modernization of the EAW.

Key Words:

European Arrest Warrant, European Union, Mutual Trust, Member States, Criminal Law

Úvod

Evropský zatýkací rozkaz (dále jen „EZR“) byl považován za prvotní promítnutí zásady vzájemného uznávání justičních rozhodnutí v Evropské unii (dále jen „EU“), resp. mezi členskými státy EU. Zásada vzájemného uznávání justičních rozhodnutí byla považována za základní kámen justiční spolupráce v trestních věcech.¹ Nejen v duchu tohoto příspěvku pak bude EZR vnímán prizmatem podmíněnosti vzájemné důvěry členských států EU. V době svého vzniku se skutečně jednalo o průlomový právní nástroj, který byl určen k posílení přeshraniční justiční spolupráce v trestních věcech v evropském justičním prostoru. EZR byl přijat jako procesní nástroj trestního práva EU, kterým bylo umožněno předávání osob mezi členskými státy EU za účelem vedení trestních řízení v rámci trestních stíhání. Do současnosti je tomu už více jak dvacet let od přijetí rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a nj. proto se zdá, že nastala doba, kdy se můžeme ptát, jestli není nasnadě jeho úplná revize. Zavedení EZR však provázela i řada sporných otázek, které oscillovaly např. okolo problematiky svrchovanosti územní jurisdikce každého státu v trestní oblasti nebo právě v ochraně základních práv a svobod, jež bývá rezonována v poslední době.

EZR rozumíme rozhodnutí justičního orgánu jednoho členského státu EU vydané k tomu, aby došlo v jiném členském státě k zatčení a následnému předání požadované osoby k trestnímu stíhání či výkonu trestu. Pojem „*justiční*“ je v této souvislosti zcela klíčový, neboť EZR nemusí být v některých členských státech vydán výlučně soudním orgánem, ale i třeba orgánem veřejné žaloby.² Dotkneme-li se vzájemné důvěry, tak ta nenachází explicitní vyjádření v normativní části textu rámcového rozhodnutí o EZR, kdežto pouze v preambuli, která sama vykazuje jen deskriptivní charakter.³ EZR stojí na zásadě vzájemného uznávání justičních rozhodnutí, která

-
- 1 KLIMEK, L. Genéza európskeho zatýkacieho rozkazu a proces jeho implementácie v Slovenskej republike. *Právny obzor*, 94, 2011, č. 5, s. 463.
 - 2 KUBÍČEK, M. - POLÁK, P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 596.
 - 3 KLIMEK, L. Vzájomná dôvera ako princíp konania o európskom zatýkacom rozkaze: kritická rozprava. In *Princípy a zásady v trestnom práve. The Collection of Contributions of the International Scientific Conference of „Principles and Rules of Criminal Law“*. Košice: UPJŠ, 2014, s. 185.

sama vyvěrá z principu vzájemné důvěry mezi členskými státy.⁴ Tento princip je přitom směrodatný pro uplatňování prostoru svobody, bezpečnosti a práva v EU.⁵ Konečně i dle SDEU se jedná o jednu ze základních zásad EU tzv. *raison d'être*.⁶ Základní východisko tohoto směřování spočívá v antecedentu minimálních standardů ochrany lidských práv a svobod napříč EU, a to konkrétně pro účely trestních stíhání. Tím dochází ke stírání rozdílnosti mezi justičními systémy jednotlivých členských států EU, což pro pachatele trestné činnosti znamená stav, ve kterém by toliko nemělo záležet na skutečnosti, ve kterém státě EU bude probíhat trestní stíhání. Konečně platí, že kontiguita trestních systémů jednotlivých členských států EU se projevuje jako *conditio sine qua non* fungování systému předávání osob založeného na bázi EZR.⁷ Rozmanitá právní praxe a časová posloupnost uplatňování EZR však projevila potřebu nalezení určitých výjimek z principu vzájemné důvěry. Vlastně bychom mohli pravdit, že došlo k přechodu z konceptu „absolutní“ vzájemné důvěry k důvěře „relativní“. Soudní moc tak byla nucena vytvořit mechanismus tzv. dvoustupňového trestu, který v aplikaci EZR znamená možnost rozhodnout o nepředání osoby v případě objektivního rizika a subjektivní hrozby (z ohrožení nebo porušení základních práv či svobod pachatelů trestné činnosti).

Vzájemná důvěra prizmatem EU vykazuje hybridní charakter, neboť v sobě mísí důvěru jako faktickou kategorii spolu s právní zásadou. Jak bude poukázáno, tak se objevuje mnoho názorů a přístupů k posuzování stavu vzájemné důvěry, ale faktem zůstává, že se jedná o fundament kooperačních mechanismů založených na vzájemném uznávání.⁸ V doktrinální rovině můžeme rozeznat vzájemnou důvěru jako panující stav, cíl k dosažení, nebo právě právní zásadu. Vlastně se jedná o navození stavu, ve kterém se neuplatňuje volná diskrece ve vztahu k uznávání, ale zároveň i odmítnutí hlubšího přezkumu a kontroly.⁹ Stav panující vzájemné důvěry, jak je tomu i v EU, omezuje diskrece k aplikaci přezkumné a kontrolní pravomoci členských států. Uvažovat nad vzájemnou důvěrou jako nad cílem, ke kterému se směřuje, hodnotíme jako bezbřehé. Logický výklad *per eliminationem* nás přivádí k závěru, že pokud k vzájemné důvěře teprve směřujeme ve výhledu naplnění sledovaného cíle, tak vzájemná důvěra ještě neexistuje. Ve své podstatě se bude jednat o budování důvěryhodnosti v jednotlivých státech k tomu, aby si teprve započaly vzájemné důvěřovat, což má vést k usnadnění

4 Konečně i SDEU hned na počátku zavádění EZR uvedl, že existuje vzájemná důvěra mezi členskými státy, což plyne z rozsudku SDES (dříve Soudní dvůr Evropských společenství) ze dne 11. 02. 2003 ve spojených věcech C-187/01 a C-385/01 Gözütok a Brügge, bod 33.

5 Čl. 3 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii: „Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.“

6 Rozsudek SDEU ze dne 06. 03. 2018 ve věci C-184/16 Slovakische Republic v. Achmea BV.

7 FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5, s. 406.

8 KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, p. 74.

9 BOHÁČEK, L. Tři tváře vzájemné důvěry v unijním právu. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 1, s. 50-51.

jejich kooperace v praktické rovině. Vzájemná důvěra přitom není žádný mýtus, ale právní kategorie, která stojí jako *ratione materiae* spolupráce v EU.

Není ambicí tohoto příspěvku zabírat se teoretickými úvahami ohledně (ne) existence vzájemné důvěry, i když na možné přístupu bude samozřejmě poukázáno. Esence spočívá v akceptaci faktu, že určitá úzká vazba mezi členskými státy EU figuruje, ať ji nazveme jakkoliv. V návaznosti na to si rovněž musíme přiznat, že atributy spolupráce v EU sice nemusejí být nastaveny ideálně, ale o jejich potřebě nemůže být pochyb. Evropský zatýkácí rozkaz jako jeden z mechanismů vzájemné spolupráce členských států je pro EU důležitý a nezastupitelný nástroj, a to obzvláště s přihlédnutím k inovativním formám trestné činnosti. Ve světle doktrinní polemiky, judikaturní praxe a empirické reflexe zastáváme názorové přesvědčení, že EZR zasluhuje modernizaci, zejména s ohledem na posílení lidskoprávní ochrany, resp. ochrany základních práv a svobod jednotlivců. Vědecko-teoretické rozpravy se věnují bázi vzájemné důvěry, kterou spatřují jako kategorii nepřiléhavou spolupráci v EU. Soudní pohled se zase jeví nadneseně iluzorní až zastřený, neboť opakovaně omílá existenci vzájemné důvěry a její neotřesitelnost. Nejen praxe ovšem potvrzuje, že vzájemná (ne)důvěra je založena na vzájemné (ne)znalosti poměrů, nikoliv na slepé víře a dobrých úmyslech.

Evropský zatýkácí rozkaz – ve stínu minulosti a světle budoucnosti

Není třeba si nalhávat, že úroveň justičních systémů jednotlivých členských států EU, jakož i standardy ochrany lidských práv a svobod jednotlivců v nich obsažené, neustále vykazují menší či větší rozdíly. Tento stav můžeme označit za tzv. problém nesrovnatelných lidskoprávních standardů.¹⁰ Ve vztahu k principu vzájemné důvěry, jakož i vzájemnému uznávání justičních rozhodnutí při výkonu EZR, vyvstávají např. obavy oscilující okolo nezávislosti justice či kvality vězeňství v některých členských státech EU (typ. Polsko či Maďarsko).¹¹ Princip vzájemného uznávání je však proveditelný jen potud, pokud si jednotlivé členské státy EU skutečně důvěřují, resp. mají víru ve své justiční či vězeňské systémy aj.¹² Logicky vzato platí

10 VIKARSKÁ, Z. - DŘÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkácí rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1177.

11 Peniterciární aspekty vnímané jednotlivými členskými státy se také jistou měrou podílejí na oslabování vzájemné důvěry. Značná diference stavu vězeňství v jednotlivých členských státech EU pochopitelně zakládá větší či menší obavy a pochybnosti o úrovni garance a ochrany lidských práv a svobod. Konečně lze vzpomenout bájný citát Winstona Churchilla: „*Ukažte mi Vaše vězňice a povím Vám, jaký jste stát.*“

12 Nesmíme zapomínat na skutečnost, že princip vzájemné důvěry, ale i z něho plynoucí zásada vzájemného uznávání, byl přenesen do justiční spolupráce v trestních věcech z oblasti vnitřního trhu. Zde se totiž princip vzájemné důvěry pomítal v rovině produktu, kdy členské státy musely věřit tomu, že pokud je určitý produkt uváděn jako kvalitní a vhodný pro francouzský trh, tak bude stejně kvalitní a vhodný i pro trh německý, polský, španělský atd. Shodné a mnohem důraznější platí i pro vzájemné uznávání mj. v trestní oblasti, kde jeden členský stát musí být nutně přesvědčen o tom, že jiný členský stát skutečně skýtá náležitou úroveň justičního systému s dostatečně kvalitním standardem ochrany lidských práv a svobod.

postulát, že vzájemné uznávání presumuje vzájemnou důvěru. Vzájemná důvěra je však ve světle unijního výkladu formulována jako vyvratitelná právní domněnka, která se váže k eurokonformnímu postupu, jež musejí členské státy respektovat ve smyslu presumpce dodržení unijního práva.¹³ Respektive každý členský stát musí spoléhat na to, že jejich právní systémy navzájem skýtají ekvivalentní úroveň kvality a spravedlnosti. Ve světle zajištění funkcionality vzájemného uznávání, jakož i účinku *effet utile* práva EU, se potom může jednat spíše o povinnost k vzájemné důvěře, kterou EU stanovuje primátem svého práva.¹⁴ Nesmíme zapomínat, že důvěra jako sociální konstrukt vykazuje tři charakteristické znaky, a to dobrovolnost (svobodná volba), rizikovost (ochota podstoupit případné riziko) a proměnlivost (v čase).¹⁵ Co nastane za situace, kdy bude tato právní domněnka vyvrácena?¹⁶ V současné době se navíc zdá, že se vzájemná důvěra vzhledem ke zvýšené obezřetnosti členských států jeví jako bezpodmínečná.¹⁷

Na základě zmíněných zásad platí, že EZR se vykoná bez větších administrativních obtíží. Obecně platí premisa, že členské státy jsou povinovány k vykonání každého EZR. Navíc platí, že EZR činí vydávající justiční orgán (původce EZR) odpovědným ze předání požadované osoby.¹⁸ Z důvodu uplatňování premise vzájemné důvěry vyplývá skutečnost, že musí být na jistotu postaveny důvody pro odmítnutí takové spolupráce.¹⁹ Výše stálo uvedeno, že dochází k omezení diskrece kontrolních a přezkumných pravomocí členských států, ale nikoliv k jejich vyloučení. Kontrola a přezkum je tudíž možná a i žádoucí, ale toliko v odůvodněných a zvláštních případech. Z několika vyjmenovaných důvodů je třeba předejít předání osoby, neboť jí hrozí nebezpečí nezákonné perzekuce. V doktrinálním překladau platí, že se neuskutečňuje automatická aplikace principu vzájemné důvěry.²⁰ Rámcové rozhodnutí o EZR obsahuje dvě roviny důvodů pro odmítnutí vykonání EZR, a to důvody

13 BOHÁČEK, L. Tři tváře vzájemné důvěry v unijním právu. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 1, s. 54-55.

14 MAIANI, F. - MIGLIORINI, S. One principle to rule them all? Anatomy of mutual trust in the law of the Area of Freedom, Security and Justice. In *Common Market Law Review*, 2020, vol. 57, no. 1, s. 26-28.

15 WILLEMS, A. Mutual Trust as a Term of Art in EU Criminal Law: Revealing its Hybrid Character. In *European Journal of Legal Studies*, 2016, vol. 9, no. 1, p. 234.

16 Na jedné straně totiž stojí potřeba dostatečné ochrany lidských práv a svobod, která se může dostat do kolize s požadavkem, příp. povinností, vzájemné důvěry a vzájemného uznávání justičních rozhodnutí, včetně EZR. V návaznosti na takový předpoklad potom omezení přezkumných a kontrolních pravomocí jednotlivých států v zájmu *effet utile* práva EU může vyústit až v narušení vlastních lidskoprávních závazků a z nich plynoucích standardů.

17 FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5, s. 397.

18 KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, p. 151.

19 KLIMEK, L. Dôvody pre nevykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu. In *Justičná revue*, 64, 2012, č. 1, s. 129.

20 SAKOWICZ, A. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, p. 19.

obligatorní a fakultativní. Oba uvedené seznamy vykazují taxativní povahu výčtu jednotlivých důvodů k odmítnutí vykonání EZR, resp. předání požadované osoby. Jedním z těchto důvodů je např. překážka *res iudicatae, ne bis in idem*, amnestie, nesplnění ujištění, ale i třeba projev zásady *aut dedere aut iudicare*.

Mechanismus EZR je procesní institut trestního práva, proto i všechny jednotlivé důvody pro odmítnutí předání osoby, resp. vykonání EZR, vykazují procesně-právní povahu. Vystává otázka, jestli se mohou i jiné např. hmotněprávní důvody stát fundamentem odmítnutí výkonu EZR?²¹ Vedle toho by za zvláštní důvod mohla být *in concreto* považována obava z porušení práva na spravedlivý proces nebo i dodržování lidskoprávních standardů ve výkonu trestu. Zároveň se objevují názory, že ve smyslu jazykového výkladu textu rámcového rozhodnutí o EZR, se tento důvod pro odmítnutí vykonání EZR neuplatní.²² Otázka nepřipustnosti zásahů do lidskoprávních standardů jednotlivců ve vztahu k EZR se objevovala od počátku tohoto mechanismu, a to nj. v dílčí otázce zákazu mučení a jiného nelidského a ponižujícího zacházení.²³ Rámcové rozhodnutí o EZR si uvádí, že by nikdo neměl být mj. vydán do státu, kde by mu hrozilo vážné nebezpečí dotýkající se jeho základních práv a svobod, ale opět nikoliv v normativní části textu.²⁴ Tato nejistá formulace však výslovně uvádí „neměl být vydán“, nikoliv „nebude vydán“. Samozřejmě hovoříme o předávání a nikoliv vydávání, což by mohlo opět působit klamavě.

V odůvodněných a zvláštních případech je tak možné odmítnout vykonání EZR nad rámec jeho právního základu, k čemuž SDEU vytvořil tzv. dvoustupňový test, který se skládá ze dvou rovin, a to roviny objektivního a subjektivního kritéria. Objektivní kritérium představuje prvek existence hrozby nějakého nebezpečí, kdežto subjektivní kritérium znamená stav, že se toto nebezpečí může reálně dotknout konkrétní osoby. Kladné vyhodnocení dvoustupňového testu umožňuje odmítnutí vykonání EZR, tedy nepředání osoby, pokud by jí hrozilo (subjektivně) nějaké nebezpečí (objektivní). V duchu zmíněného testu jako možnosti k prolomení vzájemné důvěry a navazující zásady vzájemného uznávání platí, že se musí jednat o riziko skutečné a vážné dotýkající se esence některého základního, míněno absolutního, práva (např. práva na spravedlivý proces).²⁵ Je však možné uvažovat i nad situací, že by bylo přípustné prolomit vzájemnou důvěru u relativního práva? Osobně zastáváme názor, že je taková eventualita spíše nerealistická, neboť zásah do relativních lidských práv se

21 Hmotněprávními důvody zakládajícími možnou nedůvěru členských států by mohly představovat okolnosti vylučující protiprávnost, omisivní jednání, otázky týkající se trestnosti přípravy, ale i třeba jednotlivé a rozdílné hranice škod. Více viz. FILANOVÁ, S., PROVAZNÍK, J. Evropský zatýkácí rozkaz: „Nedotknutelná dvaatřicítka“ aneb fide, sed cui fidas, vide. In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 9. str. 736-745.

22 VIKARSKÁ, Z. - DŘÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkácí rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1180.

23 APAP, J. - CARRERA, S. *European Arrest Warrant: A Good Testing Ground for Mutual Recognition in the Enlarged EU?* Brussels: Centre for European Policy Studies, 2004, p. 13.

24 Bod 13 preambule rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o EZR.

25 BOHÁČEK, L. Tři tváře vzájemné důvěry v unijním právu. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 1, s. 55-56.

v drtivé většině případů nedotkne podstaty lidského života či bytí. Konkrétní odpověď by přesto musel přinést až příslušný soudní orgán, resp. SDEU.

V průběhu zmíněných více jak dvaceti let fungování mechanismu EZR lze vysledovat značnou judikurní rozkolisanost. Nejprve se SDEU musel vypořádat s předběžnou otázkou toho, jestli je seznam důvodů k odmítnutí vykonání EZR taxativní povahy nebo lze v odůvodněných případech jít nad jeho rámec a rozšířit jej o další implicitně neuvedené důvody. Odpověď na tuto otázku položil ve svém rozhodnutí ve věci *Melloni*²⁶, ve kterém jednoznačně dospěl k názoru, že seznam důvodů k odmítnutí vykonání EZR je taxativní povahy, proto nemůže být nikterak rozšiřován.²⁷ Toto rozhodnutí SDEU představovalo nadřazení principu vzájemné důvěry nad obavy z nedostatečné úrovně ochrany základních práv a svobod jednotlivců. SDEU tak vyslal jasný signál, a to více spoléhat na vzájemnou důvěru mezi jednotlivými členskými státy EU, čímž mělo dojít ke znemožnění poskytování vyšší míry vnitrostátní ochrany předávaných osob nad tu unijní.²⁸ Vlastně to nebylo ani poprvé, co SDEU upřednostnil unijní perspektivu, když vzpomeneme na vnitrostátní restriktivní úpravu důvodů k odmítnutí výkonu EZR, čímž mělo dojít k posílení systému předávání osob na základě EZR.²⁹ *Obiter dictum* se SDEU opřel i o svoji dřívější judikaturu deklarující přednost unijního práva před konstitucionálními normami.³⁰

Následně byl však SDEU nucen přístup k poměření kolize principu vzájemné důvěry a ochrany základních práv a svobod předávaných osob znovu přezkoumat a přehodnotit. Rámcové rozhodnutí o EZR totiž na jedné straně zavádí požadavek toho, aby členské státy spoléhaly na princip vzájemné důvěry³¹, ale zároveň mají i povinnost ctít základní práva a svobody jednotlivých osob.³² Následně proto byla připuštěna možnost ke zvýšení ochrany práv předávaných osob nad rámec rámcového

26 Kauza *Melloni* se týkala italského občana stejného jména, který byl v Itálii odsouzen *in absentia*, protože se zdržoval ve Španělsku. Italské justiční orgány po odsuzujícím rozsudku vydaly EZR, kterým požadovaly zadržení odsouzeného a jeho předání k výkonu trestu do Itálie. Španělské justiční orgány však považovaly italské normy za příliš přísné, neboť dotýčný byl odsouzen *in absentia*, ale italské právo mu už neumožňovalo využít žádného opravného prostředku. Španělské justiční orgány (vykonávající orgány EZR) se tak obávaly toho, že bude porušeno práva obviněného (odsouzeného) na spravedlivý proces. Španělské soudy se proto obrátily na SDEU s předběžnou otázkou toho, jestli mohou nad rámec rámcového rozhodnutí o EZR odmítnout předání požadované osoby z důvodu vyšší ochrany jeho procesních práv, a to vše s odkazem na čl. 47 a čl. 48 odst. 2 Listiny práv EU.

27 Rozsudek SDEU ze dne 26. 02. 2013 ve věci C-399/11 *Melloni*.

28 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkácí rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1182.

29 Bod 58 rozsudku SDEU ze dne 06. 10. 2009 ve věci C-123/08 D. *Wolzenburg*.

30 Rozsudek ESD ze dne 17. 12. 1970 ve věci C-11/70 *Internationale Handelsgesellschaft*.

31 Čl. 1 odst. 2 rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o EZR zní: „Členské státy vykonávají evropský zatýkácí rozkaz na základě zásady vzájemného uznávání a v souladu s ustanoveními tohoto rámcového rozhodnutí.“

32 Čl. 1 odst. 3 rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o EZR zní: „Tímto rámcovým rozhodnutím není dotčena povinnost ctít základní práva a obecné právní zásady zakotvené v článku 6 Smlouvy o Evropské unii“.

rozhodnutí o EZR, pokud se tak stalo v souladu s Listinou práv EU či vnitrostátními právními řády.³³ Tato varianta ovšem zůstala striktně limitována, neboť se uplatnila pouze za podmínky „*neznamenání použití rámcového rozhodnutí o EZR*“, čímž si SDEU ponechal „otevřená vrátka“, aby mohl hovořit ve prospěch kogentnosti či dispozitivnosti textu RR o EZR dle aktuálních potřeb a zájmů.³⁴ SDEU se v roce 2016 odklonil od svého ustáleného názoru a přisvědčil skutečnosti, že za určitých tzv. výjimečných okolností, je možné princip vzájemné důvěry, a v případě EZR i princip vzájemného uznávání, omezit.³⁵ SDEU ve spojených věcech *Aranyosi a Căldăraru*³⁶ formuloval novou podobu zmíněného dvoustupňového testu založeného na objektivní a subjektivním kritériu. Objektivita hrozby nebezpečí musela být věrohodně zjistitelná a ověřitelná, kdy prosté konstatování nebezpečí bez vlastního ověření se jevílo jako zcela nepostačující.³⁷ Toto rozhodnutí SDEU představovalo projev oslabení principu vzájemné důvěry mezi členskými státy EU, když připustilo substantivní důvod pro výjimečné odmítnutí spolupráce založené na základě EZR.³⁸

Nové názorové přesvědčení SDEU však nemělo dlouhého trvání, když v roce 2018 bylo znovu konstatováno, že je vždy zapotřebí přistupovat k druhému (subjektivnímu) kroku dvoustupňového testu, a to i v případě posuzování systémového porušování principů právního státu, tedy jednoznačného naplnění prvního (objektivního) kritéria.³⁹

33 Rozsudek SDEU ze dne 30. 05. 2013 ve věci C-168/13 PPU *Jeremy F. v. Premier ministre*.

34 FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5, s. 397.

35 Bod 82 rozsudku SDEU ze dne 05. 04. 2016, ve spojených věcech C-404/15 a C-659/15 *Aranyosi a Căldăraru*.

36 Skutkově se jednalo o situaci, kdy maďarský občan Aranyosi byl stíhán za krádež vloupáním, kdežto rumunský občan Căldăraru byl stíhán pro řízení vozidla bez řidičského oprávnění. Oba pachatelé se přitom nacházeli v Německu, přičemž Maďarsko a Rumunsko na ně vydalo EZR a domáhalo se jejich předání k trestnímu stíhání. Německé orgány sice obě dotčené osoby zadržely, ale následně došly k důvodné obavě, že v maďarských a rumunských věznicích nejsou zajištěny adekvátní životní podmínky vycházející mj. z unijních, ale především z mezinárodněprávních standardů. Německé orgány tak přijaly závěr, že existuje důvodná obava z možného porušení čl. 4 Listiny základních práv EU, jakož i čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

37 Bod 91 rozsudku SDEU ze dne 05. 04. 2016, ve spojených věcech C-404/15 a C-659/15 *Aranyosi a Căldăraru*.

38 VIKARSKÁ, Z.- DŘÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1186.

39 Takové současné východisko vyplývá i z přílehlých judikatury SDEU, a to rozsudku ze dne 21. 12. 2023 ve věci C-261/22 GN, stejně jako stanoviska příslušné generální advokátky T. Čápetové ze dne 13. 07. 2023 v téže věci. V daném případě nebylo možné shledat jako legitimní důvod k odmítnutí vykonání EZR to, že předávanou osobou byla matka nezletilého dítěte, se kterým žila ve společné domácnosti, čímž toto dítě mělo zvláštní zájem na ochraně svého rodinného života. Mělo se jednat o předání z Itálie do Belgie, kdy italské orgány však nevyhodnotily naplnění požadavku systémových nedostatků daného sektoru v Belgii.

Jednalo se o případ *LM (Celmer)*⁴⁰, kterým mělo dojít k rozšíření dvoustupňového testu, ale i vytvoření jistého obecného pravidla ke snazšímu posuzování lidskoprávní nedostatků. Zůstalo otázkou, jestli lze nový přístup vztáhnout na všechna práva zaručená Listinou EU, nebo se *ad causa* vztahoval pouze na aspekty právní ochrany a spravedlivého procesu.⁴¹ Následovala série dalších rozhodnutí SDEU, ve kterých došlo k petrifikaci rigorózního setrvání na principu vzájemné důvěry. Taková tendence přetrvává až do dnešních dní, kdy SDEU stále připomíná nezbytnost vzájemné důvěry.⁴² Vzedmutá polemika se však týkala právě okolností závažného narušení principů právního státu, zejména ve vybraných státech EU. Za další mezní rozsudek je možné považovat věc *L a P*, ve kterém došlo k opětovnému potvrzení dvoustupňového testu s odkazem právě na vzájemnou důvěru.⁴³ Vedle toho došlo k vyzdvihnutí významu principu vzájemné důvěry pro justiční spolupráci v trestních věcech s upozorněním na dřívější závěr toho, že důvody pro odmítnutí vykonání EZR jsou taxativní povahy.⁴⁴

Potřeba nebo nezbytnost reformace evropského zatýkacího rozkazu?

Úvaha nad tím, že rámcové rozhodnutí o EZR presumuje vzájemnou důvěru mezi členskými státy, když nikterak nepřipouští možnost jejího oslabení či ztráty⁴⁵, která by se projevila právě v důvodech pro odmítnutí vykonání EZR, se nám jeví trochu nadsázková. Možno zmínit, že se objevily názory toho, že rámcového rozhodnutí o EZR bylo přijato urychleně, čímž utrpělo po stránce kvalitativní.⁴⁶ Takové úvahy nelze zavrhnout, když předložená judikatura SDEU nás v určitých ohledech přesvědčuje o mnoha nuancích EZR, a to např. u přenášení důkazního břemene týkajícího se nedostatečných záruk nezávislosti justice na předávanou osobu a nikoliv

40 V rámci tohoto případu SDEU posuzoval polského občana, který se zdržoval v Irsku, kde byl i zadržen pro drogovou trestnou činnost. Polsko vydalo na jmenovaného EZR a požadovalo jeho předání k výkonu trestu. Pachatel Celmer se však bránil jeho předání do Polska s tím, že s ohledem na legislativní změny v Polsku v té době neměl zaručeno právo na spravedlivý proces. Společným jmenovatelem polských justičních reforem byl prvek oslabení soudní moci, resp. posílení exekutivní a zákonodárné moci oproti té soudní, čímž došlo k destabilizaci rovnováhy mocenské tripartity.

41 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1189.

42 Bod 33 a 38 rozsudku SDEU ze dne 21. 12. 2023 ve věci C-261/22 GN.

43 Rozsudek SDEU ze dne 17. 12. 2020, ve spojených věcech C-354/20 PPU a C-412/20 PPU *L a P*, ve kterém bylo konstatováno, že je nutno setrvat na dvoustupňovitosti daného testu při zvažování odmítnutí vykonání EZR, i když je zjevné, že druhý (subjektivní) krok zákonitě dojde ke stejnému závěru, jak se vyjevil první (objektivní) krok (bod 35 daného rozsudku). Více viz. ŠLOSARČÍK, I. Eurozatykač, polská soudní reforma a narušení důvěry mezi unijními státy. In *Jurisprudence*, 2018, č. 6, s. 39-41.

44 Bod 36 – 39 rozsudku SDEU ze dne 17. 12. 2020, ve spojených věcech C-354/20 PPU a C-412/20 PPU *L a P*.

45 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1180.

46 KLIMEK, L. Genéza evropského zatýkacího rozkazu a proces jeho implementácie v Slovenskej republike. *Právny obzor*, 94, 2011, č. 5, s. 469.

na dotčený stát.⁴⁷ Je to právě předávaná osoba, která musí prokázat naplnění druhého (subjektivního) kroku dvoustupňového testu, tedy že jí hrozí konkrétní nebezpečí.⁴⁸ Tato skutečnost je však pro jednotlivce, který stojí proti státní mašinérii jednoznačně nelehký, snad i nemožný, úkol. Zároveň nepřestává platit, že právní řád žádného státu, obzvláště těch unijních, by neměl stanovovat nesplnitelnou podmínku.

Modelově bylo možné vysledovat názorové obraty SDEU, kdy v roce 2013 v kauze *Melloni* nepřipustil možnost odchýlit se od taxativního výčtu důvodů k odmítnutí vykonání EZR, resp. nepřipustil oslabení vzájemné důvěry, kdežto v roce 2016 v kauze *Aranyosi a Căldăraru* takovou variantu „za výjimečných okolností“ připustil.⁴⁹ Tato formulace však byla až příliš abstraktní, neboť ponechala přílišnou diskreci v jejím výkladu, což se mohlo negativně promítnout na úrovni ochrany lidských práv a svobod.⁵⁰ Nicméně je nutné přihlédnout skutečnosti, že v první kauze se jednalo o vyvážení práva na spravedlivý proces, kdežto v druhé se jednalo ochranu lidské důstojnosti. V reakci na toto druhé rozhodnutí se však ozvalo např. Německo, které argumentovalo tím, že unijní standard není dostatečně stanoven, proto by měl SDEU upřesnit jednotlivé parametry dvoustupňového testu.⁵¹ Z hlediska vzájemné komparace těchto dvou případů vyvstává jasná odlišnost, neboť procesní práva osob jsou za určitých okolností omezitelná, kdežto zákaz krutého a nelidského zacházení platí absolutně.⁵² Ve světle představených obrátů je nutno přijmout nezbytnost uplatňování jistého lidskoprávního korektivu. Nelze-li než souhlasit s tím, že slepá důvěra v korektnost při dodržování principů *rule of law* ze strany členských států EU v komparaci se snahou o účinné stíhání trestné činnosti v unijním justičním prostoru nemůže ospravedlnit porušování základních lidských práv a svobod jednotlivců.⁵³ Konečně, takovému závěru se vyšlo naproti už v kauze *Melloni*.⁵⁴

47 SAKOWICZ, A. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, p. 42.

48 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkácí rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1192.

49 TOMÁŠEK, M. European Arrest Warrant – Mutual Trust and Mistrust among EU Member States. In *The Lawyer Quarterly*, 2023, vol. 13, No. 2, p. 139-140.

50 Na jedné z posledních kauz si lze ukázat, že ani negativní zpráva "WGAD report" pocházející od pracovní skupiny hodnotící zabezpečovací detenci (Working group on Arbitrary Detention) nemůže ospravedlnit odmítnutí vykonání EZR, jež se uplatní na základě zásady vzájemného uznávání a důvěry. Respektive bylo poznamenáno, že nepřímé závěry z takové zprávy nemohou založit naplnění jednoho z kritérií dvoustupňového testu k odmítnutí vykonání EZR. Viz. rozsudek SDEU ze dne 31. 01. 2023 ve věci C-158/21 Puig Gordi and Others.

51 RÖB, S. The Conflict Between European Law and National Constitutional Law Using the Example of the European Arrest Warrant. In *European Public Law*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 41.

52 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkácí rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1187.

53 SAKOWICZ, A. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, p. 26.

54 Na nutnost aplikace lidskoprávního korektivu upozorňoval už generální advokát Yvese Bota v kauze *Melloni*, a to v rámci svého stanoviska ze dne 02. 10. 2012 ve věci C-399/11 *Melloni*.

Výše v textu jsme si ukázali, že SDEU trvá na uplatňování dvoustupňového testu, přičemž nikoliv jen jednou nepřipustil možnost odhlédnout od subjektivního kritéria a vycházet pouze z toho objektivního, ale obě hodnotit posloupně.⁵⁵ Zůstává otázkou, jestli představená rigidnost setrvávající až na „slepé“ vzájemné důvěře je tím správným směrem, když by se spíše mělo uvažovat nad potřebou cílenější maximalizace posílení ochrany základních práv a svobod jednotlivců. Vzájemná důvěra by měla být založena na vzájemné znalosti (poznání) a nikoliv na slepé důvěře a případně dobrých úmyslech.⁵⁶ Konečně unijní ochrana lidských práv a svobod by měla odpovídat standardům vycházejících z mezinárodní úrovně, především pak Evropské úmluvy a judikturní činnosti ESLP.⁵⁷ Přikláníme se k názoru, že objektivně není možné, aby členské státy nabyly kýžené důvěry jen a pouze v důsledku lidskoprávních závazků vycházejících z mezinárodních pramenů.⁵⁸ Případná formální vázanost mezinárodními dokumenty zakládajícími lidskoprávní standardy není v žádném případě způsobilá zajistit a deklarovat, že participantí (státy) budou k plnění svých povinností přistupovat zodpovědně a budou zajišťovat maximální garanci a naplňování lidských práv a svobod, zejména po stránce materiální. Ze strany SDEU však opakovaně nepřestává rezonovat význam principu vzájemné důvěry, který je předkládán jako stavební kámen justiční spolupráce v trestních věcech.⁵⁹ Z komparativního hlediska se však jeví téměř nemožné, aby každý členský stát věřil všem ostatním členským státům. Tato myšlenka stojí na přirozené koncepci racionality, kdy ani každý jedinec nemůže bezvýhradně důvěřovat všem.

Stejně jak učinil SDEU, tak nutno vyzdvihnout jeden z hlavních účelů EZR, kterým zůstává potřeba zabránit případné beztrestnosti pachatelů závažné trestné činnosti tím, že by jim bylo umožněno uniknout do jiného členského státu.⁶⁰ Je však nezbytné nalézt a zachovat balanc mezi materiální a formální spravedlností vůči dodržování lidských práv a svobod jednotlivců (předávaných osob).⁶¹ Takový cíl se však jeví jako nemožný z hlediska zajištění ekvivalentní a efektivní úroveň ochrany lidských práv a svobod při nerespektování principů *rule of law*. Tyto principy totiž rovněž tvoří podmínku *sine qua non* k takové kýžené ochraně lidských práv, ale i k vzájemné důvěře jako takové.⁶² Za jeden z primárních důvodů oslabování vzájemné důvěry

55 Bod 40-42 rozsudku SDEU ze dne 22. 02. 2022 ve spojených věcech C-562/21 PPU a C-563/21 PPU X a Y.

56 KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, p. 76.

57 Čl. 52 Listiny základních práv EU.

58 FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5, s. 402.

59 Bod 40-42 rozsudku SDEU ze dne 22. 02. 2022, ve spojených věcech C-562/21 PPU a C-563/21 PPU X a Y.

60 Bod 62-64 rozsudku SDEU ze dne 22. 02. 2022, ve spojených věcech C-562/21 PPU a C-563/21 PPU X a Y.

61 SAKOWICZ, A. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, p. 26.

62 *Ibid*, p. 36.

můžeme označit obavu z nedostatečné, nedůsledné a nejednotné ochrany procesních práv těchto osob (podezřelých, obviněných, odsouzených) v EU.⁶³ Vedle toho může být identifikována i řada dalších projevů takové koncepční nedůvěry, a to disrespekt k odepírání výkonu EZR v předávajícím (vykonávajícím) státě, neproporcionální využívání EZR na bagatelní trestné činy, či tristní stav justice či vězeňství ve vybraných státech EU.⁶⁴ Rozdílnost penitenciární úrovně bývá nejčastěji kritizována ve vztahu k Maďarsku, Polsku, Řecku či Lotyšsku.⁶⁵ Docházíme tak k závěru, že porušování principů právního státu (*rule of law*) je v přímé úměře k narušování vzájemné důvěry.

Prezentujeme názorové přesvědčení, že rámcové rozhodnutí o EZR by už zasluhovalo náležitou novelizaci, která by příhodněji reflektovala nároky na zvýšenou ochranu lidských práv a svobod dotýkajících se předávaných osob. Unijní pretence trvá na užívání kooperačních mechanismů, i přes rozpoznání určitých nedostatků právních aparátů členských států, proto nezbyvá než EZR inovovat. Zároveň nelze pominout to, že jsme schopni dohledat řadu indicií ukazujících na stávající slabiny EZR, mj. vážící se na špatný stav justice v Polsku, což rezonovalo ze strany SDEU⁶⁶, tak ale i ze strany ESLP.⁶⁷ Polské orgány veřejné žaloby zastávaly například přesvědčení, že mají v souladu se zásadou legality mandatorní povinnost navrhnout vydání EZR tak, aby došlo k užití všech možných a legálních prostředků k náležitému objasnění trestné činnosti.⁶⁸ Nicméně i soudní orgány jiných členských států se neostýchají ve své rozhodovací praxi opírat svoji argumentaci o hodnotící stav polské justice.⁶⁹ Jakékoliv pochybnosti ohledně polských justičních reforem totiž potencionálně snižují důvěryhodnost Polska ve vztahu k dodržování principů právního státu.⁷⁰ Na druhou stranu se není čemu divit, že EZR pocházející z „hodnověrnějších“ států (typ. Německo či Francie) vykazují vyšší míru účinnosti projevující se přirozeně v předávání osob.⁷¹

63 KLIMEK, L. Možno pochybovať o vzájomnom uznávaní justičných rozhodnutí v trestných veciach? In *Justičná revue*, 2012, roč. 64, č. 11, s. 1372.

64 FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5. s. 404.

65 SZABOVÁ, E. Európsky zatýkací rozkaz – hrozba pre ľudské práva? In *Státní zastupitelství*, 2012, roč. 10, č. 5, s. 6.

66 SDEU se mj. v rozsudku ze dne 16. 11. 2021, ve spojených věcech C-748/19 až C-754/19 Prokuratura Rejonowa, zabýval otázkou neodůvodněného a vysoce atypického delegování trestních soudců ze strany samotného ministra spravedlnosti, *de facto* svévolnými zásahy moci výkonné do moci soudní.

67 V dané věci je možné odkázat na celou řadu rozhodnutí ESLP, přičemž exemplárně vybíráme následující: rozhodnutí ESLP ze dne 15. 03. 2022 ve věci Grzęda v. Polsko, stížnost č. 43572/18, nebo rozhodnutí ze dne 16. 06. 2022 ve věci Zurek v. Polsko, stížnost č. 39650/18.

68 FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5. s. 404

69 Rozsudek NSS ČR ze dne 08. 12. 2021, č.j. 8 Azs 114/2021-46.

70 BOHÁČEK, L. Tři tváře vzájemné důvěry v unijním právu. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 1, s. 59.

71 EFRAT, A. Assessing mutual trust among EU members: evidence from the European Arrest Warrant. In *Journal of European Public Policy*, 2018, vol. 26, no. 5, p. 656-660.

Závěr

EZR měl sledovat účel přínosu k vymáhání práva, potírání zločinnosti a výkonu spravedlnosti. Vedle toho bylo očekávaným přínosem i odstranění administrativní strnulosti tradičních prostředků mezinárodní právní pomoci v trestních věcech, a tím zefektivnění a urychlení systému předávání osob v EU. Jaká byla aplikační reflexe EZR za dobu jeho zavedení? Stal se EZR skutečně efektivním nástrojem mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech? Původní impulz zaobírat se představenou problematikou vzešel z odborné polemiky nad tím, jestli si v současné době členské státy EU ještě stále důvěřují a mohou důvěřovat i do budoucna?⁷² Připustíme-li možnost (ne)žádoucího posílení ochrany práv a svobod, tak se musíme nutně ptát, čím by bylo vhodné vybalancovat koncept vzájemné důvěry, aby novelizovaný EZR plně a uspokojivě fungoval? Původně se zdálo, že zásada vzájemné důvěry se musí považovat za jediný a nevyhnutelný předpoklad funkcionality EZR⁷³, což je dle našeho názoru v dnešní době překonatelné. Eventuelně si lze představit, že možnou nedůvěru můžeme překlenout skrze vzájemné porozumění a přihlídnutí k individuální specifčnosti, dále skrze ochotnu a vstřícnost k vzájemné spolupráci a hledání pozitivních východisek a profunkčních řešení. Možná by nebylo od věci přiznat si, že zásada vzájemné „důvěry“ by se spíše měla označovat jako např. zásada vzájemné „tolerance“.

Nehledě na to, jak hodnotíme pozitivní právní stav, tak lze dojít k závěru, že princip vzájemné důvěry slouží jako nezbytné axiologické východisko vzájemné spolupráce členských států. Je možné polemizovat s názorem, že oslabení vzájemné důvěry představuje jeden z největších nedostatků celého mechanismu EZR.⁷⁴ Konečně, předpoklad „vysoké“ úrovně vzájemné důvěry, jak nám ukazuje SDEU, se jeví jako naprosto iluzorní.⁷⁵ Nesouhlasíme s názorem, že koncepce rámcového rozhodnutí o EZR byla od počátku nedostatečná a směřovala k nefunkčnosti.⁷⁶ Takové závěry bychom mohli učinit u každého legislativního předpisu, přičemž je třeba nezapomínat na to, že se mění doba a spolu s ní o celospolečenské potřeby a požadavky.⁷⁷ V době přijetí rámcového rozhodnutí o EZR a jeho zavedení jako nástroje předávání osoby

72 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkáací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1176.

73 KLIMEK, L. Genéza európskeho zatýkacieho rozkazu a proces jeho implementácie v Slovenskej republike. *Právny obzor*, 94, 2011, č. 5, s. 466.

74 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkáací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1180.

75 SAKOWICZ, A. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, p. 19.

76 VIKARSKÁ, Z. - DRÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkáací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1194.

77 V době po zavedení mechanismu EZR bylo například vysloveno, že vzhledem k tehdy omezenému množství judikatury je zapotřebí vykládat důvody k odmítnutí vykonání EZR restriktivně. Takový názor zastal tehdejší generální advokát P. C. Villalón ve svém stanovisku ze dne 06. 07. 2010 ve věci C-306/09 I.B. v. Conseil des ministres, bod 29.

v EU byla situace diametrálně odlišná od té dnešní, a to i včetně nároků na ochranu základních práv a svobod. Vzájemná důvěra totiž není permanentní.⁷⁸ V současnosti už platí, že vymezení důvodů k odmítnutí vykonání EZR je velmi omezené, když nereflktuje rozdílnost úrovní ochrany lidských práv a svobod, která je i v EU stále přítomna. Na druhou stranu nezbyvá než souhlasit s tím, že idea vzájemné důvěry je ze strany EU, resp. SDEU, prezentována až příliš sebevědomě až utopisticky, přičemž na tento nedostatek poukazovala odborná veřejnost už dříve.⁷⁹ Terminologicky nesmíme zapomínat, že se jedná o „vzájemnou“, kdy prvek vzájemnosti musí skýtat vždy min. dvě strany, protože není možné, aby jeden věřil, zatímco druhý bude pochybovat. *Per analogiam* se státy mají chovat jako blízcí partneři či manželé, jejichž svazek je rovněž vystavěn na vzájemné důvěře a nikoliv na pouhé povinnosti. Nezbyvá než si přiznat, že v důsledku uložení a plnění povinnosti nejspíše skutečná důvěra nenastane.⁸⁰

Některé zdroje přisuzují obrat SDEU určité krizi principů právního státu ve vybraných státech EU, především v Polsku či Maďarsku, kterou spatřovaly jako vysoce potencionální k narušení dosavadního fungování justiční spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy.⁸¹ Shodně s takovým přesvědčením se potom zachoval nizozemský soud v roce 2021, který přijal rezulitní řešení toho, že už nevyhoví žádnému EZR pocházejícího z Polska, což odůvodnil destrukcí polského soudního systému.⁸² Tento nizozemský postoj byl samozřejmě v přímém rozporu se závěry SDEU, když se jednalo o důkaz nedůvěry v polský justiční systém.⁸³ SDEU argumentoval tím, že ani riziko systémového porušování práva na spravedlivý proces nemůže ospravedlnit plošné přerušování předávání na základě EZR.⁸⁴ Lze se ztotožnit s názory, že členské státy přistoupily k důslednějšimu hodnocení a zvažování principů právního státu a ochrany lidských práv při předávání osob v jednotlivých

78 SAKOWICZ, A. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, p. 25.

79 KLIMEK, L. Vzájomná dôvera ako princíp konania o európskom zatýkacom rozkaze: kritická rozprava. In *Princípy a zásady v trestnom práve. The Collection of Contributions of the International Scientific Conference of „Principles and Rules of Criminal Law“*. Košice: UPJŠ, 2014, s. 185-186.

80 Vzájemná unijní kooperace přitom může probíhat nehladě na důvěryhodnost jednotlivých aktérů a (ne)panující důvěru mezi nimi. Budeme-li vnímat vzájemnou důvěru jako právní povinnost vážící se k dodržování unijního práva, pak totiž není relevantní zabývat se otázkou zkoumání existence faktické důvěry.

81 JAROLÍM, J. Evropský zatýkáci rozkaz v kontextu polské justiční krize. In *Právní rozhledy*, 2021, č. 10, s. 369-372.

82 Rozsudek Rechtbank Amsterdam ze dne 10. 02. 2021, sp. zn. RK 20/771 13/751021-20.

83 MARTUFI, A. - GIGENDACK, D. Exploring mutual trust through the lens of an executing judicial authority: The practice of the Court of Amsterdam in EAW proceedings. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, no. 3, p. 294.

84 ŠLOSARČÍK, I. Eurozatykač, polská soudní reforma a narušení důvěry mezi unijními státy. In *Jurisprudence*, 2018, č. 6, s. 41.

případech mnohem zodpovědněji, aniž by jen slepě spoléhaly na vzájemnou důvěru.⁸⁵ Individuální posuzování rizik porušování lidských práv a svobod *ad causa* je však žádoucí a zcela legitimní i eurokonformní. Samozřejmě se tím může zdát, že se důvěra mezi členskými státy oslabuje, resp. nedůvěra prohlubuje. Je-li tato teze pravdivá, pak se mohou důsledky takové skutečnosti odrazit i v jiných sektorech justiční spolupráce v trestních věcech jako např. při vyšetřování trestné činnosti nebo při samotném výkonu trestu odnětí svobody. Jde-li o EZR, tak efektivní předávání osob mezi členskými státy jednoznačně vyžaduje vzájemnou důvěru v jejich justiční systémy. Vzájemná důvěra byla, je a musí být v EU založena na sdílených hodnotách všech členských států, a to svobodě, demokracii, principech *rule of law* a respektování základních práv a svobod.

Literatura:

- APAP, J. - CARRERA, S. 2004. *European Arrest Warrant: A Good Testing Ground for Mutual Recognition in the Enlarged EU?* Brussels: Centre for European Policy Studies, 2004, Policy Briefs No. 46, 23 p.
- BOHÁČEK, L. 2022. Tři tváře vzájemné důvěry v unijním právu. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 1, s. 49-63. ISSN 0231-6625.
- EFRAT, A. 2018. Assessing mutual trust among EU members: evidence from the European Arrest Warrant. In *Journal of European Public Policy*, 2018, vol. 26, no. 5, pp. 656-675. ISSN 1466-4429 (online).
- FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. 2015. Praxe evropského zatýkacího rozkazu: můžeme si v Evropě věřit? In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 5. str. 394-407. ISSN 0231-6625.
- FILANOVÁ, S. - PROVAZNÍK, J. 2015. Evropský zatýkací rozkaz: „Nedotknutelná dvaatřicítka“ aneb fide, sed cui fidas, vide. In *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015. Ročník 154. Číslo 9. str. 720-749. ISSN 0231-6625.
- JAROLÍM, J. 2021. Evropský zatýkací rozkaz v kontextu polské justiční krize. In *Právní rozhledy*, 2021, č. 10, s. 367-374. ISSN 1210-6410.
- KLIMEK, L. 2012. Důvody pre nevykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu. In *Justičná revue*, 64, 2012, č. 1, s. 127-144. ISSN 1335-6461.
- KLIMEK, L. 2015. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, 365 p. ISBN 978-3-319-07337-8.
- KLIMEK, L. et al. 2019. *Európsky zatýkací rozkaz v teórii a praxi*. Brno: Tribun EU, 2019, 1016 s. ISBN 978-80-263-1479-0.
- KLIMEK, L. 2011. Genéza európskeho zatýkacieho rozkazu a proces jeho implementácie v Slovenskej republike. *Právny obzor*, 94, 2011, č. 5, s. 462-482. ISSN 0032-6984.
- KLIMEK, L. 2012. Možno pochybovať o vzájomnom uznávaní justičných rozhodnutí v trestných veciach? In *Justičná revue*, 2012, roč. 64, č. 11, s. 1360-1379. ISSN 1335-6461.
- KLIMEK, L. 2014. Vzájomná dôvera ako princíp konania o európskom

85 VIKARSKÁ, Z. - DŘÍNOVSKÁ, N. Evropský zatýkací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1194.

- zatýkacom rozkaze: kritická rozprava. In *Princípy a zásady v trestnom práve. The Collection of Contributions of the International Scientific Conference of „Principles and Rules of Criminal Law“*. Košice: UPJŠ, 2014. s. 182-187. ISBN 978-80-8152-223-9.
- KUBÍČEK, M. - POLÁK, P. 2014. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 1104 s. ISBN 978-80-7478-389-0.
 - MAIANI, F. - MIGLIORINI, S. 2020. One principle to rule them all? Anatomy of mutual trust in the law of the Area of Freedom, Security and Justice. In *Common Market Law Review*, 2020, vol. 57, no. 1, pp. 7-44. ISSN 0165-0750.
 - MARTUFI, A. - GIGENDACK, D. 2020. Exploring mutual trust through the lens of an executing judicial authority: The practice of the Court of Amsterdam in EAW proceedings. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, no. 3, pp. 282-298. ISSN 2032-2844 (2399-293X online).
 - SAKOWICZ, A. 2023. Erosion of the Principle of Mutual Recognition. European Arrest Warrant and the Principle of Mutual Recognition in the Light of the Recent CJEU Rulings. In *Review of European and Comparative Law*, 2023, Vol. 54, No. 3, pp. 11-50. ISSN 0860-8156.
 - SZABOVÁ, E. 2012. Európsky zatýkací rozkaz – hrozba pre ľudské práva? In *Státní zastupitelství*, 2012, roč. 10, č. 5, s. 15-23. ISSN 1214-3758.
 - ŠLOSARČÍK, I. 2018. Eurozatykač, polská soudní reforma a narušení důvěry mezi unijními státy. In *Jurisprudence*, 2018, č. 6, s. 37-43. ISSN 1802-3843.
 - TOMÁŠEK, M. 2023. European Arrest Warrant – Mutual Trust and Mistrust among EU Member States. In *The Lawyer Quarterly*, 2023, vol. 13, No. 2, pp. 131-142. ISSN 1805-840X.
 - VIKARSKÁ, Z. - DŘÍNOVSKÁ, N. 2022. Evropský zatýkací rozkaz ve stínu krize právního státu: dům postavený na písku. In *Právník*, 2022, roč. 161, č. 12, s. 1176-1195. ISSN 0231-6625.
 - WILLEMS, A. 2016. Mutual Trust as a Term of Art in EU Criminal Law: Revealing its Hybrid Character. In *European Journal of Legal Studies*, 2016, vol. 9, no. 1, pp. 211-249. ISSN 1973-2937.

Právní předpisy a jiné zdroje:

- Rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy.
- Rámcové rozhodnutí Rady 2009/299/SVV, kterým se mění rámcová rozhodnutí 2002/584/SVV, 2005/214/SVV, 2006/783/SVV, 2008/909/SVV a 2008/947/SVV a kterým se posilují procesní práva osob a podporuje uplatňování zásady vzájemného uznávání rozhodnutí na rozhodnutí vydaná v soudním jednání, kterého se dotýčná osoba nezúčastnila osobně.

Judikatura:

- Rozsudek ESD ze dne 17. 12. 1970 ve věci C-11/70 Internationale Handelsgesellschaft.
- Rozsudek SDES (dříve Soudní dvůr Evropských společenství) ze dne 11. 02. 2003 ve spojených věcech C-187/01 a C-385/01 Gözütok a Brügge.

-
- Rozsudek SDEU ze dne 30. 05. 2013 ve věci C-168/13 PPU Jeremy F. v. Premier ministre.
 - Rozsudek SDEU ze dne 05. 04. 2016, ve spojených věcech C-404/15 a C-659/15 Aranyosi a Căldăraru.
 - Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 2 BvR 424/17.
 - Rozsudek SDEU ze dne 06. 03. 2018 ve věci C-184/16 Slowakische Republic v. Achmea BV.
 - Rozhodnutí ESLP ze dne 15. 03. 2022 ve věci Grzęda v. Polsko, stížnost č. 43572/18.
 - Rozhodnutí ESLP ze dne 16. 06. 2022 ve věci Zurek v. Polsko, stížnost č. 39650/18.
 - Rozsudek SDEU ze dne 25. 07. 2018, ve věci C-216/18 PPU LM (Celmer).
 - Rozsudek SDEU ze dne 17. 12. 2020, ve spojených věcech C-354/20 PPU a C-412/20 PPU L a P.
 - Rozsudek Rechtbank Amsterdam ze dne 10. 02. 2021, sp. zn. RK 20/771 13/751021-20.
 - Rozsudek SDEU ze dne 16. 11. 2021, ve spojených věcech C-748/19 až C-754/19 Prokuratura Rejonowa.
 - Rozsudek NSS ČR ze dne 08. 12. 2021, č.j. 8 Azs 114/2021-46.
 - Rozsudek SDEU ze dne 22. 02. 2022, ve spojených věcech C-562/21 PPU a C-563/21 PPU X a Y.
 - Rozsudek SDEU ze dne 31. 01. 2023 ve věci C-158/21 Puig Gordi and Others.
 - Rozsudek SDEU ze dne 21. 12. 2023 ve věci C-261/22 GN.
 - Stanovisko generálního advokáta P. C. Villalóna ze dne 06. 07. 2010 ve věci C-306/09 I. B. v. Conseil des ministres.
 - Stanovisko generální advokátky T. Čapetové ze dne 13. 07. 2023 ve věci C-261/22 GN.

Summary: The European Arrest Warrant – Past, Presence and Future

The cornerstone of the European arrest warrant is the principle of mutual recognition, which is itself built on the presumption of mutual trust between EU member states. Until today, the European arrest warrant has become a firmly established procedural tool of the criminal law, which has greatly facilitated EU judicial cooperation in criminal matters. The legal basis is still based on the framework decision 2002/584/JHA on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member states. From the point of view of legal developments, but above all social and political realities, it is necessary to ask whether the European arrest warrant still meets the current standards and requirements, especially with regard to the increasing protection of human rights and freedoms in the EU. The contribution thus tries to provide an answer to the question of whether it is necessary or desirable to modernize (renovate) or reform the European arrest warrant.

JUDr. Mgr. Bc. Štěpán Kořínek
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky
a forenzných disciplín
Komenského 20,
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: sKorinek@seznam.cz; gmkorinek@gmail.com

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Štěpán Kořínek).

Zmluva o dielo v kontexte počítačového programu vytvoreného na objednávku

Silvia Kratochvilová*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.130-3.130-142>

Abstrakt:

KRATOCHVILOVÁ, Silvia: *Zmluva o dielo v kontexte počítačového programu vytvoreného na objednávku*. Príspevok sa zaoberá právnou úpravou diela na objednávku podľa Autorského zákona a to v súvislosti s vytváraním počítačového programu autormi. Predmetom analýzy sú príslušné ustanovenia Autorského zákona s poukazom na poznámku pod čiarou, ktorá odkazuje na všeobecné ustanovenia zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka. Predmetom skúmania je najmä otázka, či objednávateľ (podnikateľ konajúci v rámci svojej podnikateľskej činnosti), ktorým má záujem o vývoj počítačového programu musí uzatvoriť s autorom - programátorom (spravidla vykonávajúcim činnosť nie len na základe Autorského zákona, ale aj na základe Živnostenského zákona) zmluvu o dielo podľa Občianskeho zákona, aby sa vytvorené dielo, t.j. počítačový program považoval za dielo na objednávku a objednávateľ tak nadobudol právo priameho výkonu majetkových práv k počítačovému programu (s fikciou udeleného súhlasu so zásahom do osobnostných práv autora) alebo rovnaký rozsah práv je možné nadobudnúť objednávateľom aj na základe zmluvy o dielo uzatvorenej s programátorom podľa Obchodného zákonníka.

Kľúčové slová:

Dielo na objednávku, počítačový program, autorské právo, zmluva o dielo

Contract for Work in the Context of a Computer Program Created as Work for Hire

Abstract:

KRATOCHVILOVÁ, Silvia: *Contract for Work in the Context of a Computer Program Created as Work for Hire*. The paper deals with the legal regulation of a work for hire according to the Copyright Act, in connection with the creation of a computer program by the authors. The subject of the analysis are the relevant provisions of the Copyright Act with reference to the footnote that refers to the general provisions of the contract for work according to the Civil Code. The subject of investigation is mainly the question of whether the customer (entrepreneur acting within his business activity), who is interested in the development of a computer program, must conclude a contract with the author-programmer (as a rule, performing activities not only on the basis of the Copyright Act, but also on the basis of the Trade License Act) for a work according to the Civil Code, so that the created work, i.e. the computer program

* JUDr. Silvia Kratochvilová, Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, externá doktorandka

is considered to be a work for hire and the customer thus acquired the right to directly exercise the property rights to the computer program (with the fiction of consent granted to interfere with the personal rights of the author) or the same range of rights can also be acquired by the customer on the basis of a contract for concluded with the programmer in accordance with the Commercial Code.

Key words:

work for hire, computer program, copyright, contract for work

Úvod

V súčasnej dobe má otázka postavenia objednávateľa pri vývoji počítačového programu svoje opodstatnenie, keďže s rozvojom startupov a umelej inteligencie aj na Slovensku sa častokrát v praxi stretávame so zazmluvnením fyzických osôb (programátorov) na výkon činností súvisiacich s vývojom počítačového programu, ale aj jeho následnou implementáciou, servisom a údržbou. Z pohľadu objednávateľa ide častokrát o nemalé finančné prostriedky vynaložené na programátorov, preto jednoznačná právna úprava a ochrana práv je z pohľadu objednávateľa nesmierne dôležitá.

V praxi sa pri vytváraní počítačového programu najčastejšie stretávame so zmluvou o dielo kombinovanou so zmluvou o poskytovaní služieb, prípadne s licenčnou zmluvou.¹ Subjektmi týchto zmlúv sú spravidla (i) autor, ktorým je programátor – fyzická osoba a (ii) objednávateľ – podnikateľ konajúci v rámci svojej podnikateľskej činnosti, ktorý si objedná vytvorenie počítačového programu. Vzhľadom na nemalé finančné prostriedky investované objednávateľom do vytvorenia počítačového programu je zrejmé, že objednávateľ sa z tohto zmluvného vzťahu snaží získať pre seba čo možno najviac práv k počítačovému programu a ochrániť tak svoju investíciu.

Súčasný právny stav, ktorý je analyzovaný v príspevku nižšie, však nedáva jednoznačnú odpoveď na otázku, za akých podmienok nadobudne objednávateľ priamy výkon majetkových práv k počítačovému programu (s fikciou udeleného súhlasu so zásahom do osobnostných práv autora) a teda najširší rozsah práv k počítačovému programu (dokonca rozsah práv širší ako zamestnávateľ v prípade zamestnaneckého diela)² a to bez nutnosti uzatvárať licenčnú zmluvu. Predmetom tohto príspevku je analýza aktuálneho právneho stavu a právnej úpravy diela na objednávku a dostupnej literatúry, pričom skúmaná bude otázka, či právo priameho výkonu majetkových práv nadobudne objednávateľ výlučne, ak je dielo na objednávku vytvorené na základe zmluvy o dielo uzatvorenej s programátorom podľa Občianskeho zákonníka alebo rovnaký rozsah práv je možné nadobudnúť objednávateľom aj na základe zmluvy o dielo uzatvorenej s programátorom podľa Obchodného zákonníka.

1 V zmluvnej praxi sa takáto zmluva spravidla nazýva zmluva o vývoji a implementácii softvéru. Pre účely tohto príspevku bude v texte použitý zákonný pojem počítačový program bez zohľadnenia rozdielov medzi softvérom a počítačovým programom, hoci tieto rozdiely by mohli prispieť k argumentácii podporujúcej závery tohto príspevku.

2 § 91 ods. 4 (za bodkočiarkou) Autorského zákona

1. Základný právny rámec

Základný právny rámec, ktorý reguluje vytvorenie diela na objednávku a teda zmluvný vzťah medzi objednávateľom počítačového programu a autorom počítačového programu je upravený v § 91 Autorského zákona.³ Ustanovenia § 91 Autorského zákona týkajúce sa diela na objednávku sú zaradené v ôsmej hlave druhej časti Autorského zákona, upravujúcej osobitné režimy tvorby (kde okrem diela na objednávku môžeme zahrnúť aj zamestnanecké dielo, spoločné dielo a školské dielo). Podľa § 91 ods. 1 Autorského zákona, „... *dielo na objednávku je dielo vytvorené autorom na základe zmluvy o dielo*²⁹⁾. *Ak autor vytvoril dielo na objednávku, platí, že udelil súhlas na jeho použitie na účel vyplývajúci zo zmluvy, ak nie je dohodnuté inak. Objednávateľ je oprávnený použiť toto dielo na iný účel len so súhlasom autora, ak tento zákon neustanovuje inak.*“ Uvedená poznámka pod čiarou č. 29 odkazuje na § 631 až 643 Občianskeho zákonníka v znení zákona č. 509/1991 Zb.

V nadväznosti na § 91 ods. 1 Autorského zákona je v § 91 ods. 4 upravená tzv. výnimka z fikcie súhlasu podľa druhej vety § 91 ods. 1 Autorského zákona, ktorá je v kontexte vytvárania počítačových programov nesmierne dôležitá. Zákonodarca v súvislosti s počítačovým programom⁴ v ustanovení § 91 ods. 4 Autorského zákona uvádza, že keď je „*celkom alebo sčasti vytvorený na objednávku, vzťahujú sa na neho ustanovenia o zamestnaneckom diele*“ (objednávateľ sa v tomto prípade považuje za zamestnávateľa a ustanovenie § 90 ods. 9 Autorského zákona sa nepoužije). V prípade počítačového programu vytvoreného v režime diela na objednávku podľa prvej vety § 91 ods. 1 Autorského zákona tak ide o výnimku z režimu predpokladaného § 91 ods. 1 a 2 Autorského zákona, a ak nie je dohodnuté inak neuplatní sa zákonná fikcia podľa druhej vety § 91 ods. 1 Autorského zákona, podľa ktorej autor diela na objednávku udelil súhlas na jeho použitie na účel vyplývajúci zo zmluvy. Zákonodarca objednávateľovi priznáva k takto vytvorenému počítačovému programu podstatne širší rozsah práva ako objednávateľovi iného diela a jeho postavenie je obdobné, dokonca silnejšie, ako postavenie zamestnávateľa vo vzťahu k zamestnaneckému dielu.⁵ Objednávateľ, ktorý sa považuje za zamestnávateľa má voči autorovi silnejšie postavenie, keďže je oprávnený priamo zo zákona vykonávať majetkové práva k dielu, t.j. počítačovému programu a zákonná fikcia súhlasu podľa § 90 ods. 6 Autorského zákona mu umožňuje zasahovať aj do osobnostných práv autora. Objednávateľ, ktorý nemá postavenie zamestnávateľa⁶ má zo zákona

3 Zákon č. 185/2015 Z.z. Autorský zákon, v znení neskorších predpisov

4 Rovnako aj v súvislosti s databázou a kartografickým dielom, avšak v ďalšom texte bude z dôvodu zjednodušenia uvádzaný iba počítačový program.

5 Podľa ustanovenia § 91 ods. 4 Autorského zákona sa v prípade počítačového programu na objednávku nepoužije § 90 ods. 9 Autorského zákona, a teda autor nemá právo požadovať, aby mu objednávateľ udelil za obvyklých podmienok licenciu na použitie diela, ak objednávateľ nevykonáva majetkové práva k dielu vôbec alebo ich vykonáva nedostatočne.

6 Situácia môže nastať napríklad ak (i) dielo nie je počítačový program, databáza podľa § 131 Autorského zákona a kartografické dielo alebo (ii) počítačový program, databáza podľa § 131 Autorského zákona a kartografické dielo neboli vytvorené v režime spĺňajúcom legálnu definíciu diela na objednávku podľa § 91 ods. 1 Autorského zákona.

právo iba na použitie diela na účel vyplývajúci zo zmluvy, ak nie je dohodnuté inak. Z uvedeného je zrejmé, že za účelom ochrany investícií objednávateľa a jeho ekonomických záujmov je najvýhodnejšie pre objednávateľa vytvorenie počítačového programu programátorom – autorom tak, aby zmluvný vzťah napĺňal legálnu definíciu diela na objednávku podľa § 91 ods. 1 prvá veta Autorského zákona.

Legálna definícia diela na objednávku je v zásade jednoduchá, problematická sa však v prípade § 91 ods. 1 Autorského zákona javí poznámka pod čiarou, ktorá explicitne uvádza v súvislosti so zmluvou o dielo (iba) odkaz na § 631 až 643 Občianskeho zákonníka. Autorský zákon tak pri definovaní diela na objednávku odkazuje výlučne na všeobecné ustanovenia zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka ako (jediného) zmluvného základu pre vytvorenie diela na objednávku. Dielo v autorskoprávnom zmysle, teda aj počítačový program je však možné vyhotoviť aj na základe zmluvy o dielo uzatvorenej podľa Obchodného zákonníka (§ 536 a nasl. Obchodného zákonníka).

Uvedené rozlišovanie zmluvného základu podľa Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka vedie k nejednoznačnosti a právnej neistote pri určovaní režimu práv objednávateľa vo vzťahu k počítačovému programu a to najmä v kontexte výnimky z fikcie zákonného súhlasu uvedenej v § 91 ods. 4 Autorského zákona. Predmetom ďalšej časti príspevku preto bude analýza, či legálnej definícii diela na objednávku vyhovie aj zmluva o dielo podľa Obchodného zákonníka, prípade či ňou môže byť výlučne zmluva o dielo podľa Občianskeho zákonníka. V závislosti od toho, aký výklad § 91 ods. 1 Autorského zákona prijmeme môže byť režim výkonu práv k počítačovému programu zásadne odlišný.⁷

1.1 Dôvodová správa a poznámka pod čiarou

Pri analýze zákonnej definície diela na objednávku je potrebné v prvom rade vychádzať z dôvodovej správy, keďže sa po nej siaha, ak znenie ustanovenia právneho predpisu nie je príliš zrejmé, a to za účelom náležitého zdôvodnenia, vysvetlenia, pochopenia zmyslu a účelu príslušného ustanovenia.⁸

Dôvodová správa k Autorskému zákonu ako základný dokument vysvetľujúci dôvody (novej) právnej úpravy uvádza, že ustanovenie § 91 ods. 1 Autorského zákona upravuje jeden z osobitných režimov tvorby autorského diela, a to dielo vytvorené na objednávku na základe zmluvy o dielo uzatvorenej podľa ustanovení Občianskeho zákonníka. Hoci je dôvodová správa dôležitá pre vysvetlenie podstaty a zmyslu jednotlivých ustanovení,⁹ pokiaľ sú nejednoznačné a umožňujú viaceré výklady, je potrebné zdôrazniť, že nie je právne záväzná a nemôže sa do nej preberať text jednotlivých navrhovaných ustanovení.

Rovnako, podľa Legislatívnych pravidiel vlády, z ktorých je potrebné vychádzať¹⁰ pri analýze poznámky pod čiarou č. 29, nie sú poznámky pod čiarou

7 ADAMOVÁ, Z. - HAZUCHA, B. § 91 [Dielo na objednávku] *Autorský zákon*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 708.

8 Dôvodová správa č. 400/2015 Ds, Vládny návrh zákona o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 7 ods. 2

9 *Ibid.*

10 Ide o vládny návrh Autorského zákona, parlamentná tlač č. 1496, 17.4.2015

súčasťou právneho textu a majú iba informatívnu povahu.¹¹ Podľa bodu 23.8 Legislatívnych pravidiel vlády, ak sa v poznámke pod čiarou uvádza demonštratívny výpočet právnych predpisov, poznámka sa začína slovom „Napríklad“ a citácie právnych predpisov sa uvádzajú za sebou, oddeľujú sa čiarkou a bodka sa kladie až na koniec poslednej citácie. Z uvedeného je možné dovodiť, že v prípade, ak by išlo iba o demonštratívny výpočet, mala byť poznámka pod čiarou č. 29 uvedená slovom „Napríklad“ (ako je to v prípade poznámky pod čiarou č. 30). Z textu poznámky pod čiarou by sa tak mohlo javiť, že ide o taxatívny výpočet právnych predpisov v zmysle bodu 23.7 Legislatívnych pravidiel vlády, avšak podľa Legislatívnych pravidiel vlády tento výpočet nemá normatívnu, ale iba informatívnu povahu. Obdobnou otázkou sa nedávno zaoberal vo svojom rozhodnutí aj Najvyšší správny súd SR,¹² pričom uviedol, že „... poznámka pod čiarou nemá normatívnu povahu čo znamená, že neobsahuje pravidlo správania vzťahujúce sa na skupinu prípadov rovnakého druhu a neurčitého počtu adresátov, ale práve naopak, taxatívnym alebo demonštratívnym spôsobom odkazuje na iné právne predpisy, ktoré sa aplikujú spolu s právnym predpisom, v ktorom sa poznámka pod čiarou nachádza. Poznámky pod čiarou nemajú normatívny charakter, a nie sú teda záväznou súčasťou pravidla správania sa, ale len legislatívnou pomôckou ...“ Následne uviedol, že skutočnosť, že nejaký zákon nie je uvedený v poznámke pod čiarou je „irrelevantná, pretože táto poznámka na rozdiel od vlastnej dikcie príslušných ustanovení nemá normatívnu povahu a pokiaľ sú splnené podmienky definované v príslušnom zákonom ustanovení, nie je tu žiaden dôvod neaplikovať predpis, ktorý nie je v poznámke pod čiarou uvedený. Rovnako ani povaha, resp. účel sledovaný právnou úpravou uvedenou demonštratívnym spôsobom v poznámke pod čiarou nemôže bez ďalšieho vylučovať aplikáciu právneho predpisu (sledujúceho iný účel), na ktorý sa v poznámke pod čiarou výslovne neodkazuje.“

Berúc do úvahy recentnú judikatúru Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky, autorka článku sa prikláňa k záveru, že vzhľadom na charakter poznámky pod čiarou je tento odkaz potrebné chápať výlučne ako informatívny a pojem „zmluva o dielo“ použitý v § 91 ods. 1, prvá veta Autorského zákona je potrebné chápať ako akúkoľvek zmluvu o dielo, či už uzavretú podľa Občianskeho zákonníka alebo Obchodného zákonníka, prípadne inú zmluvu majúcu podstatné náležitosti zmluvy o dielo avšak nazvanú inak (napr. zmluva o vývoji softvéru), uzatvorenú či už písomne alebo ústne.¹³ V odbornej literatúre sa taktiež uvádza, že pre posúdenie, či ide o počítačový program na objednávku sú dôležité len dve skutočnosti, a to (i) kto je na strane zhotoviteľa počítačového programu (musí to byť fyzická osoba) a (ii) nakoľko je počítačový program pri uzatvorení zmluvy už hotový (ide o diferenciačný znak medzi kúpnu zmluvou a zmluvou o dielo).¹⁴

11 Bod 23.1 Prílohy č 1 Legislatívnych pravidiel vlády Slovenskej republiky

12 Rozsudok Najvyššieho správneho súdu SR, sp. zn.: 5Sfk/5/2021 z 31. mája 2022

13 JANSÁ, L. - OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 2. vydanie. Brno : Computer Press, 2014. s. 114

14 *Ibid.*, s. 114 a 115

K rovnakému záveru dospela aj autorka komentára k Autorskému zákonu,¹⁵ ktorá nevyklučuje, že za zmluvu o dielo v zmysle § 91 ods. 1, prvá veta Autorského zákona je možné považovať aj zmluvu o dielo uzatvorenú podľa Obchodného zákonníka a to berúc do úvahy informatívny charakter poznámky pod čiarou. Podľa uvedeného komentára, „*nie je vylúčené ani uzavretie inominátnej zmluvy, prípadne zmluvy zmiešanej (napr. zmluvy o dielo s licenčnou zmluvou).*“¹⁶

Pre úplnosť je potrebné uviesť aj záver, ku ktorému dospeli iní autori,¹⁷ podľa ktorých „*režim podľa § 91 Autorského zákona je možné vnímať ako osobitný režim vzťahujúci sa na všetky diela vytvorené na základe zmluvy o dielo, či už bola uzatvorená na základe Občianskeho alebo Obchodného zákonníka.*“ Uvedená interpretácia vychádza podľa autorov okrem iného z informatívneho charakteru dôvodovej správy aj poznámky pod čiarou, avšak podľa autorov nie je v súlade s teleologickým ani systematickým výkladom. Podľa autorov sa „*ako správny najviac javí výklad, podľa ktorého sa režim podľa tohto paragrafu bude vzťahovať len na zmluvy o dielo uzavreté podľa ustanovení Občianskeho zákonníka, a to aj napriek tomu, že v takom prípade nebude naplnená pôvodná idea zjednotenia občianskoprávnej a obchodnoprávnej úpravy v oblasti režimu diel na objednávku.*“¹⁸

1.2 Prílišný formalizmus

Predmetnú právnu normu obsiahnutú v § 91 ods. 1 Autorského zákona je napokon potrebné vykladať konformne s nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky¹⁹ tak, aby nedochádzalo k porušovaniu práva na zmluvnú slobodu. Podľa názoru autorky tohto článku, analogicky²⁰ je potrebné konštatovať, že Autorský zákon nechráni len (autorské) práva autora, ale garantuje i práva ostatných subjektov, ktoré sa dostávajú do (zmluvných) vzťahov s autorom, ako je napr. objednávateľ, medzi ktoré rozhodne patri zmluvná sloboda.²¹ Výklad predmetnej normy preto nemôže byť prísne formálny (alebo skôr formalistický), keďže by poprel právo zmluvnej slobody autora a objednávateľa, zahrňujúce možnosť zmluvných strán dobrovoľne podriaďiť svoj zmluvný vzťah Obchodnému zákonníku (a navyše by diskvalifikoval určité zmluvné vzťahy, ktoré obligatórne spadajú pod Obchodný zákonník). V súlade s vyššie uvedeným by bol podľa názoru autorky výklad ustanovenia § 91 ods. 1, prvá veta Autorského zákona všeobecným súdom vylučujúci zmluvu o dielo podľa

15 LAZÍKOVÁ, J. *Autorský zákon. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, ASPI

16 *Ibid.*

17 ADAMOVÁ, Z. - HAZUCHA, B. § 91 [Dielo na objednávku] *Autorský zákon*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 709.

18 *Ibid.*, s. 710.

19 I. ÚS 255/2010 a I. ÚS 155/2017

20 Nález Ústavného súdu SR I. ÚS 155/2017 v tejto súvislosti obdobne konštatuje v súvislosti so Zákonníkom práce

21 Cieľom koncepcie nového autorského zákona je moderný a flexibilný právny predpis, ktorý zabezpečí autorom a iným nositeľom práv efektívnejší výkon ich práv v rámci stanovených európskym a medzinárodným právom. (Dôvodová správa č. 185/2015 Ds, Vládny návrh Autorského zákona).

Obchodného zákonníka príliš formálny (ak nie priam formalistický) a nebol by preto ústavne konformný.²²

2. Právne postavenie programátora

Jedným z najdôležitejších argumentov v prospech nevyhnutnosti akceptovať aj zmluvy o dielo uzatvorenej podľa Obchodného zákonníka ako právneho titulu, na základe ktorého vznikne dielo na objednávku podľa Autorského zákona je špecifické postavenie osoby autora – programátora. V praxi sa častokrát stretávame s autormi – programátormi, ktorí okrem slobodného podnikania podľa autorského zákona, prevádzkujú aj živnosť (spravidla má táto živnosť názov počítačové služby a služby súvisiace s počítačovým spracovaním údajov). Takíto programátori sú potom považovaní za podnikateľa podľa Obchodného zákonníka a ich záväzkový vzťah s objednávateľom (typicky podnikateľom podľa Obchodného zákonníka) týkajúci sa ich podnikateľskej činnosti je obligatórne podriadený Obchodnému zákonníku.²³

V prvom rade je potrebné uviesť, že na výkon činnosti autora – programátora podľa Autorského zákona neexistuje žiadne všeobecné, príp. osobitné oprávnenie a autori – programátori, ktorí vykonávajú výlučne autorskú činnosť (a nie činnosť regulovanú Živnostenským zákonom²⁴) nespádajú pod legálnu definíciu podnikateľa podľa Obchodného zákonníka.

Na druhej strane, Živnostenský zákon definuje živnosť najmä ako *sústavnú činnosť prevádzkovanú samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť, za účelom dosiahnutia zisku*, pričom následne uvádza pomerne rozsiahly výpočet výnimiek. Podľa § 3 ods. 1 písm. b) Živnostenského zákona sa za živnosť nepovažuje *využívanie výsledkov duševnej tvorivej činnosti chránených osobitnými zákonmi ich pôvodcami vrátane vydávania, rozmnožovania a rozširovania literárnych a iných diel na vlastné náklady*. Indikatívny nezáväzný zoznam²⁵ odporúčaných označení najčastejšie používaných voľných živností a ich obsahové vymedzenie okrem iného obsahuje pod poradovým číslom 40. živnosť s názvom „Počítačové služby a služby súvisiace s počítačovým spracovaním údajov“, ktorá podľa nezáväzného zoznamu zahŕňa, okrem iného, (i) poradenstvo v oblasti bezpečnosti informačných systémov (antivír, zálohovanie, prístup), (ii) služby pri údržbe systémov softvéru

22 Nález Ústavného súdu SR I. ÚS 155/2017: *“všeobecným súdom nemožno tolerovať pri interpretácii zákonných ustanovení prílišný formalistický postup, ktorý vedie k zjavnej nespravodlivosti. Všeobecný súd nie je absolútne viazaný doslovným znením zákona, ale môže a musí sa od neho odchyliť, ak to vyžaduje účel zákona, história jeho vzniku, systematická súvislosť alebo niektorý z ústavnoprávnych princípov. Pri výklade a aplikácii právnych predpisov teda nemožno opomínať ich účel a zmysel, ktorý nie je vyjadrený len v slovách a vetách toho-ktorého zákonného predpisu, ale i v základných princípoch právneho štátu.”*

23 Podľa § 261 ods. 1 Obchodného zákonníka upravuje tretia časť Obchodného zákonníka záväzkové vzťahy medzi podnikateľmi, ak pri ich vzniku je zrejmé s prihliadnutím na všetky okolnosti, že sa týkajú ich podnikateľskej činnosti.

24 Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), v snení neskorších predpisov

25 Aktualizovaný k februáru 2023

(napr. poskytovanie pomoci s cieľom udržať softvér v optimálnom funkčnom stave, poskytovanie odborných služieb súvisiacich s počítačom – obnova systému po havárii), (iii) softvérové poradenstvo a dodávka softvéru (napr. aj poradenstvo v oblasti informačných systémov týkajúce sa programového vybavenia, poskytovanie softvéru – predaj hotových programov na základe zmluvy s autorom).²⁶ Je potrebné zdôrazniť, že tento zoznam odporúčaných označení najčastejšie používaných živností a ich obsahové vymedzenie sú len indikatívne, a hoci explicitne neuvádzajú tvorbu a vytváranie počítačových programov, voľnou živnosťou je každá činnosť, ktorá napĺňa pojmové znaky živnosti podľa § 2 Živnostenského zákona (hoci sa v Prílohách 1 a 2 nenachádza).²⁷

Problematickou sa preto javí odpoveď na otázku, či poskytovanie služieb vývoja, t.j. vytváranie počítačového programu autorom – programátorom spadá pod živnosť ako ju definuje živnostenský zákon, príp. či je potrebné ju subsumovať pod výnimku podľa § 3 ods. 1 písm. b) Živnostenského zákona a je vykonávaná v rámci slobodného podnikania podľa Autorského zákona²⁸.

Autorka článku sa prikláňa k názoru,²⁹ že pod zákonnú výnimku „využívanie výsledkov duševnej tvorivej činnosti“ autora by malo byť zahrnuté iba „*racionálne vykonávanie majetkových autorských práv autorom*“³⁰ a teda použitie diela autorom a udelenie súhlasu autorom na použitie diela treťou osobou. Samotná tvorba a vytváranie autorských diel podľa pokynov objednávateľa by však podľa autorky už nemala spadať pod pojem „využívanie výsledkov“ a teda ani by nemala byť explicitne vyňatá ustanovením § 3 ods. 1 písm. b) Živnostenského zákona z definície živnosti.

26 Pre úplnosť je potrebné uviesť, že tento indikatívny zoznam odporúčaných označení najčastejšie používaných činností ešte v roku 2022 obsahoval živnosť s názvom „Počítačové programovanie, poradenstvo a súvisiace služby“, ktorá podľa popisu indikovala, že by mala zahŕňať aj počítačové programovanie, hoci obsahové vymedzenie paradoxne neuvádzalo tvorbu počítačových programov.

27 HLOBÍKOVÁ, D. Autor ako podnikateľ. *Súkromné právo*, 2018, č. 1, „*Naznačuje to, že počítačový programátor na rozdiel napríklad od svadobného fotografa nemôže svoju činnosť vykonávať ako živnostník. I v praxi sa stretávame s tým, že okresné úrady - odbory živnostenského podnikania (ďalej len "živnostenské úrady") nevydávajú osvedčenie o živnostenskom oprávnení na činnosť počítačového programátora s odôvodnením, že jeho činnosť je regulovaná Autorským zákonom.*“

28 Problematika je o to zložitejšia, že počítačový program (ako súbor príkazov a inštrukcií vyjadrených v akejkolvek forme použitých priamo alebo nepriamo v počítači alebo v podobnom technickom zariadení) je chránený podľa Autorského zákona, iba ak je výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora. Ako uvádza Lazíková v komentári k Autorskému zákonu „*predmetom právnej ochrany je len vyjadrenie myšlienok a zásad, na ktorých je založená logika, algoritmus a programovací jazyk, ale nie samotné myšlienky, zásady, princípy a algoritmy počítačového programu vrátane tých, ktoré sú podkladom jeho rozhrania (samotné užívateľské rozhranie nie je súčasťou počítačového programu, môže však byť predmetom autorského práva, ak splňa znaky diela; pozri aj vec C-393/09).*“ Nie každá činnosť programátora tak bude môcť byť považovaná za slobodné podnikanie podľa Autorského zákona a jej výkon bez príslušného povolenia (napr. živnosti) môže byť považovaný za neoprávnené podnikanie.

29 HLOBÍKOVÁ, D. Autor ako podnikateľ. *Súkromné právo*, 2018, č. 1

30 *Ibid.*

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že osoba autora – programátora má špeciálne zložité postavenie v právnom systéme, kedy činnosť tvorby a vytvárania nie je explicitne vyňatá zo živnosti, avšak s takou činnosťou ako živnosťou vyslovene nepočíta ani Ministerstvo vnútra SR, resp. živnostenské úrady. Podľa dostupných informácií ani živnostenské úrady nevydávajú živnosť na tvorbu počítačových programov.³¹ Krucially pre postavenie autora – programátora je preto určenie, či využívanie výsledkov tvorivej činnosti zahŕňa i tvorbu diel na objednávku autorom – programátorom, a teda či ide o podnikateľa podľa Obchodného zákonníka alebo nie. Pokiaľ by vyššie uvedená výnimka zo živností nezahŕňala tvorbu diel na objednávku, záväzkový vzťah týkajúci sa podnikateľskej činnosti autora – programátora (fyzickej osoby) a objednávateľa (v praxi najčastejšie podnikateľa podľa Obchodného zákonníka) by bol obligatórne podriadený Obchodnému zákonníku, keďže by išlo o tzv. relatívny obchod.³² V takomto prípade by zmluva o dielo musela byť obligatórne uzatvorená podľa Obchodného zákonníka.

Je potrebné zdôrazniť, že v praxi sa najčastejšie stretávame práve s autormi – programátormi, ktorí okrem podnikania v zmysle autorského zákona prevádzkujú aj živnosť zahŕňajúcu počítačové služby a to z dôvodu, že samotný vývoj počítačového programu, ktorý napĺňa legálnu definíciu podľa Autorského zákona tvorí iba časť činností, resp. služieb poskytovaných programátorom, a je spravidla doplnený o implementáciu počítačového programu, jeho servis a údržbu, pričom tieto služby nezriedka bývajú zahrnuté v jednej zmluve, typicky zmluve o dielo, resp. inomínatnej zmluve v kombinácii s licenčnou zmluvou. Mimoriadne zložité tak v praxi bude oddeliť jednotlivé činnosti poskytované programátorom tak, aby zmluva o dielo bola podľa Občianskeho zákonníka (a objednávateľ mal právnu istotu priameho výkonu majetkových práv k počítačovému programu), avšak zvyšok činnosti poskytovaných na základe živností sa spravoval Obchodným zákonníkom.

3. Porovnanie zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka

Autorské dielo, ako už bolo uvedené, je možné vyhotoviť tak na základe zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka, ako aj zmluvy o dielo podľa Obchodného zákonníka (prípadne na základe kombinovanej zmluvy majúcej prvky zmluvy o dielo, zmluvy o poskytovaní služieb prípadne licenčnej zmluvy). V ďalšej časti sa preto príspevok zaoberá otázkou, či zmluva o dielo podľa Občianskeho zákonníka je vyhovujúcim zmluvným základom pre dielo na objednávku, prípadne, či zmluva o dielo podľa Obchodného zákonníka nie je vhodnejšia z pohľadu zmluvných strán.

Podľa § 536 ods. 2 Obchodného zákonníka, sa dielom okrem iného rozumie *zhotovenie určitej veci, pokiaľ nespadá pod kúpnu zmluvu, montáž určitej veci, jej*

31 *Ibid.* „I v praxi sa stretávame s tým, že okresné úrady - odbory živnostenského podnikania (ďalej len "živnostenské úrady") nevydávajú osvedčenie o živnostenskom oprávnení na činnosť počítačového programátora s odôvodnením, že jeho činnosť je regulovaná Autorským zákonom.“

32 t.j. záväzkový vzťah medzi podnikateľmi, ak pri jeho vzniku je zrejmé s prihliadnutím na všetky okolnosti, že sa týkajú ich podnikateľskej činnosti.

údržba, vykonanie dohodnutej opravy alebo úpravy určitej veci alebo hmotne zachytený výsledok inej činnosti. Zmluva o dielo podľa Obchodného zákonníka tak môže byť uzatvorená iba v prípade, ak je výsledok činnosti (t.j. dielo v autorskoprávnom význame) zachytený na hmotnom substráte (čo v prípade počítačových programov nepredstavuje problém). Zákonná úprava preto nevyklučuje počítačový program zo spôsobilosti naplniť legálnu definíciu diela podľa Obchodného zákonníka.

Naopak, Občiansky zákonník neobsahuje definíciu diela a podľa komentára³³ pri zmluve o dielo podľa Občianskeho zákonníka predmet plnenia musí mať vecný charakter v zmysle zhotovenia novej veci alebo jej zmeny. Obchodný zákonník na rozdiel od Občianskeho zákonníka obsahuje širšie vymedzenie pojmu dielo, pričom za dielo považuje aj hmotne zachytený výsledok inej činnosti, a teda nevyžaduje sa bezpodmienečne vecný charakter. Je preto diskutabilné, či vytvorenie počítačového programu, ktorý je výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora predstavujúci súbor príkazov a inštrukcií vyjadrených v akejkoľvek forme použitých priamo alebo nepriamo v počítači môže mať vecný charakter. Iného názoru sú autori ďalšieho komentára, podľa ktorých dielom je okrem iného výsledok pracovnej činnosti, či už fyzickej alebo duševnej (ktorý môže mať výsledok v zhotovení samostatnej novej veci), pričom zákon nevyžaduje zachytenie diela v hmotnej podobe (na nosiči).³⁴ Plnenie zo zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka teda podľa autorov nie je limitované hmotným zachytením predmetu diela (teória aj prax pripúšťa uzavretie zmluvy o dielo vo forme prednášky či efemérneho umeleckého či iného diela).³⁵

Obchodný zákonník vytvorenie diela v autorskoprávnom význame dokonca predpokladá a objednávateľ je zo zákona oprávnený použiť ho na účel vyplývajúci z uzavretej zmluvy o dielo (na iné účely je oprávnený ho použiť len so súhlasom zhotoviteľa). Keďže obdobné zákonné oprávnenie objednávateľa, resp. fikcia udeleného súhlasu (§ 91 ods. 1 druhá veta Autorského zákona) nie sú obsiahnuté v zmluve o dielo podľa Občianskeho zákonníka, je možné domnievať sa, že upravením fikcie súhlasu v Autorskom zákone sa mala zjednotiť právna úprava použitia diela vytvoreného na základe zmluvy o dielo podľa Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka.³⁶ Avšak v prípade, ak by sme poznámku pod čiarou vykladali formalisticky,³⁷ právna úprava by naopak bola nejednotná a objednávateľovi

33 CIRÁK, J. - HANZELOVÁ, I. - KRAJČO, J. - LALÍK, M. - MAZÁK, J. - NESROVNAL, V. - ONDRÁČEK, M. - PLANK, K. - ŤAPÁK, J. - VOJČÍK, P. *Občianske právo s vysvetlivkami*, 1. až 4. zväzok. Wolters Kluwer s.r.o., 2019, § 631

34 MORAVČÍKOVÁ, A. § 631 [Pojem zmluvy o dielo]. In ŠTEVČEK, M. - DULAK, A. - BAJÁNKOVÁ, J. - FEČÍK, M. - SEDLAČKO, F. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2019, s. 2370, marg. č. 1.

Autorka odkazuje aj na zmluvu o vytvorení diela podľa predchádzajúceho autorského zákona a uvádza, že ak ide o relatívny alebo fakultatívny obchod, bude táto úprava podriadená Obchodnému zákonníku.

35 *Ibid.*, s. 2373, marg. č. 6.

36 ADAMOVÁ, Z. - HAZUCHA, B. § 91 [Dielo na objednávku] *Autorský zákon*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 710.

37 T.j., že jedine zmluva o dielo podľa Občianskeho zákonníka môže byť právnym základom diela vytvoreného na objednávku

podľa zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka by v prípade počítačového programu priznávala podstatne väčší rozsah práv a silnejšie postavenie voči autorovi ako zmluva o dielo uzatvorená podľa Obchodného zákonníka.³⁸ V kontexte zjednotenia právnej úpravy je potrebné poukázať aj na snahu o rekodifikáciu občianskeho práva založeného na monistickej koncepcii záväzkového práva, keďže súčasný stav sa prejavuje v duálnej úprave občianskoprávných záväzkov obsiahnutej jednak v Občianskom a jednak v Obchodnom zákonníku. Osobitné zákony nie sú vždy dostatočne prispôsobené úprave Občianskeho zákonníka, čo vedie k určitej rozpornosti v prístupe k regulácii občianskoprávných vzťahov. Dôsledkom je to, že aplikácia práva sa stáva čoraz ťažšou a súdne rozhodnutia menej predvídateľnými. Niekoľko rokov trvajúci rekodifikačný proces má za cieľ odstrániť tento nepriaznivý stav – prejavujúci sa v nečitateľnosti a nepredvídateľnosti tak právnej úpravy, ako aj jej aplikácie.³⁹ Berúc do úvahy vyššie uvedené sa autorka článku domnieva, že aj v záujme zjednotenia právnej úpravy a zákonných režimov je potrebné poznámku pod čiarou vnímať iba ako legislatívnu pomôcku s informatívnym charakterom.

Záver

Problematika vývoja počítačových programov na zmluvnom základe priamo autorom – programátorom je komplikovaná a ani vyššie uvedená analýza neprináša jednoznačné závery ohľadom právneho režimu, v ktorom vystupuje na jednej strane autor – programátor ako fyzická osoba a na druhej strane objednávateľ, ktorý má záujem o vytvorenie diela (počítačového programu) na objednávku. Právny režim počítačového programu vytvoreného na objednávku podľa Autorského zákona a teda práva vykonávaného objednávateľom k počítačovému programu sa môžu značne líšiť v závislosti od toho, či poznámku pod čiarou chápeme iba ako informatívny (nezáväzný) dokaz na iný právny predpis a či interpretujeme výnimku zo živnostenského zákona reštriktívne (a teda tak, že nezahŕňa samotnú tvorbu počítačových programov). Takýto stav legislatívy vedie k právnej neistote zmluvných strán pri vývoji počítačového programu a objednávateľa zo zmluvy o dielo podľa Obchodného zákonníka môže dostať do značne nevýhodnejšieho postavenia ako objednávateľa zo zmluvy o dielo podľa Občianskeho zákonníka. To je však v rozpore s cieľom výnimky zo zákonnej fikcie súhlasu podľa § 91 ods. 4 Autorského zákona, ktorá mala naopak za cieľ zvýšiť právnu ochranu ekonomických záujmov investora v prípade počítačového programu a to z dôvodu vyšších investičných nákladov na tvorbu takéhoto diela.⁴⁰

Autorka tohto príspevku sa argumentačne prikláňa k extenzívnej interpretácii ustanovenia § 91 ods. 1 Autorského zákona umožňujúcej zaradiť pod režim diela na objednávku aj počítačový program vytvorený na základe zmluvy o dielo spravujúcej sa Obchodným zákonníkom, keďže z povahy subjektov vystupujúcich pri vytvorení počítačového programu na objednávku vyplýva, že v praxi sa bude ich

38 Hoci, zákonná fikcia súhlasu sa vo vzťahu k zmluve o dielo podľa Obchodného zákonníka môže zdať redundantná

39 <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/rekodifikacia-obcianskeho-zakonnika/>

40 LAZÍKOVÁ, J. *Autorský zákon. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, ASPI

zmluvný vzťah spravila (či už obligatórne alebo fakultatívne) spravovať Obchodným zákonníkom. V opačnom prípade by značná časť zmluvných vzťahov bola z aplikácie režimu diela na objednávku (vrátane režimu podľa § 91 ods. 4 Autorského zákona) diskvalifikovaná a predmetné ustanovenie Autorského zákona by bolo diskriminačné. Pritom, základným významom vytvárania počítačového programu v rámci osobitného režimu diela na objednávku podľa Autorského zákona je možnosť priameho výkonu majetkových práv objednávateľom.

Literatúra:

- ADAMOVÁ, Z. - HAZUCHA, B. 2018. *§ 91 [Dielo na objednávku] Autorský zákon*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 708-710.
- CIRÁK, J. - HANZELOVÁ, I. - KRAJČO, J. - ĽALÍK, M. - MAZÁK, J. - NESROVNAL, V. - ONDRÁČEK, M. - PLANK, K. – ŤAPÁK, J. - VOJČÍK, P. 2019. *Občianske právo s vysvetlivkami*, 1. až 4. zväzok. Wolters Kluwer s.r.o., 2019, § 631
- HLOBÍKOVÁ, D. 2018. Autor ako podnikateľ. *Súkromné právo*, 2018, č. 1
- JANSA, L. - OTEVŘEL, P. 2014. *Softwarové právo*. 2.vydanie. Brno : Computer Press, 2014. s. 114
- LAZÍKOVÁ, J. 2018. *Autorský zákon. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, ASPI
- MORAVČÍKOVÁ, A. *§ 631 [Pojem zmluvy o dielo]*. In ŠTEVČEK, M. - DULAK, A. - BAJÁNKOVÁ, J. - FEČÍK, M. - SEDLAČKO, F. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. 2019. *Občiansky zákonník II. 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2019, s. 2370, marg. č. 1.

Summary: Contract for Work in the Context of a Computer Program Created as Work for Hire

The author of this contribution argues in favour of an extensive interpretation of the provisions of Section 91(1) of the Copyright Act, which enables the inclusion under the work for hire regime of a computer program created on the basis of a contract for work governed by the Commercial Code, since it follows from the nature of the entities involved in the creation of a computer program for hire that in practice their contractual relationship will be regulated (whether mandatory or optional) by the Commercial Code. Otherwise, a significant part of the contractual relations would be disqualified from the application of the work for hire regime (including the regime according to Section 91(4) of the Copyright Act) and the relevant provision of the Copyright Act would be discriminatory. At the same time, the basic meaning of creating a computer program within the special regime of a work for hire according to the Copyright Act is the possibility to directly exercise the property rights by the customer.

JUDr. Silvia Kratochvilová
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta, Ústav práva informačných technológií a práva duševného
vlastníctva
Šafárikovo nám. č. 6,
810 00 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: kratochvilo7@uniba.sk

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Silvia Kratochvilová).

Zmeny v slovenských daňových predpisoch a ich následky

Soňa Kubincová*

Tatiana Jamrichová**

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.143-155>

Abstrakt:

KUBINCOVÁ, Soňa - JAMRICOVÁ, Tatiana: *Zmeny v slovenských daňových predpisoch a ich následky*. Pre slovenské daňové právo je charakteristická nestálosť právnej úpravy, pričom novelizácie daňových zákonov sú takpovediac na dennom poriadku. Odborná spisba sa tomuto problému (nestálosti daňového práva) venuje a poukazuje na to, že časté zmeny právnej úpravy spochybňujú ústavne proklamovanú garanciu právnej istoty. Príspevok poukazuje na zmeny daňových predpisov a ich následky.

Kľúčové slová:

daňové právo, novelizácie, nestálosť právnej úpravy, právna istota

Changes in Slovak Tax Regulations and Their Consequences

Abstract:

KUBINCOVÁ, Soňa - JAMRICOVÁ, Tatiana: *Changes in Slovak Tax Regulations and Their Consequences*. Slovak tax law is characterised by the instability of legal regulation, with amendments to tax laws being the order of the day, so to speak. The expert literature addresses this problem (the volatility of tax law) and points out that the frequent changes in the legislation call into question the constitutionally proclaimed guarantee of legal certainty. The paper highlights the changes in tax regulations and their consequences.

Key words:

tax law, amendments, legal volatility, legal certainty

Úvod

Vznik Slovenskej republiky v roku 1993 znamenal postupné schvaľovanie nových daňových zákonov a samozrejme postupný odklon od spoločnej právnej úpravy daní v rámci bývalého Československa. Sústavu daní v Slovenskej republike v súčasnosti tvoria: daň z príjmov, daň z motorových vozidiel, daň z poistenia,

* Doc. JUDr. Soňa Kubincová, PhD., Vysoká škola Danubius, Fakulta práva Janka Jesenského, Katedra verejno-právnych disciplín, ORCID <https://orcid.org/0009-0002-7967-697X>

** JUDr. Tatiana Jamrichová, PhD. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, Katedra obchodného a finančného práva, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1398-4032>

miestne dane zahŕňajúce daň z nehnuteľnosti, daň za psa, daň za užívanie verejného priestranstva, daň za ubytovanie, daň za predajné automaty, daň za nevýherné hracie prístroje, daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta a daň za jadrové zariadenie, dorovnávacía daň na zabezpečenie minimálnej úrovne zdanenia nadnárodných skupín podnikov a veľkých vnútroštátnych skupín, daň z pridanej hodnoty, spotrebné dane zahŕňajúce spotrebnú daň z alkoholických nápojov, spotrebnú daň z tabakových výrobkov, spotrebnú daň z minerálneho oleja a spotrebnú daň z elektriny, uhlia a zemného plynu. Procesné otázky týkajúce sa ukladania a správy daní sú na Slovensku upravené najmä v zákone č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „daňový poriadok“), pričom procesné ustanovenia obsahujú aj tzv. hmotnoprávne daňové predpisy upravujúce tú-ktorú daň.

Odborná spisba¹ sa problému (nestálosti daňového práva) venuje a poukazuje na to, že časté zmeny právnej úpravy častokrát spochybňujú ústavne proklamovanú garanciu právnej istoty. Je nesporne potrebné súhlasiť s názorom vyjadreným v odbornej literatúre, že účelom požiadavky právnej istoty nie je nastolenie nemennosti práva. Právna istota slúži iba na to, aby nová právna úprava vznikla v súlade s pravidlami tvorby práva v materiálnom právnom štáte, aby neporušovala pravidlá ustanovené pre vzťah ústavy a všeobecne záväzných právnych predpisov nižšej právnej sily.² „Ústavný súd v tejto súvislosti už vyslovil (PL. ÚS 12/05), že v súlade s tendenciami príznačnými pre modernú európsku konštitucionalistiku podlieha z hľadiska princípu právnej istoty ochrane aj tzv. legislatívne očakávanie (*legitimate expectation, der Vertrauensschutz*), ktoré je užšou kategóriou ako právna istota. Štát, aj keď nekoná retroaktívne alebo nezasiahne do nadobudnutých práv, môže vertikálnym mocenským zásahom, napríklad náhlou, resp. neočakávanou zmenou pravidiel, na ktoré sa adresáti právnych noriem spoliehali, porušiť princíp právneho štátu. Ide o jeden z množstva konkrétnych výrazov princípu materiálneho právneho štátu, v ktorom sú všetci nositelia verejnej moci vrátane parlamentu podriadení ústave a jej princípom. Všeobecný princíp právneho štátu je kľúčový princíp, na ktorom je budovaný celý právny poriadok i celý systém fungovania nášho štátu. Znamená to, že tento princíp sa premieta bez rozdielu do všetkých oblastí spoločenského života. Ústavný súd ako orgán ochrany ústavnosti je povinný rešpektovať rámec právneho štátu, v ktorom je okrem iného garantovaná právna istota vrátane ochrany legálne nadobudnutých práv, ako aj legitímnych očakávaní, a tiež trvácnosť a stabilita právnych noriem, a je zakázaná svojvôľa v činnosti orgánov verejnej moci, parlament z toho nevynímajúc (PL. ÚS 16/06, m. m. tiež PL. ÚS 12/05).“³ Domnievame sa, že v súčasnosti je už naozaj otázne, či slovenská právna úprava daní spĺňa kritérium trvácnosti a stability právnych noriem.

1 Napr. BABČÁK, V. Niekoľko úvah a myšlienok na tému „quo vadis slovenské daňové právo“. In *Daňové právo a nové javy v ekonomike. Recenzovaný zborník vedeckých prác z konferencie V. SLOVENSKO-ČESKÉ DNI DAŇOVÉHO PRÁVA*. Košice : Pavol Jozef Šafárik University in Košice, 2023, s. 14.

2 DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck, 2015, s. 262.

3 Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 3/09 z 26. januára 2011

Nestálosť právnej úpravy daní vyplýva najmä z množstva novelizácií daňových zákonov. Ani rušenie daňových právnych predpisov a ich nahrádzanie novými predpismi však počas trvania Slovenskej republiky nebolo ojedinelé.

1. Zmeny právnej úpravy daní a novelizácie daňových zákonov v Slovenskej republike

Daň z príjmov je v súčasnosti upravená zákonom č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani z príjmov“). Zákon o dani z príjmov zrušil okrem iných súvisiacich predpisov predtým platný zákon č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov, ktorý bol účinný od 1. januára 2000. Zákon č. 366/1999 Z. z. zrušil zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov, ktorý bol účinný od 1. januára 1993. Prijatie nového zákona o dani z príjmov s účinnosťou od 1. januára 2004 odborná verejnosť privítala. Samotné schválenie tohto zákona o dani z príjmov bolo výsledkom zmien v daňovej sústave v rokoch 2002 - 2005 a vyplývali z programového vyhlásenia Vlády Slovenskej republiky zo dňa 4. 11. 2002, v časti „Ekonomická politika“, kde sa stanovili pre oblasť daní nasledovné ciele :

- sprehľadniť daňové zákony,
- znížiť priame dane,
- analyzovať možnosti zavedenia rovnej dane,
- posilniť vlastné daňové príjmy obcí,
- zabezpečiť nový systém horizontálneho finančného vyrovnávania,
- zabezpečiť prísny priamy, spravodlivý a efektívny výber daní a znižovať sadzby,
- obmedziť daňové úniky,
- zjednodušiť daňovú legislatívu,
- novelizovať tie časti daňových zákonov, ktoré umožňujú nejednoznačný výklad,
- zjednodušiť sankčný systém v daňovej oblasti,
- zvážiť možnosti zjednotenia sadzieb dane z príjmu,
- presun daňového zaťaženia z priamych daní na nepriame dane,
- prehodnotiť uplatňovanie sadzieb majetkových daní,
- zvážiť systém stimulačných daňových nástrojov pre bytovú výstavbu.

Možno konštatovať, že tento „nový“ zákon o dani z príjmov značne sprehľadnil a zjednodušil právnu úpravu dane z príjmov, a to rozdelením zákona na základné ustanovenia, ustanovenia týkajúce sa dane z príjmov fyzickej osoby, ustanovenia týkajúce sa dane z príjmov právnickej osoby, spoločné ustanovenia, ustanovenia týkajúce sa vyberania a platenia dane a spoločné prechodné a záverečné ustanovenia. Žiaľ v súčasnom období (po 20 rokoch od nadobudnutia účinnosti tohto zákona) už nemožno hovoriť o zjednodušenej právnej úprave dane z príjmov. Množstvo noviel (cca 90 noviel) tento zákon nielen nezlepšilo, ale možno konštatovať, že pôvodný úmysel zákonodarcu bol úplne zničený a zákon o dani z príjmov v súčasnosti možno označiť za zložitý, chaotický a neprehľadný zákon, ktorého aplikácia v praxi je viac ako náročná. V tejto súvislosti nemožno opomenúť ani skutočnosť, že jednotlivé novely zákona o dani z príjmov častokrát nadobúdali rôznu účinnosť, čo ešte viac prispelo k zmätku týkajúceho sa tohto zákona.

Daň z motorových vozidiel je v súčasnosti upravená zákonom č. 361/2014 Z. z. o dani z motorových vozidiel v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani

z motorových vozidiel“). Do nadobudnutia účinnosti tohto zákona dňa 1. januára 2015 bola daň z motorových vozidiel upravená v jedenástej časti zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady ako miestna daň, ktorú ukladal vyšší územný celok a jej správu dane vykonával príslušný daňový úrad. Nadobudnutím účinnosti zákona o dani z motorových vozidiel sa táto daň opätovne radí medzi štátne dane. Do 31. decembra 2004 bola úprava zdaňovania motorových vozidiel obsiahnutá v zákone č. 87/1994 Z. z. o cestnej dani, ktorý nahradil a zrušil predtým platný zákon č. 319/1992 Z. z. o cestnej dani. Súčasný zákon o dani z motorových vozidiel bol novelizovaný len 3x, čo možno nesporne oceniť.

Daň z poistenia je v súčasnosti upravená zákonom č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani z poistenia“). Zákon o dani z poistenia nadobudol účinnosť 1. októbra 2018 okrem čl. I, piateho bodu v čl. IV, čl. V a čl. VI, ktoré nadobudli účinnosť 1. januára 2019. V tejto súvislosti možno spomenúť, že daň z poistenia *de facto* nahradila odvod časti poistného z odvetví neživotného poistenia, ktorého úprava bola obsiahnutá v § 68a zákona č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom do 31. decembra 2018. Zákon o dani z poistenia bol novelizovaný len 1x, čo je taktiež treba oceniť. Jedna novela za šesť rokov účinnosti zákona je podľa nášho názoru v daňovom práve naozaj úspech.

Miestne dane sú v súčasnosti upravené zákonom č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o miestnych daniach“). Zákon o miestnych daniach nadobudol účinnosť 1. novembra 2004, okrem paragrafu, ktorý rušil predchádzajúce právne úpravy miestnych daní, t. j. § 106, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2005, t. j. miestne dane sa reálne ukladali až od 1. januára 2005. Z dôvodovej správy k návrhu zákona o miestnych daniach vyplýva, že v čase prijímania uvedeného zákona zámery v oblasti daní predpokladali posilnenie významu miestnych daní, a to aj z hľadiska ich výnosov, pričom rovnaké ciele vyplývali aj z reformy verejnej správy, ktorá navyše predpokladala aj výrazné posilnenie právomoci obcí a vyšších územných celkov. V tejto súvislosti možno poukázať aj na Európsku chartu miestnej samosprávy, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá v čl. čl. 9 ods. 3 stanovuje, že aspoň časť finančných zdrojov miestnych orgánov je odvodená z miestnych daní a poplatkov, výšku ktorých majú právo určovať v medziach zákona tieto miestne orgány. Slovenská republika však v súčasnosti (od roku 2015) nemá zákonným spôsobom zakotvenú miestnu daň, ktorú by ukladal vyšší územný celok. Zákonom o miestnych daniach bol zrušený zákon č. 544/1990 Zb. o miestnych poplatkoch v znení neskorších predpisov, zákon č. 317/1992 Zb. o dani z nehnuteľností v znení neskorších predpisov, ako aj zákon č. 87/1994 Z. z. o cestnej dani v znení neskorších predpisov. V dôsledku prijatia zákona o miestnych daniach došlo k zániku v tom čase existujúcich miestnych poplatkov s výnimkou miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Väčšina dovtedy existujúcich miestnych poplatkov bola v obdobnej podobe nahradená miestnymi daňami. Poplatok za psa bol nahradený daňou za psa, poplatok za užívanie verejného priestranstva bol nahradený daňou za užívanie verejného priestranstva, poplatok za pobyt bol nahradený daňou za ubytovanie, poplatok za predajné automaty bol nahradený daňou za predajné

automaty, poplatok za zábavné hracie prístroje bol nahradený daňou za nevýherné hracie prístroje, poplatok za vjazd motorovým vozidlom do historických častí miest bol nahradený daňou za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta a miestny poplatok za jadrové zariadenie bol nahradený daňou za jadrové zariadenie.⁴ Prijatím zákona o miestnych daniach došlo zároveň k nahradeniu dovtedy existujúcej štátnej dane z nehnuteľnosti (aj keď výnos tejto dane bol už vtedy príjmom samosprávy) miestnou daňou z nehnuteľnosti a štátna cestná daň bola nahradená miestnou daňou z motorových vozidiel.⁵ K zmene označenia povinných platieb, resp. k nahradeniu miestnych poplatkov miestnymi daňami možno uviesť, že táto zmena bola z pohľadu daňovej teórie vítaná, nakoľko väčšina dovtedy existujúcich miestnych poplatkov nenapĺňala charakteristické znaky poplatku, najmä znak tzv. návratnosti. Samospráva neuskutočňovala pre poplatníka žiadny úkon, resp. inú činnosť. Niektoré miestne poplatky boli celkom zrušené.⁶ Vzhľadom na uvedené, možno prijatie zákona o miestnych daniach považovať za pozitívne. Zároveň však možno poukázať na skutočnosť, že od jeho prijatia bol 39x novelizovaný.

Dorovnávacía daň na zabezpečenie minimálnej úrovne zdanenia nadnárodných skupín podnikov a veľkých vnútroštátnych skupín je upravená zákonom č. 507/2023 Z. z. o dorovnávacíj dani na zabezpečenie minimálnej úrovne zdanenia nadnárodných skupín podnikov a veľkých vnútroštátnych skupín a o doplnení zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o dorovnávacíj dani“). Zákon o dorovnávacíj dani nadobudol účinnosť 31. decembra 2023. Ide o daň, ktorú Slovenská republika bola povinná zakotviť do vnútroštátnej právnej úpravy na základe predpisov Európskej únie (konkrétne Smernice Rady (EÚ) 2022/2523 z 15. decembra 2022 o zabezpečení globálnej minimálnej úrovne zdanenia nadnárodných skupín podnikov a veľkých vnútroštátnych skupín v Únii). Nakoľko tento zákon nie je v platnosti ani rok, zatiaľ nebol novelizovaný.

Daň z pridanej hodnoty je v súčasnosti upravená zákonom č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o dani z pridanej hodnoty“). Zákon o dani z pridanej hodnoty nadobudol účinnosť dňom platnosti zmluvy o pristúpení Slovenskej republiky k Európskej únii, t. j. 1. mája 2004. Zákon o dani z pridanej hodnoty zrušil a nahradil dovtedy platný zákon č. 289/1995 Z. z. o dani z pridanej hodnoty, ktorý predtým zrušil a nahradil zákon č. 222/1992 Zb. o dani z pridanej hodnoty. Schválenie „nového“ zákona o dani z pridanej hodnoty v roku 2004 súviselo so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie a to najmä vzhľadom na nutnosť zabezpečenia slobody pohybu tovarov a služieb v rámci

4 Pozri aj: KUBINCOVÁ, S. *Dane, poplatky, clo a ďalšie povinné platby (vymedzenie pojmov a právna úprava)*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 158 a nasl.

5 Daň z motorových vozidiel bola neskôr, na základe zákona č. 361/2014 Z. z. o dani z motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov zmenená na štátnu daň.

6 Napríklad poplatok za užívanie bytu alebo časti bytu na iné účely ako na bývanie, poplatok za ubytovaciu kapacitu. Viac : KUBINCOVÁ, S. *Dane, poplatky, clo a ďalšie povinné platby (vymedzenie pojmov a právna úprava)*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2009, s. 254.

Európskej únie. Zákon o dani z pridanej hodnoty bol cca 45x novelizovaný, pričom jednotlivé novely častokrát nadobúdali rôznu účinnosť.

Spotrebná daň z alkoholických nápojov je v súčasnosti upravená zákonom č. 530/2011 Z. z. o spotrebnej dani z alkoholických nápojov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o spotrebnej dani z alkoholických nápojov“). Zákon o spotrebnej dani z alkoholických nápojov nadobudol účinnosť 1. januára 2012, okrem niektorých vybraných ustanovení. Zákon o spotrebnej dani z alkoholických nápojov postupne zrušil dovtedy platný zákon č. 104/2004 Z. z. o spotrebnej dani z vína, čl. 1 zákona č. 105/2004 Z. z. o spotrebnej dani z liehu a o zmene a doplnení zákona č. 467/2002 Z. z. o výrobe a uvádzaní liehu na trh v znení zákona č. 211/2003 Z. z. (ďalej len „zákon č. 105/2004 Z. z. o spotrebnej dani z liehu“) a taktiež zrušil zákon č. 107/2004 Z. z. o spotrebnej dani z piva. Úprave zákona č. zákon č. 104/2004 Z. z. o spotrebnej dani z vína predchádzala úprava zákona č. 309/1993 Z. z. o spotrebnej dani z vína, ktorá v roku 1994 nahradila úpravu obsiahnutú v ustanoveniach § 34 až 37 zákona č. 213/1992 Zb. o spotrebných daniach. Úprave zákona č. 107/2004 Z. z. o spotrebnej dani z piva predchádzala úprava zákona č. 310/1993 Z. z. o spotrebnej dani z piva, ktorá v roku 1994 nahradila úpravu obsiahnutú v ustanoveniach § 31 až 33 zákona č. 213/1992 Zb. o spotrebných daniach. Zákon č. 105/2004 Z. z. o spotrebnej dani z liehu, ktorý je stále účinný (s výnimkou čl. I, ktorý bol zrušený), v roku 2004 nahradil zákon č. 229/1995 Z. z. o spotrebnej dani z liehu, ktorému predchádzala úprava zákona č. 311/1993 Z. z. o spotrebnej dani z liehu. Zákon č. 311/1993 Z. z. o spotrebnej dani z liehu v roku 1994 zrušil a nahradil úpravu obsiahnutú v § 24 až 30 zákona č. 213/1992 Zb. o spotrebných daniach. Súčasný zákon o spotrebnej dani z alkoholických nápojov bol viac ako 25x novelizovaný.

Spotrebná daň z tabakových výrobkov je v súčasnosti upravená zákonom č. 106/2004 Z. z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o spotrebnej dani z tabakových výrobkov“). Zákon o spotrebnej dani z tabakových výrobkov nadobudol účinnosť pre niektoré ustanovenia 1. marca 2004 a pre niektoré ustanovenia dňom 1. mája 2004, t. j. dňom vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Zákon o spotrebnej dani z tabakových výrobkov zrušil zákon č. 312/1993 Z. z. o spotrebnej dani z tabaku a tabakových výrobkov, ktorý s účinnosťou od 1. januára 1994 zrušil a nahradil úpravu obsiahnutú v § 38 až 40a zákona č. 213/1992 Zb. o spotrebných daniach. Súčasný zákon č. 106/2004 Z. z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov bol viac ako 30x novelizovaný, pričom množstvo z uvedených noviel nadobúdalo rôznu účinnosť.

Spotrebná daň z minerálneho oleja je v súčasnosti upravená zákonom č. 98/2004 z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o spotrebnej dani z minerálneho oleja“). Zákon o spotrebnej dani z minerálneho oleja nadobudol účinnosť pre niektoré ustanovenia 1. marca 2004 a pre niektoré ustanovenia dňom 1. mája 2004 t. j. dňom vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Zákon o spotrebnej dani z minerálnych olejov zrušil zákon č. 239/2001 Z. z. o spotrebnej dani z minerálnych olejov, ktorý s účinnosťou k 1. januáru 2002 zrušil zákon č. 316/1993 Z. z. o spotrebnej dani z uhl'ovodíkových palív a mazív. Zákon č. 316/1993 Z. z. o spotrebnej dani z uhl'ovodíkových palív a mazív zrušil a nahradil úpravu dane z uhl'ovodíkových palív a mastív dovtedy obsiahnutú v ustanoveniach § 18 až 23

zákona č. 213/1992 Zb. o spotrebných daniach. Súčasný zákon o spotrebnej dani z minerálneho oleja bol cca 30x novelizovaný, pričom jednotlivé novely častokrát nadobúdali rôznu účinnosť.

Spotrebná daň z elektriny, uhlia a zemného plynu je upravená zákonom č. 609/2007 Z. z. o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu a o zmene a doplnení zákona č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu“). Zákon o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu nadobudol účinnosť 1. januára 2008 s výnimkou ustanovení čl. I § 1 až 46, čl. II bodov 1 až 7, 9 až 13, 15 až 19 a 21 až 25, ktoré nadobudli účinnosť 1. júla 2008. Povinnosť schválenia tohto zákona vyplývala z predpisov Európskej únie. Slovenská republika ohľadom zdaňovania elektriny a pevných palív (uhlia a koksu) požiadala o prechodné obdobie, ktoré jej bolo poskytnuté. Slovenská republika *de facto* týmto zákonom zaviedla novú spotrebnú daň z elektriny a novú spotrebnú daň z uhlia. Zákon bol novelizovaný 14x.

Pre úplnosť možno uviesť, že v Slovenskej republike boli v minulosti ukladané aj daň z dedičstva, daň z darovania a daň z prevodu a prechodu nehnuteľností, ako aj nesystémovo v zákone o dani z príjmov zakotvená daň z emisných kvót.⁷ Tieto dane však boli zrušené a v súčasnosti netvoria sústavu daní v Slovenskej republike.

Procesné otázky týkajúce sa ukladania a správy daní sú na Slovensku upravené najmä v zákone č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „daňový poriadok“), pričom procesné ustanovenia sú obsiahnuté aj v tzv. hmotnoprávných daňových predpisoch upravujúcich tú-ktorú daň. Daňový poriadok nadobudol účinnosť 1. januára 2010, pričom čl. I nadobudol účinnosť 1. januára 2012. Daňový poriadok zrušil dovtedy platný zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov. Daňový poriadok bol k dnešnému dňu novelizovaný cca 50x.

Z uvedeného vyplýva, že časté zmeny daňových právnych predpisov, resp. právnej úpravy v nej obsiahnutej sa netýkajú všetkých daňových právnych predpisov. Napríklad zákon o dani z poistenia alebo zákon o dani z motorových vozidiel neboli podľa nášho názoru novelizované veľmi veľkým počtom zákonov. Naproti tomu však existujú zákony, ktorých neustále novelizácie (napríklad zákon o dani z príjmov alebo daňový poriadok) majú veľký dopad na právnu istotu v oblasti daňového práva.

2. Vybrané zmeny právnych predpisov a ich dopad na jasnosť, zrozumiteľnosť a prehľadnosť danej právnej úpravy daní v Slovenskej republike

Od nadobudnutia účinnosti zákona o dani z príjmov došlo z dôvodu množstva novelizácií k neprehľadnosti a komplikovanosti právnej úpravy dane z príjmov. Okrem iných sporných ustanovení možno poukázať napríklad na § 15 zákona, ktorý

7 Viac k týmto už neukladaným daniam : KUBINCOVÁ, S. Daňové právo a jeho zaradenie v právnom poriadku Slovenskej republiky In KAČALJAK, M. - KUBINCOVÁ, S. - JAMRICHOVÁ, T. - PÍRY, M. - ÚRADNÍK, M. - HLINKA, T. *Daňové právo*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela. 2022, s. 40.

upravuje sadzbu dane z príjmov.⁸ Predmetné ustanovenie stanovuje: „Sadzba dane je, okrem § 15a, § 43 a 44, pre

a) fyzickú osobu

1. základu dane zisteného podľa § 4 ods. 1 písm. a)

1a. 19 % z tej časti základu dane, ktorá nepresiahne 176,8-násobok sumy platného životného minima vrátane,

1b. 25 % z tej časti základu dane, ktorá presiahne 176,8-násobok platného životného minima,

2. 15 % zo základu dane zisteného podľa § 4 ods. 1 písm. b) zníženého o daňovú stratu pre daňovníka, ktorý dosiahol za zdaňovacie obdobie zdaniteľné príjmy (výnosy) podľa § 6 ods. 1 a 2 neprevyšujúce sumu 60 000 eur,

3. zo základu dane zisteného podľa § 4 ods. 1 písm. b) zníženého o daňovú stratu pre daňovníka, ktorý dosiahol za zdaňovacie obdobie zdaniteľné príjmy (výnosy) podľa § 6 ods. 1 a 2 prevyšujúce sumu 60 000 eur,

3a. 19 % z tej časti základu dane, ktorá nepresiahne 176,8-násobok sumy platného životného minima vrátane,

3b. 25 % z tej časti základu dane, ktorá presiahne 176,8-násobok platného životného minima vrátane,

4. 19 % z osobitného základu dane zisteného podľa § 7,

5. 10 % z osobitného základu dane zisteného podľa § 51e ods. 3 písm. a),

6. 35 % z osobitného základu dane zisteného podľa § 51e ods. 3 písm. a)

b) právnickú osobu

1. zo základu dane zníženého o daňovú stratu

1a. 15 % pre daňovníka, ktorý dosiahol za zdaňovacie obdobie zdaniteľné príjmy (výnosy) neprevyšujúce sumu 60 000 eur,

1b. 21 % pre daňovníka neuvedeného v bode 1a.,

2. 35 % z osobitného základu dane zisteného podľa § 51e ods. 4,

3. 21 % z osobitného základu dane zisteného podľa § 17f ods. 1 a 2.“

Súčasná úprava sadzby obsiahnutá v § 15 zákona o dani z príjmov teda obsahuje 12 rôznych sadzieb dane. K tomu ešte je potrebné pridať ustanovenie § 15a, ktorý upravuje osobitnú sadzbu dane vo výške 5 % pre tzv. vybraných ústavných činiteľov. A taktiež nemožno opomenúť ustanovenie § 43 zákona o dani z príjmov, ktoré v odseku 1 stanovuje: „Daň sa vyberá zrážkou vo výške

a) 10 % z príjmov podľa odseku 3 písm. r) a s) okrem príjmov zdaňovaných podľa písmena c),

b) 19 % z príjmov podľa odsekov 2 a 3 okrem príjmov zdaňovaných podľa písmen a) a c),

c) 35 % z príjmov podľa odsekov 2 a 3, ak sú tieto príjmy vyplatené, poukázané alebo pripísané daňovníkovi nespolupracujúceho štátu podľa § 2 písm. x).“

8 K uvedenému pozri aj: KUBINCOVÁ, S. Od jednoduchosťi ku komplikovanosti sadzby dane z príjmov In *Acta Iuridica Sladkovienciensia 14. : právnické štúdie*. Brno : MSD, 2019, s. 185-194. alebo KRÁLÍK, J. - KUBINCOVÁ, S. *Osobitosti finančného práva. Historické, teoretické súvislosti a tvorba finančného práva*. Brno : MSD Brno, 2022.

Pre porovnanie možno uviesť, že vo vyhlásenom znení zákona o dani z príjmov § 15 znel : „*Sadzba dane je 19 % zo základu dane*

- a) fyzických osôb zníženého o daňovú stratu a o nezdaniteľné časti základu dane,*
- b) právnických osôb zníženého o daňovú stratu.“*

Ustanovenie § 15a zákona o dani z príjmov v tom čase neexistovalo a v § 43 ods. 1 zákona o dani z príjmov bolo v tom čase uvedené: „*Z príjmov podľa odsekov 2 a 3 sa daň vyberá zrážkou, pričom sa použije sadzba dane podľa § 15.*“. Máme za to, že uvedené ustanovenie § 15 zákona o dani z príjmov v spojení so súčasným § 15a a § 43ods. 1 zákona o dani z príjmov možno považovať názornú ukážku, ako môže byť jednoduchá právna úprava prostredníctvom noviel zmenená na komplikovanú a neprehľadnú právnu úpravu. V tejto súvislosti zároveň možno podotknúť, že uvedená úprava § 15 zákona o dani z príjmov určite nie je konečná. Aj v súčasnosti prebieha legislatívne konanie, výsledkom ktorého by mali byť ďalšie zmeny v ustanovení § 15 zákona o dani z príjmov. To, či tieto zmeny právnu úpravu predmetného ustanovenia (a aj celého zákona) zjednoduší alebo ešte viac skomplikujú je v súčasnosti otáznе. Z hľadiska rozboru doterajších zmien a ich výsledkov však nie sme v tejto otázke veľmi optimistické.

Takéto podľa nášho názoru negatívne zmeny právnej úpravy sa však netýkajú len dane z príjmov. V tejto súvislosti možno poukázať napríklad aj na zmeny v zákone o miestnych daniach, konkrétne na zmeny v právnej úprave dane za ubytovanie. Dňa 11.12.2021 nadobudol účinnosť zákon č. 470/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady (ďalej len „zákon č. 470/2021 Z.z.“). Máme za to, že uvedená novela je typickým príkladom toho, keď úmysel je dobrý, avšak výsledok až taký dobrý nie je. Touto novelou bola zmenená skoro celá úprava dane za ubytovanie, pričom množstvo ustanovení bolo doplnených. Aby sme boli spravodlivé, niektoré zmeny treba aj oceniť, napríklad jasné vymedzenie osôb zúčastnených na plnení daňovej povinnosti. Na druhej strane napr. zakotvenie tzv. paušálnej dane podľa nášho názoru nie je právne doriešené. Podľa § 41d zákona o miestnych daniach platí: „(1) *Obec môže ustanoviť všeobecne záväzným nariadením paušálnu sadzbu dane. Paušálna sadzba dane je sadzba dane na jedno lôžko z ubytovacej kapacity zariadenia na kalendárny rok. (2) Paušálna daň sa vypočíta ako súčin paušálnej sadzby dane a najväčšej ubytovacej kapacity zariadenia za posledný rok; na zmeny ubytovacej kapacity počas kalendárneho roka sa neprihliada. Paušálna daň sa uplatní, ak s ňou platiteľ dane súhlasí; na platiteľa dane sa v tomto prípade nevzťahuje ustanovenie § 41a odsek 2. (3) Obec vyrubí paušálnu daň rozhodnutím. Obec môže v rozhodnutí určiť platenie paušálnej dane v splátkach. Splátky sú splatné v lehotách určených obcou v rozhodnutí; platiteľ dane môže vyrubenú daň zaplatiť aj naraz najneskôr v lehote splatnosti prvej splátky.*“ V danom prípade totiž nie je jasné, či platiteľ dane, ak sa rozhodne pre platenie paušálnej dane, má aj naďalej vyberať od daňovníkov daň za ubytovanie (zákon nestanovuje, že by tak robiť nemal, takže asi áno), a ak áno, tak čo má robiť s vybratou daňou, ktorá prevyšuje paušálnu daň? Máme za to, že platiteľ dane je osoba, ktorá vyberá daň od daňovníka pre obec, t. j. nemala by si túto daň ponechať. Na druhej strane, ak už platiteľ dane zaplatil obci zaplatil paušálnu daň, tak

by asi nemal odvádzať aj vybratú daň za ubytovanie. Uvedené však nie je v zákone žiadnym spôsobom doriešené.

Takýchto problémových ustanovení, ktoré boli do daňových právnych predpisov vsunutých, resp. doplnených novelami je oveľa viac, a to nielen v zákone o dani z príjmov a v zákone o miestnych daniach, ale aj v iných daňových právnych predpisoch.

Pri nahliadnutí do štatistiky predkladaných návrhov zákonov do Národnej rady Slovenskej republiky je zrejmé, že množstvo návrhov (najmä návrhov predložených poslancami opozičných strán) neprechádza, resp. nepokračuje sa v rokovaní o týchto návrhoch zákonov. V mnohých správach o činnosti poslancov sa konštatuje, že niektorí poslanci nepodali ani jeden návrh zákona. V tejto súvislosti máme za to, že posudzovať poslancov podľa počtu podaných návrhov zákonov je smiešne. Domnievame sa, že úlohou poslancov by v prvom rade malo byť pripomienkovanie predložených návrhov zákonov vládou, nakoľko najmä tieto návrhy zákonov bývajú schválené. Uvedeným samozrejme nechceme povedať, že poslanci nemajú predkladať návrhy zákonov, domnievame sa však, že ich počet by nemal byť na úkor ich kvality.

3. Následky častých a problémových zmien v daňových predpisoch

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že právna úprava niektorých daní podlieha viac ako častým zmenám. Tieto zmeny sú častokrát nesystémové, nedoriešené a znižujú celkovú úroveň právneho poriadku Slovenskej republiky. Následky uvedeného je vidieť vo viacerých rovinách, pričom poukážeme aspoň na niektoré z nich, a to na:

1. náročnosť pri poznaní a následnom aplikovaní právnej úpravy; Máme za to, že problém s poznaním a následným aplikovaním právnej úpravy vzhľadom na časté a nie vždy jednoznačné a zrozumiteľné zmeny daňových právnych predpisov majú nielen fyzické osoby a právnické osoby neznalé práva, ale aj advokáti, účtovníci a daňoví poradcovia, ktorí majú dostatočné odborné znalosti, aby danú problematiku správne pochopili a aplikovali. A v neposlednom rade takéto problémy majú aj správcovia daní (minimálne obce) a máme za to, že aj samotné druhostupňové orgány, čo vyplýva aj z niektorých rozhodnutí súdov.
2. schválenie textu zákona, ktoré musí byť následne zmenené; Aj keď sa tieto situácie nenastávajú až tak často, takéto prípady nie sú ani ojedinelé. V tejto súvislosti možno poukázať napríklad na už spomínanú novelu zákona o miestnych daniach uskutočnenú zákonom č. č. 470/2021 Z. z., ktorou bol do § 99d doplnený odsek 4 v znení : „(4) *Vzor tlačiva priznania k dani z nehnuteľností, k dani za psa a k dani z vonkajšej reklamy určí Ministerstvo financií Slovenskej republiky a uverejní ho na svojom webovom sídle s vyznačením dátumu uverejnenia. V tomto tlačive daňovník označí druh priznania, ktorým je priznanie, čiastkové priznanie, opravné priznanie a dodatočné priznanie.*“. Nakoľko však v Slovenskej republike žiadna daň z vonkajšej reklamy ukladaná nebola, muselo byť uvedené ustanovenie následne opäť novelizované.
3. znižovanie počtu podnikateľských subjektov; V tejto súvislosti možno poukázať na skutočnosť, že napríklad minulý rok 2023 bol rekordný z hľadiska

zániku živností na Slovensku. Podľa údajov portálu Finstat ich zaniklo 52,4 tisíca. To je o 10,5 tisíca viac ako v roku 2022. V roku 2021 u nás zaniklo okolo 38-tisíc živností a rok predtým len okolo 35-tisíc.⁹ Napriek tomu, že na uvedené má vplyv množstvo faktorov. Administratívna záťaž podnikateľov a právna neistota týkajúca sa aj daňových právnych predpisov je podľa nášho názoru jedným z týchto faktorov.

4. množstvo súdnych sporov týkajúcich sa daní; Napriek tomu, že súdne spory v oblasti daní vždy boli a aj budú, máme za to, že stabilnejšia a jednoznačnejšia právna úprava daní by mohla napomôcť množstvu daňových subjektov a aj daňovej správe vyvarovať sa takých chýb, o ktorých v súčasnosti musí rozhodnúť súd.
5. malý počet odborníkov zaoberajúcich sa daňovým právom; Napriek tomu, že daňovým právom sa v praxi zaoberá pomerne veľké množstvo osôb, nie vždy ide o odborníkov v tejto oblasti. Častokrát sa stretávame s tým, že v daňových veciach zastupujú osoby, ktorým chýbajú dostatočné odborné znalosti z tejto oblasti. Uvedené je spôsobené okrem iného aj tým, že už študenti práva majú vzhľadom na zložitú úpravu a časté zmeny právnych predpisov až nechut' sa daňovým právom v budúcnosti zaoberať.
6. nedostatok právnickej literatúry v oblasti daní; V daňovom práve je bežné, že kým autor napíše knihu, tak dôjde k zmene právnej úpravy. Uvedené nielen odrádza autorov od písania kníh v oblasti daňového práva, ale zároveň odrádza aj kupujúcich kupovať knihy, ktoré sú už pár rokov (niekedy aj rok) po ich vydaní neaktuálne. Bez písania vedeckej a aj odbornej literatúry je však napredovanie daňového práva nemožné.

Okrem uvedeného by sa určite dalo poukázať na množstvo iných problémov vyplývajúcich z nestabilného právneho prostredia v oblasti daní a ich následkov, našim cieľom však nebola podrobná analýza daného problému, ale snaha poukázať na existujúci problém a vyvolať o ňom diskusiu, a to aj v kontexte vyššie uvádzaných skutočností.

Záver

Dane sa ukladali v dávnej minulosti a budú sa ukladať aj v budúcnosti. Tvorba daňových právnych predpisov sa však vyvíja a mení. Pre súčasné slovenské daňové právo je charakteristická nestálosť právnej úpravy. Daňové zákony na Slovensku podliehajú častým zmenám, pričom tieto zmeny sú častokrát nesystémové, chaotické, nedoriešené a v konečnom dôsledku znižujú celkovú úroveň našej právnej úpravy. Určite nie je možné zákony napísať spôsobom, akým boli zachytené prikázania na kamenných doskách. Taktiež nemožno spochybniť skutočnosť, že určité zmeny v právnej úprave sú potrebné. Na druhej strane je potrebné uviesť, že právo by malo slúžiť na ochranu fyzických osôb a právnických osôb pred svojvôľou štátneho aparátu, a preto by malo byť písané spôsobom prístupným adresátom konkrétnych

9 Na Slovensku v minulom roku zanikol rekordný počet živnost. Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/slovensku-minulom-roku-zanikol-rekordny-pocet-zivnosti> [15.08.2024]

právných noriem. Fiškálna funkcia daní, ktorej podstatou je naplnenie verejných rozpočtov, nemôže mať prednosť pred povinnosťou štátu vytvárať právne predpisy terminologicky správne, presné, všeobecne zrozumiteľné a zároveň trvácne a stabilné. Uvedená povinnosť vyplýva tvorcom práva nielen z princípov právneho štátu, ale aj zo zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý výslovne stanovuje, že „*cieľom tvorby právnych predpisov je pripraviť za účasti verejnosti taký právny predpis, ktorý sa stane funkčnou súčasťou vyváženého, prehľadného a stabilného právneho poriadku Slovenskej republiky zlučiteľného s právom Európskej únie a medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky.*“ Žiaľ napriek uvedenému cieľu v súčasnosti na Slovensku možno v oblasti niektorých daní len ťažko hovoriť o prehľadných a stabilných právnych predpisoch. Následkami nestabilnej a častokrát aj zmätočnej a nejednoznačnej daňovej právnej úpravy je nielen náročná aplikácia daňových právnych predpisov zo strany daňových subjektov, prípadne orgánov daňovej správy, ale tieto následky majú oveľa širší rozmer, napríklad možno poukázať na pomerne veľké množstvo súdnych sporov v daňových veciach, problém s nedostatkom literatúry v oblasti daňového práva a taktiež nedostatočný počet odborníkov na daňové právo.

Literatúra:

- BABČÁK, V. 2023. Niekoľko úvah a myšlienok na tému „*quo vadis slovenské daňové právo*“. In *Daňové právo a nové javy v ekonomike. Recenzovaný zborník vedeckých prác z konferencie V. SLOVENSKO-ČESKÉ DNI DAŇOVÉHO PRÁVA*. Košice : Pavol Jozef Šafárik University in Košice, 2023, s. 14. ISBN 978-80-574-0269-5
- DRGONEC, J. 2015. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck, 2015, s. 262. ISBN 978-80-89603-39-8 (1622 s.)
- GÁBRIŠ, T. - JÁGER, R. 2015. Vlastnícke právo a majetkové vzťahy na Veľkej Morave. In *Historia et Theoria Iuris* (vedecký časopis). ISSN 1338-0753, 2015, roč.7. č.1, s. 6-19.
- KRÁLIK, J. - KUBINCOVÁ, S. 2022. *Osobitosti finančného práva. Historické, teoretické súvislosti a tvorba finančného práva*. Brno : MSD Brno, 2022, ISBN 978-80-7392-380-8
- KUBINCOVÁ, S. 2009. *Dane, poplatky, clo a ďalšie povinné platby (vymedzenie pojmov a právna úprava)*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2009, s. 158 a nasl. ISBN 978-80-8083-911-6
- KUBINCOVÁ, S. 2022. Daňové právo a jeho zaradenie v právnom poriadku Slovenskej republiky In KAČALJAK, M. - KUBINCOVÁ, S. - JAMRICHOVÁ, T. - PÍRY, M. - ÚRADNÍK, M. - HLINKA, T. *Daňové právo*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela. 2022, s. 40. ISBN 978-80-557-2003-6
- KUBINCOVÁ S. 2019. Od jednoduchosti ku komplikovanosti sadzby dane z príjmov In *Acta Iuridica Sladkovienciensia 14. : právnické štúdie*. Brno : MSD, 2019, s. 185-194. ISBN 978-80-7392-314-3

Summary: Changes in Slovak Tax Regulations and Their Consequences.

Taxes have been imposed in the distant past and will continue to be imposed in the future. However, their legal treatment differs in many respects. In particular, the current Slovak tax law is characterised by its volatility. The consequences of unstable and often confusing and ambiguous tax legislation are not only the difficult application of tax legislation by taxpayers or tax administration authorities, but these consequences have a much broader dimension, for example, the relatively large number of court cases in tax matters, the problem of the lack of literature in the field of tax law, as well as the insufficient number of experts in tax law.

doc. JUDr. Soňa Kubincová, PhD.

Vysoká škola Danubius

Fakulta práva Janka Jesenského, Katedra verejno-právnych disciplín

Richterova č. 1171,

925 21 Sládkovičovo

Slovenská republika

e-mail: sona.kubincova@vsdanubius.sk

JUDr. Tatiana Jamrichová, PhD.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta, Katedra obchodného a finančného práva

Komenského 20,

97401 Banská Bystrica

Slovenská republika

e-mail: tatiana.kubincova@umb.sk

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Soňa Kubincová - Tatiana Jamrichová).

Nečinnosť správcu dane v kontexte otázky žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy a ústavnej sťažnosti

Júlia Ondrová*
Michal Úradník**

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.156-164>

Abstrakt:

ONDROVÁ, Júlia - ÚRADNÍK, Michal: *Nečinnosť správcu dane v kontexte otázky žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy a ústavnej sťažnosti*. Otázka rýchlosti konania a rozhodovania orgánu verejnej moci je pre účastníka daného konania vždy dôležitá, a to platí aj pokiaľ ide o postup správcu dane. Na podklade komparácie budú predstavené vybrané inštitúty ako právne nástroje na odstránenie nečinnosti správcu dane. Jedným z nich je aj podanie sťažnosti pre nečinnosť príslušnému správcovi dane či rozhodnutie nadriadeného orgánu akým je Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky. Porovnanie sa bude týkať aj otázky prípustnosti podania ústavnej sťažnosti pre nečinnosť správcu dane, a to práve s ohľadom na inštitút žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy podľa Správneho súdneho poriadku.

Kľúčové slová:

správca dane, nečinnosť, sťažnosť, podnet, upozornenie, žaloba, ústavná sťažnosť

Tax Administrator Failure to Act within the Accusation Context Against the Body of Public Administration Inactivity and the Constitutional Appeal

Abstract:

ONDROVÁ, Júlia - ÚRADNÍK, Michal: *Tax Administrator Failure to Act within the Accusation Context Against the Body of Public Administration Inactivity and the Constitutional Appeal*. The question of the motion speed and the adjudicate of the public administration body is always important for the juristic of the definite procedure and the same is valid for the tax administrator advancement. On the base of the comparison there are presented the selected institutes as the lawful appropriate tools to do away with the tax administrator inactivity. One of them rests in the file of complaint regarding the competent tax administrator failure to act or the adjudication of the superior body such as the Slovak Republic Financial Directorate. The comparison will be concerned with

* JUDr. Júlia Ondrová, PhD., univ.doc., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, Katedra ústavného práva a teórie práva, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2954-6907>

** JUDr. Michal Úradník, PhD., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, Katedra obchodného a finančného práva, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1748-6399>

the question concerning the acceptability to file the constitutional complaint as the result of the tax administrator inactivity, and at the same time it is taking into consideration the accusation institute against the failure of the public administration body to act as it is declared by the Administrative Judiciary Code.

Key words:

tax administrator, failure to act, inactivity, complain, motion, accusation, constitutional appeal

Úvod

Nečinnosť správcu dane môže mať rôzne podoby ako napríklad nekonanie počas daňovej kontroly, alebo napríklad v rámci samotného daňového konania. Kým v prípade daňovej kontroly je ďalší procesný postup pomerne jednoznačný, v prípade daňového konania nastáva niekoľko právnych otázok. Ipso facto, jednou zo zákonných prekážok vykonania daňovej kontroly, ktorá už bola judikatúrou všeobecných súdov, ako aj Ústavného súdu Slovenskej republiky potvrdená,¹ je uplynutie prekluzívnej lehoty pre uskutočnenie daňovej kontroly. Podľa § 46 ods. 10 zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení (ďalej len „daňový poriadok“) je lehota na vykonanie daňovej kontroly najviac jeden rok odo dňa jej začatia. V prípade prekročenia lehoty na vykonanie daňovej kontroly daňovým úradom nie je možné pokračovať vo vyrubovacom konaní, pretože dôkazy zabezpečené v priebehu daňovej kontroly nadobudnú povahu nezákonne získaného dôkazného prostriedku.² Nerešpektovaním maximálnej dĺžky trvania daňovej kontroly daňový úrad poruší nielen daňový poriadok, ale aj zásadu primeranosti a zásadu zákonnosti v daňovom konaní. V situácii, keď už bol použitý protokol z takejto daňovej kontroly, je celé daňové konanie zaťažené vadou nezákonnosti a rozhodnutie, ktoré je jeho zavŕšením a vychádza zo skutočností zistených počas nezákonnej daňovej kontroly je rovnako nezákonné.³ Uvedené sa ale nevzťahuje na nečinnosť správcu dane v daňovom konaní.

1. Nečinnosť správcu dane v daňovom konaní

Podľa § 65 ods. 1 daňového poriadku je orgán príslušný na rozhodnutie v daňovom konaní povinný rozhodnúť bezodkladne, najneskôr však do ôsmich dní odo dňa začatia konania, ak to povaha vecí pripúšťa a je tak možné urobiť na základe dokladov predložených daňovým subjektom. Ak to nie je možné, lehota na rozhodnutie je najviac 30 dní odo dňa začatia konania. V osobitne zložitých prípadoch orgán

1 Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 314/2015 zo dňa 16.12.2015.

2 Rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 5 S 72/2018 zo dňa 09.04.2019.

3 Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 24/2010 zo dňa 29.06.2010. K tomu pozri: ÚRADNÍK, M. *Zásady deliktuálneho trestania vo vybraných oblastiach finančného práva s akcentom na otázku ne bis in idem*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2023. s. 108.

príslušný na rozhodnutie rozhodne do 60 dní. Zákonodarca predpokladá aj skutkové situácie, keď vzhľadom na mimoriadnu zložitosť prípadu alebo iné závažné okolnosti alebo osobitnú povahu prípadu nemožno rozhodnúť ani v lehote do 60 dní, potom môže túto lehotu pred jej uplynutím na základe písomného odôvodnenia primerane predĺžiť druhostupňový orgán, ktorým je v prípade nečinnosti správcu dane Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky. Ak rozhoduje druhostupňový orgán, môže túto lehotu pred jej uplynutím na základe písomného odôvodnenia primerane predĺžiť Ministerstvo financií Slovenskej republiky, a ak rozhoduje ministerstvo, potom lehotu predlžuje sám minister. Daňový poriadok však už nešpecifikuje dĺžku trvania novej, takto primerane predĺženej lehoty na rozhodnutie. Ustanovuje len povinnosť, aby orgán príslušný na rozhodnutie v daňovom konaní, ktorý nemôže vo veci rozhodnúť v lehote do 60 dní, o tom písomne a s uvedením dôvodov upovedomil daňový subjekt, ktorý je účastníkom daného konania.

Vychádzajúc zo základných zásad správy daní, keď pri správe daní sa dbá aj na zachovávanie práv a právom chránených záujmov daňových a iných subjektov, je nutné prezumovať jednu zo základných zásad každého konania, a to rýchlosť konania, ktorej zodpovedá právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Nečinnosť príslušného orgánu, napríklad správcu dane, nemôže dlhodobo pretrvávať. Dikcia § 66 daňového poriadku upravuje opatrenie proti nečinnosti, keď za predpokladu, že orgán príslušný na rozhodnutie v daňovom konaní je nečinný a nerozhodne ani v lehotách ustanovených v § 65 ods. 1 a 2 daňového poriadku a nápravu nemožno dosiahnuť inak a povaha veci to nevyklučuje, je príslušný vo veci rozhodnúť druhostupňový orgán. Atrahovaním⁴ tak dochádza k zmene funkčnej príslušnosti, keď z orgánu obvykle druhého stupňa sa stane prvostupňový orgán rozhodujúci vo veci.

Ustanovenie § 66 daňového poriadku je ale potrebné skúmať podrobnejšie, pretože pre jeho uplatnenie sa vyžaduje nielen nečinnosť tzv. orgánu prvého stupňa, ale kumulácia skutočností, že tento nečinný orgán nerozhodne ani v predĺženej lehote, nápravu nemožno dosiahnuť iným spôsobom a povaha veci nevyklučuje, aby vo veci rozhodol orgán druhého stupňa.

Pokiaľ ide o druhú podmienku, a to nerozhodnutie príslušného orgánu v lehote podľa § 65 ods. 1 a 2 daňového poriadku, vhodnejšia by bola formulácia právnej úpravy, ak príslušný orgán nerozhodne ani v primerane predĺženej lehote podľa § 65 ods. 2 daňového poriadku, pretože ustanovenie prvého odseku ustanovuje tzv. maximálnu lehotu pre rozhodnutie o určitej právnej veci, ktorej dĺžku prispôsobuje priamo úmerne jej náročnosti. Zároveň druhý odsek tohto ustanovenia precizuje možnosť predĺženia lehoty na rozhodnutie druhostupňovým orgánom, a to v prípade, ak nemožno rozhodnúť ani v tzv. základnej zákonnej lehote v jej maximálnom trvaní 60 dní. Nečinnosť príslušného orgánu na rozhodnutie v prvom stupni preto nastáva až absenciou jeho rozhodnutia v predĺženej lehote podľa § 65 ods. 2 daňového poriadku.

V kontexte posudzovaných právnych inštitútov na odstránenie nečinnosti správcu dane je však dôležitejším spojenie „a nápravu nemožno dosiahnuť inak“. Ustanovenie

4 K atrahovaniu porovnaj aj komentár k daňovému poriadku: KUBINCOVÁ, S. *Daňový poriadok. Komentár. 2. vydanie.* Praha : C. H. Beck, 2024. 1136 s. ISBN 978-80-7400-982-2.

§ 66 daňového poriadku obsahuje požiadavku vyčerpania iných prostriedkov nápravy, ktoré obnovia činnosť nekonajúceho orgánu prvého stupňa. Napríklad v prípade nečinnosti správcu dane, ktorým je daňový úrad sa odôvodňuje podanie daňovníka ako účastníka konania, v ktorom dochádza k nečinnosti, adresované Finančnému riaditeľstvu Slovenskej republiky. Kompetenciou Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky je riadiť a kontrolovať daňové úrady, colné úrady a Kriminálny úrad finančnej správy.⁵

Daňovník je oprávnený nečinnosť správcu dane namietat aj podaním sťažnosti, ktorou sa podľa § 3 ods. 1 písm. a) zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach v platnom znení (ďalej len „zákon o sťažnostiach“) domáha ochrany svojich práv alebo právom chránených záujmov, o ktorých sa domnieva, že boli porušené práve nečinnosťou orgánu verejnej správy. Príslušným na vybavenie sťažnosti bude správca dane, ktorého nečinnosť daňovník namieta.⁶

2. Žaloba proti nečinnosti orgánu verejnej správy a ústavná sťažnosť

Podľa § 242 zákona č. 162/2015 Z. z. Správneho súdneho poriadku v platnom znení (ďalej len „Správny súdny poriadok“)⁷ sa žalobca môže žalobou domáhať odstránenia nečinnosti orgánu verejnej správy v začatom administratívnom konaní. Žalobca podľa § 244 ods. 1, ktorý nie je orgánom verejnej správy, sa zároveň žalobou môže domáhať aj primeraného finančného zadosťučinenia vzniknutého v dôsledku nečinnosti orgánu verejnej správy. Žalobná legitimácia na podanie žaloby proti nečinnosti je však v zmysle § 244 ods. 1 Správneho súdneho poriadku podmienená bezúspešným vyčerpaním sťažnosti podľa osobitného predpisu,⁸ alebo podnetu na prokuratúre.⁹ Podľa § 245 Správneho súdneho poriadku je žalovaným ten orgán verejnej správy, ktorý podľa žalobcu má povinnosť vydať rozhodnutie alebo opatrenie, vykonať úkon alebo začať z úradnej povinnosti administratívne konanie.

5 § 4 ods. 3 písm. a) zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

6 § 11 zákona o sťažnostiach.

7 K tomu pozri: SREBALOVÁ, M. - PEKÁR, B. - HORVAT, M. Vybrané pojmy a postupy podľa Správneho súdneho poriadku. In *Správni soudnictví - 15 let existence soudního řádu správního vs. prvotní zrušení s aplikací nového správního soudního poriadku : sborník z konference a společného zasedání kateder správního práva ČR a SR konaného ve dnech 22. až 23. března 2018 na Právnické fakultě UP v Olomouci*. [online.] 1. vyd. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2018. s. 297-308. [17.03.2024]. Dostupné na internete: https://www.pf.upol.cz/fileadmin/userdata/PF/Katedry/VPK/Sbornik_ze_zasedani_kateder_SP_2018.pdf, PEKÁR, B. *Vybrané nadnárodné aspekty výkonu verejnej správy*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2018. 173 s. V súvislosti so Správnym súdnym poriadkom pozri aj: KUBINCOVÁ, S. – JAMRICHOVÁ, T. *Zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2022. 744 s. a PÍRY, M. *Zákon o správnom konaní (správny poriadok). Veľký komentár*. 1. vyd. Žilina : Eurokódex, 2022. 255 s.

8 vyššie zmieňovaný zákon o sťažnostiach.

9 K tomu pozri: BARICOVÁ, J. - FEČÍK, M. - ŠTEVČEK, M. - FILOVÁ, A. a KOL. *Správny súdny poriadok. Komentár*. Bratislava : C.H. Beck, 2018. s. 1195 a nasl.

Okrem žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy podľa § 242 Správneho súdneho poriadku prichádza do úvahy aj iniciovanie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky, keď fyzická alebo právnická osoba sa bude domáhať ústavnoprávneho prieskumu nečinnosti orgánu verejnej správy. V kontexte uvedeného je však potrebné osobitne zohľadniť subsidiaritu rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky¹⁰ a zákonnej možnosti odmietnutia ústavnej sťažnosti pre jej neprípustnosť podľa § 56 ods. 2 písm. d) v spojení s § 55 písm. d) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

3. Subsidiarita uplatnenia ústavnej sťažnosti

V rámci posudzovania otázky prípustnosti ústavnej sťažnosti na zbytočné prietahy v konaní orgánu verejnej správy¹¹ a žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy Ústavný súd Slovenskej republiky už vo viacerých svojich rozhodnutiach¹² skonštatoval, že na rozdiel od konania proti nečinnosti podľa § 250t a § 250u zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku v znení účinnom do 30. júna 2016 (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“), konanie o žalobe proti nečinnosti orgánu verejnej správy podľa § 242 až § 251 Správneho súdneho poriadku neskončí vyhovením žaloby, ale až odstránením nečinnosti, ktoré je žalovaný orgán verejnej správy povinný preukázať správne mu súdu v určenej lehote. Je tak povinný urobiť zaslaním vydaného rozhodnutia, opatrenia alebo oznámenia o vykonanom úkone, prípadne o začatí administratívneho konania v určenej lehote správne mu súdu podľa dikcie § 250 ods. 1 Správneho súdneho poriadku. Ak žalovaný orgán verejnej správy svoju nečinnosť v určenej lehote bezdôvodne neodstráni, správny súd mu môže uložiť pokutu až do výšky 2 000 eur, a to aj opakovane.¹³ Takto rozhodnúť môže správny súd aj bez návrhu, pričom ak rozhoduje na základe žalobcom podaného návrhu, nie je viazaný navrhnutou výškou pokuty.¹⁴ Nová právna úprava účinná od 1. júla 2016 je

10 K procesným podmienkam konania pred ústavným súdom pozri: MACEJKOVÁ, I., BÁRÁNY, E., BARICOVÁ, J. - FIAČAN, I. - HOLLÄNDER, P. - SVÁK, J. a KOLEKTÍV. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava : C.H. Beck, 2020. s. 344-358. Bližšie aj: LALÍK, M. - LALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR, s.r.o., 2019. 639 s.

11 K tomu pozri: PEKÁR, B. Súdny prieskum správnych rozhodnutí - nadnárodný kontext. In *Pôsobnosť a organizácia správneho súdnictva v Slovenskej republike : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2023. s. 209-220.

12 Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 470/2020 zo dňa 22.10.2020, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 64/2021 zo dňa 23.02.2021, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 199/2022 zo dňa 12.04.2022, Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 299/2023 zo dňa 18.05.2023.

13 Bližšie pozri: § 80 ods. 1 písm. d), § 80 ods. 2 prvá veta a § 251 ods. 1 Správneho súdneho poriadku.

14 Bližšie pozri: § 80 ods. 2 druhá veta Správneho súdneho poriadku.

teda oproti pôvodnej¹⁵ konzekventnejšia, pretože následok nerešpektovania súdneho rozhodnutia zo strany žalovaného orgánu verejnej správy neprenáša na žalobcu, ktorý už nemusí podať ďalšiu žalobu, o ktorej by sa rozhodovalo v novom konaní.¹⁶ Ústavný súd Slovenskej republiky tak považuje uvedený právny prostriedok nápravy podľa Správneho súdneho poriadku za spôsobilý poskytnúť ochranu namietaným právam sťažovateľov.¹⁷

Subsidiarita právomoci ústavného súdu, vyjadrená aj v dikcii § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde vedie k záveru, že ak samotný zákon podmieňuje prípustnosť ústavnej sťažnosti vyčerpaním opravných prostriedkov alebo iných právnych prostriedkov, ktoré zákon poskytuje sťažovateľovi na ochranu jeho práva, tak o to viac je podmienkou prípustnosti sťažnosti uplatňovanie práva, ktorého porušenie sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namieta, riadnym, zákonom predpísaným spôsobom. Sťažovatelia nemajú podľa Ústavy Slovenskej republiky, zákona o ústavnom súde a stabilnej judikatúry ústavného súdu na výber, ktorý z oboch ústavne existujúcich systémov súdnej ochrany využijú, ale sú povinní postupovať od súdnej ochrany poskytovanej všeobecnými súdmi k súdnej ochrane, na ktorú je kompetentný ústavný súd. Takáto postupnosť sa nedá sťažovateľmi ovplyvniť a uplatňovaná logika vychádza z toho, že aj všeobecné súdy zodpovedajú za ochranu základných práv a slobôd na úrovni ich právomocí.¹⁸ Iba za predpokladu, že sťažovatelia vyčerpajú¹⁹ všetky im dostupné právne prostriedky súdnej a inej právnej ochrany svojho základného práva alebo slobody a pri ich uplatnení nie sú úspešní, môžu sa uchádzať o ochranu tohto základného práva alebo slobody sťažnosťou podanou ústavnému súdu podľa čl. 127 ods. 1 ústavy. Podmienka vyčerpania právnych prostriedkov, ktoré zákon sťažovateľovi priznáva na ochranu jeho základných práv a slobôd, sa nevyžaduje, ak sťažovateľ podľa § 132 ods. 3 zákona o ústavnom súde preukáže, že tieto právne prostriedky nevyčerpal z dôvodov hodných osobitného zreteľa.

Navyše, s účinnosťou od 1. júla 2023 sa žalobca môže žalobou podľa § 242 Správneho súdneho poriadku domáhať nielen odstránenia nečinnosti orgánu verejnej správy v začatom administratívnom konaní, ale aj priznania primeraného finančného zadosťučinenia za porušenie práv spôsobených nečinnosťou správneho orgánu. Podľa dôvodovej správy k uskutočnenej novele Správneho súdneho poriadku²⁰

15 Bližšie pozri: § 250t a § 250u Občianskeho súdneho poriadku.

16 Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 533/2023 zo dňa 04.10.2023.

17 Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 26/2024 zo dňa 18.01.2024. K tomu pozri: ONDROVÁ, J. - ÚRADNÍK, M. *Ústavnoprávne aspekty ústavnej sťažnosti*. 1. vyd. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2024. s. 72 a nasl.

18 čl. 142 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v platnom znení.

19 Vyčerpanie všetkých opravných prostriedkov alebo iných právnych prostriedkov, ktoré zákon sťažovateľovi na ochranu jeho základných práv alebo slobôd účinne poskytuje a na použitie ktorých je oprávnený podľa osobitných právnych predpisov, neznamená len samotné faktické podanie oprávnenou osobou, ale až rozhodnutie o ňom príslušným orgánom. - Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 337/2024 zo dňa 18.06.2024.

20 zákonom č. 239/2023 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia niektoré zákony.

tým zákonodarca reagoval na viaceré rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva proti Slovenskej republike,²¹ podľa ktorých dovtedajšia právna úprava žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy nepredstavovala účinný vnútroštátny mechanizmus nápravy porušenia práva na prejednanie veci v primeranej lehote v konaniach prebiehajúcich pred správnyimi orgánmi a následne pred súdmi.

Podľa Ústavného súdu Slovenskej republiky po novele Správneho súdneho poriadku možno konštatovať, že správna žaloba proti nečinnosti orgánu verejnej správy spĺňa všetky atribúty účinného prostriedku nápravy podľa čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pretože v prípade zistenej nečinnosti správneho orgánu správny súd uloží povinnosť konať a rozhodnúť v konkrétnej lehote, disponuje donucovacím prostriedkom vo forme ukladania pokút správne mu orgánu a dohliada na vec až do skončenia administratívneho konania vydaním rozhodnutia, pričom správny súd disponuje právomocou primerane finančne odškodniť ujmu na právach účastníkov správneho konania spôsobenú namietanou nečinnosťou správneho orgánu.²²

Záver

Daňový poriadok v príslušných ustanoveniach stanovuje zákonné lehoty na rozhodnutie. V prípade nečinnosti správcu dane však do úvahy prichádzajú viaceré inštitúty, ktorých uplatnenie má svoju logickú a právnu postupnosť. Predbehnutie niektorého prostriedku ochrany práv nebude mať spravidla za následok odstránenie stavu právnej neistoty, keďže pre jeho neprípustnosť bude jeho aplikácia vylúčená. Typickým príkladom je vyčerpanie iných, tzv. mimosúdnych prostriedkov nápravy a v prípade pretrvania zbytočných prietáhov v konaní podanie žaloby proti nečinnosti orgánu verejnej správy. Podanie ústavnej sťažnosti preto aj v zmysle subsidiarity právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky nemôže tieto právne prostriedky suplovať.

Literatúra:

- BARICOVÁ, J. - FEČÍK, M. - ŠTEVČEK, M. - FILOVÁ, A. a KOL. 2018. *Správny súdny poriadok. Komentár*. Bratislava : C.H. Beck, 2018. 1824 s. ISBN 978-80-7400-678-4.
- KUBINCOVÁ, S. 2024. *Daňový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Praha : C. H. Beck, 2024. 1136 s. ISBN 978-80-7400-982-2.
- KUBINCOVÁ, S. - JAMRICOVÁ, T. 2022. *Zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2022. 744 s. ISBN 978-80-7400-883-2.

21 Napríklad rozsudky EŠP vo veciach Engelhardt proti Slovenskej republike zo dňa 31.08.2018, sťažnosť č. 12085/16; Oros proti Slovenskej republike zo dňa 18. 11.2021, sťažnosť č. 7303/21; Balogh a ďalší proti Slovenskej republike zo dňa 16.12.2021, sťažnosti č. 7918/19 a 43062/20 a Kľačanová proti Slovenskej republike zo dňa 31.03.2022, sťažnosť č. 8116/19.

22 Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 258/2024 zo dňa 14.05.2024.

- ĽALÍK, M. - ĽALÍK, T. 2019. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer SR, s.r.o., 2019. 639 s. ISBN 978-80-571-0111 6.
- MACEJKOVÁ, I. - BÁRÁNY, E. - BARICOVÁ, J. - FIAČAN, I. - HOLLÄNDER, P. - SVÁK, J. a KOLEKTÍV. 2020. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. vydanie Bratislava : C.H. Beck, 2020. 1640 s. ISBN 978-80-89603-90-9.
- ONDROVÁ, J. - ÚRADNÍK, M. 2024. *Ústavnoprávne aspekty ústavnej sťažnosti*. 1. vyd. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2024. 190 s. ISBN 978-80-557-2137-8.
- PEKÁR, B. 2023. *Súdny prieskum správnych rozhodnutí - nadnárodný kontext*. In *Pôsobnosť a organizácia správneho súdnictva v Slovenskej republike : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2023. s. 209-220. ISBN 978-80-7160-339-9.
- PEKÁR, B. 2018. *Vybrané nadnárodné aspekty výkonu verejnej správy*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2018. 173 s. ISBN 978-80-7598-264-3.
- PÍRY, M. 2022. *Zákon o správnom konaní (správny poriadok). Veľký komentár*. 1. vyd. Žilina : Eurokódex, 2022. 255 s. ISBN 978-80-8455-111-6.
- SREBALOVÁ, M. - PEKÁR, B. - HORVAT, M. 2018. *Vybrané pojmy a postupy podľa Správneho súdneho poriadku*. In *Správní soudnictví - 15 let existence soudního řádu správního vs. prvotní zrušení s aplikací nového správního soudního poriadku : sborník z konference a společného zasedání kateder správního práva ČR a SR konaného ve dnech 22. až 23. března 2018 na Právnické fakultě UP v Olomouci*. [online.] 1. vyd. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2018. s. 297-308. ISBN 978-80-88266-25-9 [17. 03.2024]. Dostupné na: https://www.pf.upol.cz/fileadmin/userdata/PF/Katedry/VPK/Sbornik_ze_zasedani_kateder_SP_2018.pdf
- ÚRADNÍK, M. 2023. *Zásady deliktuálneho trestania vo vybraných oblastiach finančného práva s akcentom na otázku ne bis in idem*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2023. 172 s. ISBN 978-80-557-2072-2.

Summary: Tax Administrator Failure to Act within the Accusation Context Against the Body of Public Administration Inactivity and the Constitutional Appeal

The Taxation Code definite provisions declare clearly the stated legislative time-limits for deciding. In case of the tax administrator failure to act, then the several institutes come to the fore, their applying has a logical and legal progression. As a rule, the advance of some appliance usually has no consequence regarding the legal doubttees abate that is given by its inadmissibility, and therefore its application is excluded. The typical example rests in the used up of the so-called extraordinary remedy means, and in case of the useless hold-out lengths concerning the procedure of the file complaint against the public administration body failure to act. The file of the constitutional appeal cannot supply the mentioned legal remedies even within the sense of the subsidiarity competences of the Slovak Republic Constitution Court.

JUDr. Júlia Ondrová, PhD., univ. doc.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta, Katedra ústavného práva a teórie práva
Komenského 20,
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: julia.ondrova@umb.sk

JUDr. Michal Úradník, PhD.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta, Katedra obchodného a finančného práva
Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika
e-mail: michal.uradnik@umb.sk

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Júlia Ondrová - Michal Úradník).

Professional Standards for Individuals Performing Independent Technical Functions in Construction

Joanna Smarż*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.165-177>

Abstract:

SMARŻ, Joanna: *Professional Standards for Individuals Performing Independent Technical Functions in Construction*. The appropriate level of construction-related services is guaranteed primarily by high requirements imposed on individuals performing these functions. Independent technical functions in construction may only be carried out by individuals with relevant technical education and professional experience, tailored to the type, degree, and complexity of the activity, and other requirements associated with the performed function, as confirmed by the decision granting construction qualifications issued by the professional self-government body.

Individuals performing independent technical functions in construction are responsible for carrying out these functions under regulations and principles of technical knowledge. They are also accountable for due diligence in performing their work, proper organization, safety, and quality. The quality of performing these functions is subject to control by the professional self-government, of which the individual performing independent technical functions in construction is a member. This stems from the fundamental task of this self-government, which is to oversee the proper execution of these professions within the bounds of public interest and for its protection.

Key words:

construction standards, practice of the profession, construction law, architect, construction engineer

Introduction

Construction is a specialized field of activity related to the erection of building structures but also encompasses reconstruction, rebuilding, modernization, and preservation of existing structures, as well as their demolition in cases where they do not meet technical requirements.

In connection with the above, all activities related to the design and supervision of construction works may be carried out exclusively by individuals possessing

* Professor at the Department of Administrative Law and Administration Sciences, Faculty of Law and Administration, Casimir Pulaski Radom University; ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2450-8162>

the appropriate technical education and professional experience, confirmed by the administrative decision of the relevant authority.¹

Individuals performing such functions are responsible for carrying them out in accordance with regulations and principles of technical knowledge. They are also accountable for due diligence in performing their work, proper organization, safety, and quality. The above points to the fundamental standards applicable in construction, for compliance with which individuals holding construction qualifications are responsible.

The above is subject to control not only by the administrative authorities operating in the field of construction but also by the relevant self-government bodies, which establish professional practice standards for architects and civil engineers, respectively.

The legal solutions indicated, applicable in Poland, are similar to those in force in Slovakia. The purpose of the article is to analyze these regulations using the dogmatic-legal and comparative method.

1. Defining standalone technical functions in construction

The concept of standalone technical functions in construction has been defined in Article 12(1) of the Act of July 7, 1994 - Construction Law.² According to the above, as a standalone technical function in construction is considered an activity related to the necessity of professional assessment of technical phenomena or independent resolution of architectural, technical, and technical-organizational issues. This includes activities such as:

1. designing, checking architectural and construction projects, and technical projects, as well as conducting authorial supervision;
2. managing construction or other construction works;
3. managing the production of structural building elements, as well as supervising and controlling the technical aspects of their production;
4. performing investor supervision;
5. conducting technical control of the maintenance of construction objects.

The above enumeration is not exhaustive, as evidenced by the phrase „in particular“ used in the indicated provision.³

While the mentioned list in the Construction Law provides examples of activities considered as performing standalone technical functions in construction, it doesn't rule out the possibility of other types of activities falling into this category. However,

1 Currently, decisions regarding the granting of construction qualifications are issued by the self-government bodies of architects and civil engineers. Before 1995, such decisions were issued by various authorities, including voivodes. For more detailed information on this topic, please refer to additional sources: J. SMARŽ. *Samodzielne funkcje techniczne w budownictwie w ciągu 90 lat nadawania uprawnień budowlanych*, Budownictwo i Prawo 2018, nr 2, s. 3-7.

2 Dz.U. z 2023 r., poz. 682 ze zm.

3 Z. NIEWIADOMSKI - T. ASMAN - J. DESSOULAVY-ŚLIWIŃSKI - E. JANISZEWSKA-KUROPATWA - K. KUCHARSKI - A. PLUCIŃSKA-FILIPOWICZ - J. SIEGIEN. *Prawo budowlane. Komentarz*, Legalis el. 2024, komentarz do 12.

it's important to note that legal acts related to construction specifically address and regulate only those types of activities listed in Article 12(1) of the Construction Law. Therefore, only the specified forms of activity require individuals to possess high qualifications and professional preparation, confirmed by the final decision on granting construction qualifications.

The provision above indicates that individuals performing independent technical functions in construction must have the relevant technical education and practical experience qualifying them for roles such as a designer, construction manager, site manager, or investor supervision inspector.

Due to the stipulation that the discussed activity involves “independently solving architectural, technical, and technical-organizational issues”, performing auxiliary tasks, or carrying out such activities under the supervision of an individual holding construction qualifications and under their responsibility is not considered a standalone technical function in construction. Whether such activities are performed regularly as a professional occupation or occasionally and sporadically does not affect the classification of tasks as independent technical functions in construction.

The right to perform independent technical functions in construction is not dependent on citizenship. Therefore, individuals eligible to perform these functions can include Polish citizens as well as citizens of European Union member states, the Swiss Confederation, and member states of the European Free Trade Association (EFTA) - parties to the agreement on the European Economic Area if they obtain construction qualifications in accordance with the applicable legal provisions. This is stipulated in Article 12a of the Construction Law, which states that individuals whose relevant professional qualifications have been recognized under rules specified in separate regulations can also perform independent technical functions in construction.⁴

The verification procedure in this matter is conducted by the relevant professional self-government body, which issues a decision regarding the recognition of professional qualifications. This decision is equivalent to the decision on granting construction qualifications. Such proceedings are carried out based on the provisions of the Act of December 15, 2000, on the professional self-governments of architects and construction engineers.⁵

2. Principles of granting construction qualifications

The authorization to perform independent technical functions in construction covers the entire range of technical and construction specialties that may be required for various types of investments. According to Article 14(1) of the Construction Law, construction qualifications are issued in the following specialties:

1. architectural;
2. structural and construction;

4 By separate provisions, one should understand the provisions of the act z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 334), which ensure uniform treatment of professional qualifications for all persons within the EU.

5 Dz. U. z 2023 r., poz. 551.

3. engineering:
 - a) bridge,
 - b) road,
 - c) railway - in the scope of railway construction facilities,
 - d) railway - in the scope of railway traffic control,
 - e) hydrotechnical,
 - f) demolition;
4. installation - in the scope of networks, installations, and devices:
 - a) telecommunication,
 - b) heating, ventilation, gas, water supply, and sewage,
 - c) electrical and power engineering.

The confirmation of granting construction qualifications is an administrative decision issued after the qualification procedure conducted by the district qualification committee of the relevant professional self-government chamber and a positive result in the examination by the applicant. An individual dissatisfied with the exam result has the right to appeal to the National Qualification Commission, and in case of dissatisfaction with the decision of this body, an appeal can be lodged with the Provincial Administrative Court in Warsaw.

Depending on the education level and the scope of professional practice completed, the examination for construction qualifications is conducted for either design authorization in a specific specialty, site management authorization in a specific specialty, or both design and site management authorization in a specific specialty combined (Article 14(4c) of the Construction Law). The level of education determines the extent of the granted qualifications. For individuals with higher education relevant to a specific specialty, qualifications may be granted without limitations. However, for those with secondary or vocational education, qualifications may be granted in a limited scope.

The examination for construction qualifications is of a state examination nature. It consists of a written part, conducted in the form of a test, and an oral part, during which the knowledge of the construction process and the ability to apply technical knowledge practically are assessed (Article 12(4) and (4a) of the Construction Law).

Examinations for construction qualifications are organized by professional self-governments of architects and construction engineers at least twice a year, with dates determined by the chamber (Article 12(4e) of the Construction Law). However, it is specified that during a state of epidemic threat or an epidemic, the relevant professional self-government chamber may deviate from this requirement (Article 12(4ea) of the Construction Law). This means that in the event of a declared state of epidemic threat or epidemic, the appropriate professional self-government chamber may organize only one exam per year or, for safety reasons, decide not to conduct the exam at all.

3. The basis for performing independent technical functions in the construction industry

The mere possession of construction qualifications does not entitle one to perform independent technical functions resulting from the granted decision. The basis for such

entitlement is only the inclusion on the list of members of the relevant professional self-government chamber, confirmed by a certificate issued by that chamber with a specified validity period (Article 12(7) of the Construction Law). This requirement is related to mandatory membership in the professional self-government of a public trust profession and applies to all individuals wishing to practice the profession.⁶

Additionally, individuals receiving construction qualifications are subject to entry into the central register of persons holding construction qualifications maintained by the Chief Inspector of Building Control (Article 88a(1) point 3 letter a of the Construction Law). Such entries are made by the regional chambers of professional self-governments of architects and construction engineers in the electronic version of e-CRUB. The mentioned register serves as an informational tool for both citizens and supervisory and administrative authorities in the architectural and construction domain. However, the scope of information available to these entities differs. For citizens, the register allows them to find a professional in a specific industry. Meanwhile, for administrative authorities, it facilitates the verification of the scope of qualifications and membership in the relevant professional self-government chamber.

4. Standards in construction

According to the analysis conducted so far, the appropriate level of services related to construction, which involves possessing adequate technical knowledge and professional experience, is primarily guaranteed by high requirements imposed on individuals performing these functions.

Following the above, independent technical functions in construction can only be performed by individuals with appropriate technical education and professional practice, tailored to the type, degree, and complexity of the activity and other requirements associated with the performed function. This is confirmed by the decision to grant construction permissions issued by a professional self-government body (Article 12, paragraph 2 of the Construction Law).

Granting specific construction permissions to an individual enables them to perform specific tasks and simultaneously serves as a certificate of their qualifications to prepare projects and supervise construction works covered by the granted construction permissions.⁷ Such a certificate is therefore significant for assessing the qualifications and competence of an individual. Its purpose is to ensure the certainty of safety in construction and the execution of a specific construction investment in accordance with the art of building. Such a certificate establishes the role of the person presenting it in the investment process.⁸ Therefore, such a certificate has a public character, and

6 J. SMARŹ. *Charakter członkostwa w samorządach zawodowych w świetle art. 17 ust. 1 Konstytucji RP*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2023, nr 4 (74), s. 193-205.

7 J. SMARŹ. *System nadawania uprawnień budowlanych oraz nadzór nad wykonywaniem zawodu inżyniera, jako wyraz troski o bezpieczeństwo publiczne*, [w:] *Aksjologia prawa administracyjnego*, t. II, red. J. Zimmermann, Warszawa 2017 r., s. 619-629.

8 Wyrok NSA z dnia 31 marca 2023 r., III OSK 7520/21, Legalis nr 2952639.

the identification by an individual with construction permissions constitutes public information.⁹

Individuals performing independent technical functions in construction are responsible for carrying out these functions in accordance with regulations and principles of technical knowledge. They are also accountable for due diligence in performing their work, proper organization, safety, and quality (Article 12, paragraph 6 of the Construction Law). This provision sets the standards that should be implemented and adhered to by individuals overseeing projects and construction works in the investment process.

a) Compliance with regulations

Analyzing the mentioned provision, it should be emphasized that individuals undertaking the roles of a designer, construction manager, or inspector of investor supervision are obligated to perform these functions in accordance with applicable regulations.¹⁰ This involves not only the provisions of relevant laws that regulate issues related to the design and implementation of construction projects but also technical regulations that govern the technical aspects of the design and construction process of building structures.

The provision of the Building Law that refers to the requirement for professionalism and competence of individuals performing independent technical functions in construction includes, among others, Article 5 of the aforementioned law. This article specifies substantive requirements in the scope of designing, construction, and use of a building structure. According to the above, the building structure as a whole and its parts, along with associated building installations, should be designed and constructed, taking into account the anticipated period of use, in a manner specified by regulations, including technical and construction regulations, and in accordance with the principles of technical knowledge.

Fulfilling the specified conditions can be guaranteed only by individuals who can authenticate themselves with the appropriate construction permissions. These individuals not only possess the required technical education but also have the necessary practical experience. In this way, such individuals acquire the proper preparation for meeting the legal requirements in the construction process, including technical and construction regulations, and the principles of technical knowledge.

The above requirement is universal, as it applies to every stage of the construction process, regardless of the level of technical complexity and the functional purpose of the building structure.

b) Compliance with the principles of technical knowledge

The concept of the principles of technical knowledge has not been legally defined. Doctrine comes to the aid in defining this term. According to L. Bar and E. Radziszewski,¹¹ the principles of technical knowledge refer to a body of professional

9 Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 24 września 2021 r., IV SAB/Po 142/21, Legalis nr 2655929.

10 Z. NIEWIADOMSKI (red.) Z. NIEWIADOMSKI - T. ASMAN - J. DESSOULAVY-ŚLIWIŃSKI - E. JANISZEWSKA-KUROPATWA - K. KUCHARSKI - A. PLUCIŃSKA-FILIPOWICZ - J. SIEGIEŃ. *Prawo budowlane. Komentarz*, Legalis el. 2024, komentarz do art. 5.

11 L. BAR - E. RADZISZEWSKI. *Kodeks budowlany. Komentarz*, Warszawa, 1999, s. 27.

knowledge based on the achievements of current science and technology, acquired through practical activities.

On the other hand, according to J. Czupajło,¹² the principles of technical knowledge arise from construction practice and the previous experiences of participants in construction processes and manufacturers of construction products. They also stem from due diligence and specific principles that enable the correct and defect-free execution of works.

According to other authors, the principles of technical knowledge constitute a body of specialized knowledge related to the design and construction of building structures, derived from the current state of science and practice in this field. Reference to the principles of specialized knowledge is often used in legal acts regulating the duties of individuals in professions burdened with significant legal responsibilities, including professional liability, due to so-called “errors in the art”.¹³ The consequences of not applying the principles of technical knowledge include design errors and defects in the executed construction works.¹⁴

The jurisprudence also refers to doctrinal views¹⁵. In one of the judgments, it is stated that the principles of technical knowledge (construction art) are defined in doctrine as „professional knowledge“ based on the achievements of current technology and science, as well as acquired through practical activities. Therefore, it is a general concept that does not find its reflection in regulations.

However, it can be acknowledged that the set of technical principles is defined by Polish Standards, the application of which is voluntary according to Article 5(3) of the Act of September 12, 2002, on standardization.¹⁶ An exception is made for Polish Standards invoked in legal regulations.

On the other hand, according to GUNB’s opinion,¹⁷ this term refers to a set of knowledge principles related to the construction process, developed through years of practice, which can assist in solving problems encountered in the construction process. Therefore, it can be considered that the principles of technical knowledge constitute a set of regulations, standards, rules, and customs determining the manner and scope of applying these resources in construction practice. These principles specify, among other things, which technical knowledge resources will be useful in

12 J. CZUPAJŁO. *Założenia projektowe niezgodne z zasadami wiedzy technicznej jako częsty powód braków wykonawczych*, Inżynier budownictwa 2013, nr. 12, s. 37.

13 Z. NIEWIADOMSKI (red.) Z. NIEWIADOMSKI - T. ASMAN - J. DESSOULAVY-ŚLIWIŃSKI - E. JANISZEWSKA-KUROPATWA - K. KUCHARSKI - A. PLUCIŃSKA-FILIPOWICZ - J. SIEGIEŃ. *Prawo budowlane. Komentarz*, Legalis el. 2024, komentarz do art. 5.

14 P. KARKOSZKA - T. WOJTKIEWICZ. *O zasadach wiedzy technicznej w budownictwie*, Przegląd budowlany 2019, nr 6, s. 34.

15 Wyrok WSA w Opolu z dnia 21 lipca 2015 r., II SA/Op 54/15, Legalis nr 1342510.

16 Dz. U. z 2015 r., poz. 1483.

17 Pismo GUNB z dnia 24 kwietnia 2018 r., znak: DPR.022.249.2018., niepubli. – por. L. WIĘCŁAW-BATOR - A. JÓWKO - L. KRUSZKA. *Umowy o roboty budowlane i usługi związane z realizacją przedsięwzięć budowlanych*, Warszawa 2021, s. 47.

the ongoing construction process, to construct the intended building structure or carry out planned construction works.

Despite the absence of a specific indication in the Building Law that the principles of technical knowledge should relate to contemporary knowledge resources, it should be acknowledged that individuals applying these principles should refer to current technical knowledge. This should be linked to the obligation of individuals performing independent technical functions in construction to continuously update and enhance their professional qualifications. Within this concept, updating one's technical knowledge should also be understood.

The Civil Code¹⁸ also refers to the principles of technical knowledge. According to Article 647 of the Civil Code, in a contract for construction works, the contractor undertakes to deliver the object specified in the contract, constructed in accordance with the project and the principles of technical knowledge. The investor, in turn, undertakes to carry out the actions required by the relevant regulations related to the preparation of the works, especially to provide the construction site and deliver the project, and to accept the object and pay the agreed remuneration.

c) Due diligence

Individuals performing independent technical functions in construction are also responsible for due diligence in their work. Although the Construction Law uses the term “due diligence”, it does not provide a specific definition. Therefore, it is necessary to refer again to the provisions of the Civil Code, which require fulfilling obligations arising from a contract with “due diligence” (Article 355 § 1 of the Civil Code). This is particularly important for individuals conducting business activities, as they must consider the professional nature of their activities. Failure to exercise due diligence can lead to legal consequences and liability for such individuals.

The due diligence of a debtor in the scope of their business activities is determined with consideration for the professional nature of this activity (§ 2). This provision defines the concept of due diligence and establishes the obligation to exercise diligence in the performance of contracts.

Therefore, due diligence should be understood as a specific way of proceeding that leads to the fulfillment of an obligation, a certain model or pattern constructed from rules of conduct (duties). This refers to positively evaluated behavior. The term “diligent” is synonymous with words such as careful, cautious, prudent (foreseeing), thoughtful, attentive, and reasonable.¹⁹

However, there is no single universally applicable standard of behavior for „due diligence“ because it cannot be created for all situations and professions. It is generally accepted that it refers to the normal, average diligence expected in a given situation.

However, due diligence defines an objective standard of conduct (cf. Article 355 of the Civil Code). The requirements of due diligence supplement the legal provisions, legal acts, social coexistence norms, and customs characterizing the proper behavior of the debtor, who is not only obligated to fulfill the performance but also, during the

18 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r., poz. 1610 ze zm.), k.c.

19 E. GNIEWEK - P. MACHNIKOWSKI. *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis el. 2023, komentarz do art. 355.

activities aimed at fulfilling the performance, is obliged to act in accordance with this objective standard of conduct. Due diligence pertains to the debtor's manner of acting, not the results achieved.²⁰

Therefore, when assessing whether due diligence has been observed, objective criteria are taken into account, considering the nature of the obligation, the subject matter of the contract, and the circumstances of its performance. Establishing the application of due diligence involves comparing the behavior of the evaluated person with the model of correct behavior under similar conditions. Concluding that the behavior of the evaluated person (debtor) deviated from this hypothetical model leads to the conclusion that the person did not exercise due diligence (acted negligently).²¹

A person who fulfills a contract must therefore maintain a certain level of diligence (Article 355 § 1, Article 472 of the Civil Code). Executing a contract without due diligence implies fault in the form of negligence, which can lead to liability for non-performance or improper performance of the contract.

It should be emphasized that the standard of due diligence is the same regardless of whether the debtor's liability is dependent on ordinary or gross negligence. The degree of negligence is determined by the extent of the discrepancy between the debtor's behavior and the standard of due diligence. Negligence is gross when the debtor has significantly failed to fulfill a specific duty or improperly performed a duty of fundamental importance.²²

5. Compulsory membership in a professional association

Performing independent technical functions in construction is based on the decision to grant construction qualifications and inclusion on the list of members of the relevant professional self-government chamber, confirmed by a certificate issued by that chamber with a specified validity period (Article 12(7) of the Construction Law). The clear requirement for issuing certificates with a specified validity period is intended to ensure the safety of transactions.²³

The performance of these functions, in terms of the specified compliance with regulations and principles of technical knowledge, as well as an objective measure of due diligence, is subject to the control of the professional self-government, of which the person performing independent technical functions in construction is a member. This arises from the fundamental task of this self-government, which is to oversee the proper execution of these professions within the limits of the public interest and for its protection (Article 17(1) of the Constitution of the Republic of Poland²⁴).²⁵

20 M. ZAŁUCKI (red.). *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis el. 2023, komentarz do art. 355.

21 M. ZAŁUCKI (red.). *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis el. 2023, komentarz do art. 355.

22 E. GNIEWEK - P. MACHNIKOWSKI. *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis el. 2023, komentarz do art. 355.

23 D. OKOLSKI (red.). *Prawo budowlane. Komentarz*, [w:] *Prawo rynku nieruchomości. Komentarz*, Legalis el. 2024, komentarz do art. 12.

24 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

25 J. SMARŻ. *Zakres konstytucyjnej pieczy nad wykonywaniem zawodów zaufania publicznego*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2022, nr 5 (69), s. 93-108.

While membership in a professional self-government chamber is voluntary, the lack of registration on the list of members of the relevant chamber makes it impossible to perform independent technical functions in construction. This stems from Article 12(7) of the Construction Law and Article 6 of the Act of December 15, 2000, on professional self-governments of architects and construction engineers.²⁶ There are no exceptions to the principles outlined above. Therefore, individuals with construction qualifications must be members of the relevant professional self-government chamber to carry out independent technical functions in construction.

An individual performing an independent technical function in construction, without being a member of the relevant chamber, is subject to criminal liability under Article 91(1) point 2 of the Construction Law, as a person without the right to perform independent technical functions in construction.

Obligatory membership in professional self-government is justified by the fact that one of the fundamental tasks of professional self-government is to assess the principles of the profession's execution by its members in terms of compliance with the aforementioned legal regulations.

6. The principles of practicing the professions of architect and civil engineer in Slovakia

Similar legal regulations regarding the admission criteria for practicing the professions of architect and civil engineer, as well as the principles of their practice, apply in Slovakia.

Analysing the legal solutions contained in Act No. 138/1992 on authorized architects and authorized civil engineers,²⁷ it should be noted that the professions of architect and civil engineer, similarly to Poland, are regulated professions (§ 3).

In Slovakia, similar to Poland, individuals planning to perform the discussed functions should successfully pass a professional competency examination for the roles of designer as well as construction and works supervisor (§ 21, 22, and 23a). Similarly, such a state-level examination precedes the obligation to demonstrate the required education and relevant professional experience (§ 16(11) and § 16b). Analogous to Polish regulations, the law on authorized architects and authorized civil engineers provides for the recognition of professional qualifications of citizens of European Union member states (§ 15(1) letter b and § 16c).

Representatives of these professions, similar to architects and engineers in Poland, can practice these professions if they are duly registered on the list of authorized architects or civil engineers (§ 3(1) and 3). In Slovakia, the legislation also allows for voluntary membership, but mandatory membership is a prerequisite for practicing the profession, similar to the situation in Poland.

26 Dz.U. z 2023 r., poz. 725.

27 Act of the Slovak National Council of 28 February 1992 on Chartered Architects and Chartered Civil Engineers (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/138/20210101> - dostęp: 17 lutego 2024 r.)

Authorized architects and engineers are obliged to adhere to the generally applicable regulations. As stated in § 6(1) of the aforementioned law, this primarily refers to provisions stemming from the Constitution, constitutional laws, laws, and other generally applicable legal regulations.

Additionally, they are obligated to protect the rights and legitimate interests of the client, to act honestly and diligently, to utilize all available technical solutions, and to apply the latest professional knowledge that they consider useful in the client's interest (§ 6(3)). Furthermore, as indicated in § 14a(2), the fulfillment of professional tasks by architects and engineers practicing their profession as employees must not compromise the professionalism of their work.

Similarly, to Poland, in Slovakia, both the Slovak Chamber of Architects and the Slovak Chamber of Civil Engineers oversee the practice of the architect and civil engineer professions, respectively. This is confirmed, among other things, by § 24(1) lit. c and d, which state that the task of the Slovak Chamber of Architects includes ensuring the professional practice of architects and landscape architects following ethical principles and the provisions of the Chamber's laws and regulations. The Chamber is also responsible for the development of professional knowledge among architects and landscape architects and ensuring their lifelong professional education.

Similarly, the task of the Slovak Chamber of Civil Engineers, as per § 31(1) lit. c and d, includes overseeing the professional practice of civil engineers, and ensuring compliance with ethical principles, laws, and regulations of the Chamber. Additionally, the Chamber is responsible for developing the competencies of civil engineers and promoting their continuous professional education.

In the case of serious or repeated failures to fulfill obligations arising from the law on authorized architects and authorized civil engineers, according to § 39(1), disciplinary measures specified in the law can be imposed on a member of the chamber. This indicates the regulatory nature of the chamber's activity concerning its members.

Conclusion

As indicated by the analysis of the titular topic, there are certain standards in the construction industry governing the professional conduct of individuals performing independent technical functions in construction. Such individuals, as professionals with relevant technical education, experience, and professional practice, are obliged to carry out their tasks under regulations and principles of technical knowledge, while ensuring due diligence.

Meeting the above requirements is subject to control by the professional self-government authorities, of which the person performing the role of a designer or construction and works supervisor should be a member.

The analysis of regulations in force in Poland and Slovakia indicates a significant similarity in legal solutions in this area in both countries. On the one hand, this points to the importance that the legislation of these countries places on compliance with construction standards. On the other hand, it facilitates the recognition of professional qualifications of citizens of European Union member states. Therefore, citizens of

Poland and Slovakia can apply for the recognition of their qualifications in these countries on the basis of reciprocity.

Bibliography:

- BAR, L. - RADZISZEWSKI, E. 1999, *Kodeks budowlany. Komentarz*, Warszawa, 1999, s. 27.
- CZUPAJŁŁO, J. 2013, *Założenia projektowe niezgodne z zasadami wiedzy technicznej jako częsty powód braków wykonawczych*, Inżynier budownictwa 2013, nr 12, s. 37.
- GNIEWEK, E. - MACHNIKOWSKI, P. 2023, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis el. 2023, komentarz do art. 355.
- KARKOSZKA, P. - WOJTKIEWICZ, T. 2019, *O zasadach wiedzy technicznej w budownictwie*, Przegląd budowlany 2019, nr 6, s. 34.
- NIEWIADOMSKI, Z. - ASMAN, T. - DESSOULAVY-ŚLIWIŃSKI, J. - JANISZEWSKA-KUROPATWA, E. - KUCHARSKI, K. - PLUCIŃSKA-FILIPOWICZ A. - SIEGIEŃ, J. 2024, *Prawo budowlane. Komentarz*, Legalis el. 2024, komentarz do 12.
- OKOLSKI, D. (red.), 2024, *Prawo budowlane. Komentarz*, [w:] *Prawo rynku nieruchomości. Komentarz*, Legalis el. 2024, komentarz do art. 12.
- SMARŻ, J. 2017, *System nadawania uprawnień budowlanych oraz nadzór nad wykonywaniem zawodu inżyniera, jako wyraz troski o bezpieczeństwo publiczne*, [w:] *Aksjologia prawa administracyjnego, t. II*, red. J. Zimmermann, Warszawa 2017 r., s. 619-629.
- SMARŻ, J. 2018, *Samodzielne funkcje techniczne w budownictwie w ciągu 90 lat nadawania uprawnień budowlanych*, Budownictwo i Prawo 2018, nr 2, s. 3-7.
- SMARŻ J. 2022, *Zakres konstytucyjnej pieczy nad wykonywaniem zawodów zaufania publicznego*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2022, nr 5 (69), s. 93-108.
- SMARŻ, J. 2023, *Charakter członkostwa w samorządach zawodowych w świetle art. 17 ust. 1 Konstytucji RP*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2023, nr 4 (74), s. 193-205.
- WIĘCŁAW-BATOR, L. - JÓWKO, A. - KRUSZKA, L. *Umowy o roboty budowlane i usługi związane z realizacją przedsięwzięć budowlanych*, Warszawa 2021, s. 47.
- ZAŁUCKI, M. (red.). *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis el. 2023, komentarz do art. 355.

Summary: Professional Standards for Individuals Performing Independent Technical Functions in Construction

Construction-related services rely on individuals with specific technical education and professional experience. Only those who meet high standards, including relevant qualifications and expertise, are allowed to perform independent technical functions in construction. These qualifications are confirmed by a decision from the professional self-government body.

Individuals with construction qualifications must adhere to regulations and technical knowledge principles. They are responsible for ensuring due diligence, proper organization, safety, and quality in their work.

The quality of their work is monitored by the professional self-government, to which these individuals belong. The self-government's primary task is to oversee the proper execution of construction professions in the public interest and for its protection.

Prof. URad. Joanna Smarż
Casimir Pulaski Radom University
Faculty of Law and Administration
ul. Chrobrego 31,
26-600 Radom,
Poland
e-mail: j.smarz@uthrad.pl

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Joanna Smarż).

Z vedeckého života

Správa o konaní konferencie

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2024.11.2-3.178-180>

Na pôde Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici ako usporiadateľskej fakulty zorganizoval Ústav klinického vzdelávania pri PrF UMB dňa 25. marca 2024 medzinárodnú študentskú vedeckú konferenciu s názvom „**PRO – LEGAL Deň doktorandov a študentov práva 2024**“, ktorá po štvorročnej prestávke spôsobenej pandémiou znovu obnovila tradíciu pravidelných odborných stretnutí študentov a doktorandov práva a príbuzných odborov v Českej a Slovenskej republike. Tradičnou súčasťou tejto konferencie, ktorá sleduje výmeny a prezentácie jednotlivých študentských výskumov je účasť odbornej poroty zloženej z odborníkov z praxe a akademického prostredia.

V tomto roku nám bolo cťou hostiť v porote delegáciu z Poľskej Právnickej fakulty Univerzity v Radome

- dr. hab. Joanna Smarż, Prof. Dekanku Právnickej fakulty URad
- dr hab. Wojciech Wojtyła, Prof.
- dr Paweł Śwital, prodekan URad
- dr Piotr Kobyłski
- dr Monika Żuchowska-Grzywacz

Domácimi členmi hodnotiacich komisií boli úspešní absolventi Právnickej fakulty UMB, JUDr. Zuzana Štrbáková, advokátka, Mgr. Filip Gašparec, vedúci Stavebného úradu mesta Banská Bystrica a pedagogickí zamestnanci Právnickej fakulty UMB, prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD. a doc. JUDr. Vierošlav Júda, PhD.

V úvode auditórium privítala prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD., vedúca katedry Občianskeho a pracovného práva, ktorá tiež pôsobí ako osoba zodpovedná za študijný program Občianske právo v doktorandskom stupni štúdia. Vo svojej zdavici vyzdvihla prácu organizačného výboru konferencie a zdôraznila dôležitosť usporadúvania obdobných podujatí pre študentstvo a ich prípravu na možné budúce pôsobenie v právnej vede a výskume. Následne požiadala účastníkov konferencie o rozdelenie do jednotlivých sekcií a predstavenie svojich príspevkov. Priebeh konferencie moderovali za sekciu dejín práva, teórie práva a pracovného práva Mgr. Miroslava Dolíhalová, PhD. Sekciu medzinárodného, európskeho, správneho a trestného práva moderovala JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M, M.A.

V sekcií dejín práva, teórie práva a pracovného práva ako prvá predniesla svoj príspevok s názvom „*Otroctví a zdravotní postihnutí v Digestech*“ Mgr. Lenka Skoupá z Právnickej fakulty UK v Prahe, kde dôsledne rozobrala postavenie otrokov v starovekom Ríme a na základe niektorých ustanovení z Digest analyzovala, či sa za určitých okolností dá hovoriť o zdravotnom postihnutí v spomínaných Digestách, čo následne rozprúdilo krátku, ale prínosnú diskusiu. Ďalej so svojím príspevkom s názvom „*Jsou senioři ohroženi špatným zacházením ?*“ vystúpila Mgr. Tereza Hanelová z Právnickej fakulty Univerzity Paláceho v Olomouci, pričom

v predmetnom príspevku veľmi výstižne poukázala na nedostatky v českej právnej úprave, týkajúce sa postihu zlého zaobchádzania s ľuďmi staršieho veku v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach. Ako tretia v poradí vystúpila Terézia Kanderková z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici a v rámci svojho príspevku s názvom „*Právne aspekty práva na anonymitu ako súčasť ľudsko-právneho štandardu*“ predstavila problematiku anonymity a práva na anonymitu ako súčasť ľudských práv v online priestore a taktiež na vymedzenie pozitívneho a negatívneho vnímania práva na anonymitu vo vybraných štátoch. Po prezentácii príspevku nasledovala krátka prestávka, po ktorej svoj príspevok predstavil Bc. Michael Krajňák z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici s názvom „*Rétorika a argumentácia v práve*“, kde veľmi inšpiratívne a zaujímavo poukázal na spôsoby argumentácie súčasnej právnej doktríny, s dôrazom na eristickú argumentáciu a jej technické možnosti uplatňovania v praxi. Následne predstavila svoj príspevok Bc. Dominika Kučerová z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici s názvom „*Transsexualita a zmena pohlavia v Slovenskej republike*“, v rámci ktorého sa zamerala na pojmológiu v téme a akcentáciu skutočnosti, že v danej problematike absentuje právna úprava pri mnohých otázkach. Z oblasti pracovného práva predstavil svoj príspevok s názvom „*Pracovný úraz*“ Bc. Patrik Lupták z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, kde sa dôsledne venoval inštitútu pracovného úrazu v pracovnom práve s poukazom na súčasnú rozhodovaciu činnosť súdov SR v tejto sfére. Sekciu dejín práva, teórie práva a pracovného práva zakončil Bc. Šimon Mikluš

z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici so svojím príspevkom s názvom „*Moderné trendy v oblasti osvetvy pracovného práva v spoločnosti*“, ktorý sa zameril na vývoj pracovného práva v SR, význam práce v živote jednotlivca a význam pracovného práva v úvahách de lege ferenda.

Paralelne prebiehala aj sekcia medzinárodného, európskeho a trestného práva, ktorú otvorila Eva Babinská z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici s príspevkom s názvom „*Právne aspekty práva obmedzenia slobody prejavu*“, v ktorom sa venovala analýze virtuálnej slobody prejavu ako práva každého jednotlivca v kontexte jej obmedzení s odkazom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva. Ako druhá nasledovala Bc. Ing. Katarína Chebeňová z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, ktorá sa pri svojej argumentácii v príspevku „*Nachádzanie práva Medzinárodným súdnym dvorom*“ odvolala na Norimberský proces, ktorý sa podľa jej názoru stal v tejto sfére významným precedensom. Ako tretí vystúpil Mgr. Igor Sloboda z Právnickej fakulty UK v Bratislave s príspevkom s názvom „*Presadzovanie hodnôt demokracie – prípad EZVO*“, kde sa zameril na obsahovú stránku dohôd o voľnom obchode a spoločných vyhlásení o spolupráci so zameraním na presadzovanie hodnôt demokracie zo strany EÚ. Po krátkej pauze pokračoval externý študent Bc. Ing. Ladislav Benyovics z Právnickej fakulty UMB v Banskej Bystrici s príspevkom s názvom „*Uplatňovanie práv pacientov pri zanedbaní zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike a v Maďarsku*“. Vo svojej prepracovanej komparácii sa zameril na mechanizmy a postupy

používané v oboch krajinách a na riešenia prípadov zanedbania zdravotnej starostlivosti.

Po ukončení prezentácií príspevkov moderátorky konferencie poďakovali účastníkom konferencie za aktívnu účasť a s tým spojené podnety pre ďalší výskum riešených problematik v teoretickej rovine, ako aj v aplikačnej praxi. Úprimné poďakovanie patrí členom organizačného tímu konferencie, angažovaným študentkám a študentom, vzácnym zahraničným hosťom, členom hodnotiacich komisií – zástupcom právnických povolání, ktorí vytvorili priateľskú atmosféru a priestor pre vedecko-odbornú diskusiu. Samostatná vďaka patrí kolegom – pedagógom Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorí študentky a študentov sprevádzali a dohliadali na ich prvé počiny v právnych vedách.

Príspevky študentov práva boli publikované v konferenčnom zborníku „Zborník príspevkov z fakultného kola súťaže Študentská vedecká a odborná činnosť a medzinárodnej študentskej PRO – LEGAL, deň študentov práva a doktorandov 2024“, ktorý bol vydaný v elektronickej podobe. Príspevky doktorandov budú publikované v univerzitnom časopise „NOTITIAE NOVAE FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS MATTHIAE BELLI NEOSOLII č. XXVII“. Tešíme sa na ďalšie stretnutie na medzinárodnej študentskej vedeckej konferencii PRO – LEGAL, deň študentov práva a doktorandov.

JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M.,
M.A.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta, Ústav klinického
vzdelávania pri PrF UMB,
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
lubica.saktorova@umb.sk

Bc. Michael Krajňák
Študent PrF UMB,
Člen Organizačného výboru
PRO - LEGAL

Obsah správy podlieha licencii Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Ľubica Saktorová).

Adresa redakcie/Editors address:

Štát a právo
Právnická fakulta UMB
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
e-mail: statapravo@post.sk

Štát a právo

State and law

Časopis Štát a právo je vedecko-teoretickým časopisom pre otázky vedy o štáte a práve, právnej histórie a jednotlivých právnych odvetví právnej praxe. Je určený predovšetkým vysokoškolským učiteľom, vedeckým pracovníkom, študentom doktorandského štúdia na právnických fakultách, ako aj širokej právnickej verejnosti pôsobiacej v právnej praxi a v štátnych a samosprávnych orgánoch. Uverejňuje pôvodné štúdie a články z rôznych odvetví práva, eseje, informácie, diskusie, analýzy, správy z vedeckého života, recenzie a anotácie, ako aj správy k životným jubileám významných predstaviteľov vied o štáte a práve, taktiež z medzinárodných konferencií a sympózií na aktuálne vedecko-teoretické témy a podobne.

V záujme kvality obsahu, skladby i žánrovej pestrosti si dovoľujeme požiadať, aby autori rukopisov dodržiavali tieto pokyny:

1. Rukopis posielajte (výlučne v editore MS Word) na e-mailovú adresu: statapravo@post.sk.
2. Rozsah rukopisov:
 - a) štúdie v rozsahu 20 normovaných strán,
 - b) články v rozsahu 5 – 10 nstr.,
 - c) informácie do 5 nstr.,
 - d) recenzie do 5 nstr.Iný rozsah je potrebné vopred dohodnúť s redaktorom časopisu.
3. Pri konečnom spracovaní používajte výlučne font Times New Roman CE, písmo veľkosti 12 pt, pri riadkovaní 1,5, okraje zľava aj sprava po 2,5 cm, zhora aj zdola po 3 cm.
4. Rukopis má obsahovať názov článku, krstné meno a priezvisko autora (s pozn. * pod čiarou s uvedením titulov a pracovným zaradením na pracovisku), abstrakt, ktorý musí obsahovať názov štúdie alebo článku v rozsahu 15 riadkov, kľúčové slová max. 10 slov, nasleduje názov článku v AJ, abstrakt v AJ, kľúčové slová v AJ, citovanie literatúry žiadame realizovať prostredníctvom poznámky pod čiarou. V závere článku žiadame uviesť zoznam použitej literatúry v abecednom poradí a resume v anglickom jazyku.
5. Štúdie a články požadujeme štruktúrovať:
 - a) abstrakt, kľúčové slová,
 - b) úvod s naznačením problematiky,
 - c) rozbor problematiky podľa zvolenej metodológie,
 - d) záver a resume v anglickom jazyku.
6. K materiálom uveďte presnú adresu pracoviska, pracovné zaradenie (funkciu) a e-mail.

Prosíme autorov, aby dôrazne rešpektovali pokyny na úpravu a formu článkov. Rukopisy, ktoré nebudú spĺňať formálne požiadavky, nemôžu byť zaradené na publikovanie.

Vzhľadom na kapacitné možnosti je počet publikovaných príspevkov limitovaný. O zaradení, či prípadnom nezaradení príspevku budú autori včas informovaní. Autorský honorár sa nevypláca. Autorom publikovaných príspevkov bude zaslané aktuálne číslo časopisu so zverejneným príspevkom.

Na tvorbe časopisu sa môžete podieľať aj ako recenzent. V prípade záujmu nás kontaktujte prostredníctvom e-mailového kontaktu: statapravo@post.sk.

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Národná 12, 974 01 Banská Bystrica, IČO: 30232295. Časopis je vydávaný 4x ročne. Dátum vydania 1. 10. 2024.